

Φάκελος Μαθήματος

Έντυπο υλικό στα Θρησκευτικά
Ανακαλύπτουμε εικόνες,
πρόσωπα και ιστορίες

Δ' Δημοτικού

Έντυπο υλικό
στα Θρησκευτικά
Δ' Δημοτικού

Ανακαλύπτουμε εικόνες,
πρόσωπα και ιστορίες

Έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού
Ανακαλύπτουμε εικόνες, πρόσωπα και ιστορίες

Το έντυπο προσωρινό υλικό στα Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με την ευθύνη της επιτροπής εμπειρογνομόνων του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο υλοποίησης του Υποέργου «Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Το παρόν υλικό συνοδεύει το αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών και τον Οδηγό Εκπαιδευτικού.

Στο έντυπο προσωρινό υλικό για τα Θρησκευτικά Δ΄ Δημοτικού συνεργάστηκαν με τα μέλη της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων Δημοτικού οι:

Χρηστάκης Νικόγλου, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
πτυχιούχος & Msc Θεολογίας

Δημήτρης Χαβάτζας, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Παρασκευή Μυλωνά, MA, PhD στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Ιωάννα Βγόντζα, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Σχεδιασμός και μορφοποίηση φακέλου:

Ιωάννα Βγόντζα

Εικόνα εξωφύλλου:

Χριστίνα Παπαθέου - Δουληγέρη,

από το βιβλίο του Βασίλη Αργυριάδη, *Η κρυψώνα του Θεού*, εκδ. Εν Πλήω.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Φάκελος Μαθήματος

Έντυπο υλικό

στα Θρησκευτικά Δ' Δημοτικού

Ανακαλύπτουμε εικόνες, πρόσωπα και ιστορίες

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
ΑΘΗΝΑ

Αγαπητοί μαθητές και μαθήτριες

Ολοκληρώνουμε, φέτος, το ταξίδι μας στον Α΄ κύκλο (Γ΄ και Δ΄ τάξη) των Θρησκευτικών του Δημοτικού. Βασικός σκοπός του Α΄ κύκλου είναι να έχουμε μια πρώτη γνωριμία με τον κόσμο της θρησκείας, κυρίως του Χριστιανισμού και της Ορθοδοξίας, και να εξοικειωθούμε με το παγκόσμιο θρησκευτικό φαινόμενο. Στη Γ΄ τάξη γνωρίσαμε σύμβολα, εικόνες, γιορτές, τελετουργίες και έθιμα της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης (καθώς και ορισμένων άλλων παραδόσεων), πλησιάσαμε ιερά πρόσωπα και ακούσαμε βιβλικές αφηγήσεις και θρησκευτικές ιστορίες.

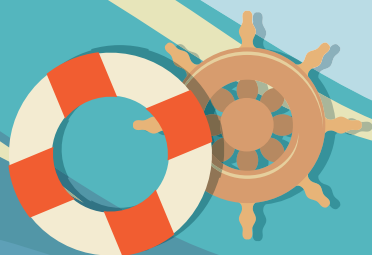
Στη φετινή τάξη συνεχίζουμε το ταξίδι μας κυρίως στον χριστιανισμό αλλά και σε άλλες θρησκείες του κόσμου. Θα γνωρίσουμε νέες βιβλικές αφηγήσεις και θρησκευτικές ιστορίες, τις οποίες θα προσπαθήσουμε να συνδέσουμε με τις προσωπικές εμπειρίες και τα βιώματά μας. Θα ακούσουμε για τη ζωή βιβλικών προσώπων και χριστιανών αγίων, καθώς και δασκάλων και ιερών προσώπων από άλλες θρησκευτικές παραδόσεις. Θα εξοικειωθούμε με τις γιορτές, με τα Μυστήρια, με τις εικόνες, με τις τελετουργίες και με τα έθιμα και την τέχνη της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης και θα προσπαθήσουμε να αντιληφθούμε τον ρόλο τους στη ζωή των ανθρώπων και των κοινοτήτων. Θα ανακαλύψουμε ακόμη την ξεχωριστή θέση που έχει η Αγία Γραφή στη ζωή των χριστιανών και θα αναγνωρίσουμε τα ιερά κείμενα και τα μνημεία που υπάρχουν και σε ορισμένες άλλες θρησκείες.

Το ταξίδι θα μας βοηθήσει να αναπτύξουμε τη διάθεσή μας για έρευνα γύρω από ζητήματα της πίστης και της θρησκείας, να καλλιεργήσουμε ικανότητες για παρατήρηση, επικοινωνία και διάλογο γύρω από τα θρησκευτικά ζητήματα και, τέλος, να εκφραστούμε με δημιουργικό τρόπο, αξιοποιώντας την παράδοσή μας. Έτσι, λοιπόν, με τα εφόδια αυτά, θα σταθούμε με σεβασμό μπροστά στον συνάνθρωπό μας, στον αδελφό μας, που πιστεύει σε άλλη θρησκεία και προέρχεται από άλλο πολιτισμό.

Για το ταξίδι μας αυτό, θα έχουμε εφόδιο το υλικό που βρίσκεται τώρα στα χέρια μας. Είναι μια πλούσια συλλογή κειμένων, εικόνων και άλλων μέσων, που αναφέρονται κυρίως στην ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, καθώς και σε άλλες θρησκευτικές παραδόσεις. Οι δικές σας ιδέες μπορούν να το κάνουν πιο πλούσιο και πιο εύχρηστο. Το υλικό αυτό έχει σαν σκοπό να το χρησιμοποιήσουμε στις δραστηριότητές μας στην τάξη, με διάφορους τρόπους. Ο δάσκαλος ή η δασκάλα θα οδηγήσει το ταξίδι σας και τη συμμετοχή σας στις διαδικασίες αυτές του μαθήματος.

Καλό μας ταξίδι στον υπέροχο κόσμο που ανοίγεται μπροστά μας.

Η συγγραφική ομάδα του υλικού

Περιεχόμενα

Θεματική Ενότητα 1: Όταν οι άνθρωποι προσεύχονται	11
Θεματική Ενότητα 2: Παναγία, η Μητέρα του Χριστού	25
Θεματική Ενότητα 3: Σπουδαία «παιδιά»	47
Θεματική Ενότητα 4: Όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί	67
Θεματική Ενότητα 5: Ιεροί τόποι και ιερές πορείες.....	83
Θεματική Ενότητα 6: Χριστιανοί άγιοι και ιερά πρόσωπα άλλων θρησκειών	109
Θεματική Ενότητα 7: Ιερά βιβλία	129

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1:

Όταν οι άνθρωποι προσεύχονται

Με λίγα λόγια

Ποιος είναι για τον καθένα μας ο ρόλος της προσευχής στη ζωή μας; Στην ενότητα αυτή θα δούμε πόση σημασία είχε η προσευχή για κάποια πρόσωπα που ξέρουμε από τη Βίβλο και για τον ίδιο τον Χριστό. Θα δούμε ακόμη πώς προσεύχονται οι πιστοί στις διάφορες θρησκείες, ώστε να διαπιστώσουμε ότι τελικά η προσευχή είναι η επικοινωνία του πιστού με τον Θεό.

1.Η προευχή στο σχολείο

Πέρασε πια το όμορφο καλοκαίρι και οι διακοπές. Το σχολείο βουίζει και πάλι από τις χαρούμενες φωνές των παιδιών. Όλοι ξαναβρίσκουν τους αγαπημένους τους φίλους. Τα πρόσωπά τους λάμπουν από χαρά για την καινούρια σχολική χρονιά.

Στην αυλή του σχολείου, βρίσκεται ένα τραπέζι μ' ένα ωραίο τραπεζομάντηλο. Πάνω του είναι τοποθετημένα με τάξη ένα γυάλινο δοχείο με νερό, ένα κληωνάρι βασιλικός που μωσοχομυρίζει, ένα κεριάκι κι ένα θυμιατό*.

Κτυπά το κουδούνι και τα παιδιά κάνουν γραμμές κοντά στο τραπέζι. Είναι η ώρα του Αγιασμού. Ο ιερέας φορά το πετραχήλι** του. Με ευλάβεια, τοποθετεί ένα Σταυρό δίπλα στο δοχείο με το νερό. Αφού ανοίξει το Ευχολόγιο, αρχίζει να διαβάζει ευχές και να ψάλλει μαζί με τον ψάλλητη ωραίους ύμνους. Ο ιερέας παρακαλεί τον Θεό να δίνει υγεία, δύναμη και καθαρό μυαλό στα παιδιά και στους δασκάλους. Ύστερα παίρνει στα χέρια του τον Σταυρό και το κληωνάρι του βασιλικού, τα βυθίζει τρεις φορές στο νερό για να αγιαστεί, και ψάλλει:

«Σώσον Κύριε τόν λαόν σου...»

Όλοι στο τέλος φιλοούν τον Σταυρό και ο παπάς τούς ραντίζει με το βασιλικό και τους εύχεται: «Καλή χρονιά!».

* θυμιατό: Το σκεύος μέσα στο οποίο καίγεται το λιβάνι, λέγεται και λιβανιστήρι.

** πετραχήλι: Μακρύ χρυσοκέντητο ύφασμα που φορά ο ιερέας από το λαιμό (τράχηλο), όταν τελεί Ακολουθίες ή Μυστήρια.

Δραστηριότητες

1. Γράψτε σε ένα φύλλο χαρτί με την ομάδα σας, όσες λέξεις σας φέρνει στο μυαλό η λέξη «προσευχή». Να συγκρίνετε με τις άλλες ομάδες.
2. Ποια αντικείμενα που χρησιμοποιούνται στον Αγιασμό βλέπετε στη φωτογραφία;

Η προσευχή

Όπως ακριβώς όταν φανούν οι ακτίνες του ηλίου, φεύγουν όλα τα θηρία και κρύβονται στις φωλιές τους, έτσι και όταν η προσευχή βγει σαν ακτίνα από το στόμα και τη γλώσσα μας, φωτίζεται ο νους, και όλα τα άλογα και άγρια πάθη φεύγουν δραπετεύοντας και κρύβονται στις φωλιές τους, μόνο όμως όταν προσευχόμαστε σωστά, με ψυχή άγρυπνη και νου προσεκτικό.

Ιω. Χρυσόστομος

*Ετούτ' είν' ύστερη νυχτιά
όλα τ' αστέρια βγάνει
ολονυχτίς ανέβαινε η δέηση, τό λιβάνι...*

Διονύσιος Σολωμός, Ελεύθεροι Πολιορκημένοι (Σχεδ. Β', 910)

2. Σε όλο τον κόσμο οι άνθρωποι προσεύχονται Πότε, πού, πώς και γιατί προσεύχονται οι άνθρωποι;

Άγιος Σεραφείμ του Σάροφ

Μουσουλμάνοι σε προσευχή

Εβραίοι σε προσευχή στο τείχος των Δακρύων

Με την προσευχή οι άνθρωποι προσπαθούν να επικοινωνούν με τον Θεό που πιστεύουν. Υπάρχουν συγκεκριμένοι τόποι και χρόνοι προσευχής. Ωστόσο, καθώς ο Θεός είναι «πανταχού παρών», μπορούν να προσεύχονται όποτε και όπου το θελήσουν. Όταν προσεύχονται οι άνθρωποι μπορούν να εκφράζουν χαρά, φόβο, λύπη, να ευχαριστούν τον Θεό, να ζητούν συγχώρηση ή να τον παρακαλούν για κάτι.

3. Η προσευχή στη Βίβλο

Ο βασιλιάς Σολομών

Όταν πέθανε ο Δαβίδ, έγινε βασιλιάς ο γιος του ο Σολομών. Ο Θεός τού παρουσιάστηκε σε όνειρο και του είπε: «Ζήτησέ μου τι θέλεις να σου δώσω και θα το κάνω».

Ο Σολομών είπε: «Κύριε, εσύ έδειξες μεγάλη αγάπη στον πατέρα μου, γιατί έζησε με πιστότητα, δικαιοσύνη και ειλικρίνεια απέναντί σου. Και τώρα, Κύριε Θεέ μου, εσύ έκανες βασιλιά εμένα. Εγώ όμως είμαι πολύ νέος και δεν ξέρω να κυβερνώ. Δώσε μου λοιπόν, Κύριε, τη σοφία που χρειάζομαι για να διοικώ τον λαό σου και να διακρίνω τι είναι καλό και τι κακό γι' αυτούς».

Ο Θεός ευχαριστήθηκε με το αίτημα του βασιλιά Σολομώντα και του είπε: «Θα μπορούσες να είχες ζητήσει πλούτη ή μακροβιότητα. Αλλά δεν το έκανες. Γι' αυτό εγώ, όπως μου ζήτησες, θα σου δώσω σοφία και γνώση, όση κανένας δεν είχε πριν από σένα ούτε μετά από σένα θα έχει. Και επιπλέον σου δίνω όσα δεν ζήτησες: πλούτο και δόξα».

Παντού έγινε γνωστό πόσο σοφός και έξυπνος ήταν ο βασιλιάς Σολομών. Άνθρωποι από μακρινές χώρες έρχονταν κοντά του, γιατί ήθελαν να ακούσουν τι λέει ο βασιλιάς.

Δραστηριότητα

1. Τι ζήτησε ο Σολομών από τον Θεό; Σκεφτείτε τι θα ζητούσατε εσείς στη θέση του.

Ο βασιλιάς Σολομώντας προευχεται μέσα στον ναό

Ο Ναός του Σολομώντα στα Ιεροσόλυμα

Εκείνο τον καιρό, στην πρωτεύουσα Ιερουσαλήμ δεν υπήρχε ναός, όπου ο λαός του Ισραήλ θα μπορούσε να προσεύχεται στον Θεό. Ο Σολομών αποφάσισε να χτίσει τον ναό. Και τώρα, ο Σολομών και ο λαός μπορούσαν να λατρεύουν τον Θεό στον καινούριο, ωραίο ναό.

Ο λαός συγκεντρώθηκε μπροστά στον καινούριο ναό. Ο Σολομών στάθηκε μπροστά στο θυσιαστήριο και προσευχήθηκε:

«Κύριε, Θεέ του Ισραήλ, δεν υπάρχει Θεός όμοιος μ' εσένα στον ουρανό πάνω κι εδώ κάτω στη γη. Ακόμα και ο μεγάλος, απέραντος ουρανός να σε χωρέσει δεν μπορεί. Κι αυτός ο ναός που έχτισα είναι μικρός για σένα. Γι' αυτό θέλω να σε παρακαλέσω: as είναι ανοιχτά τα μάτια σου πάνω σ' ετούτο τον ναό μέρα και νύχτα. Εσύ μας υποσχέθηκες: "Εκεί θα μείνω μαζί σας". Άκουσέ μας, λοιπόν, όταν σου απευθύνουμε τις προσευχές μας μέσα σ' αυτόν τον ναό. Άκουσε τις παρακλήσεις μας και συγχώρεσέ μας όταν κάνουμε κάτι κακό. Βοήθησέ μας όταν βρισκόμαστε σε κίνδυνο».

Μετά από την προσευχή αυτή, ο Σολομών ευλόγησε τον λαό. Κατόπιν όλοι μαζί γιόρτασαν μια μεγάλη γιορτή του Ισραήλ, τη γιορτή της Σκηνοπηγίας.

Α΄ Βασιλειών 8, 22-23, 27-29, 52

Ο Δανιήλ και οι φίλοι του στα παλάτια της Βαβυλώνας

Ο βασιλιάς της Βαβυλώνας Ναβουχοδονόσορ, ήρθε στην Ιερουσαλήμ με τον στρατό του και κατέλαβε την πόλη. Διέταξε να διαλέξουν από τους Ισραηλίτες όσους νέους ήταν από αρχοντικές οικογένειες και διέθεταν γνώση και αντίληψη. Ο σκοπός του ήταν να τους προσλάβει στην υπηρεσία του, αφού τους δίδασκαν να διαβάζουν και να γράφουν στη γλώσσα των Βαβυλωνίων. Για τρία χρόνια δίδαξαν στους νέους όλη όσα έπρεπε να ξέρουν, προκειμένου να υπηρετήσουν τον βασιλιά.

Ένας από τους νέους ονομαζόταν Δανιήλ. Αυτός και οι τρεις φίλοι του, ο Ανανίας, ο Μισαήλ και ο Αζαρίας, επιλέχτηκαν για την υπηρεσία του Ναβουχοδονόσορα. Ο βασιλιάς γρήγορα κατάλαβε ότι και οι τέσσερις ήταν πιο έξυπνοι από τους άλλους. Στις ερωτήσεις του αυτοί απαντούσαν με σοφία και σύνεση.

Δανιήλ 1

Προβευχή στο καμίνι της φωτιάς

Κάποια μέρα ο βασιλιάς Ναβουχοδονόσορ κατασκεύασε ένα μεγάλο χρυσό άγαλμα και έδωσε τη διαταγή: «Όλοι οι άνθρωποι του βασιλείου μου θα πρέπει να πέφτουν και να προσκυνούν το χρυσό άγαλμα. Όποιος δεν πέσει να το προσκυνήσει, θα ριχτεί αμέσως σε καμίνι με φωτιά».

Όλος ο λαός προσκυνούσε το χρυσό άγαλμα, αλλή ο Ανανίας, ο Μισαήλ και ο Αζαρίας προσκυνούσαν μόνο τον Θεό του Ισραήλ.

Όταν το άκουσε αυτό ο βασιλιάς, διέταξε να τους φέρουν μπροστά του, στο παλάτι, και τους είπε: «Πώς τοημάτε να μην υπακούτε στις διαταγές μου; Μήπως νομίζετε πως ο Θεός σας μπορεί να σας γλιτώσει, αν σας ρίξω στο καμίνι;»

Οι τρεις νέοι όμως απάντησαν: «Αν ο Θεός θέλει, μπορεί να μας γλιτώσει από σένα και το καμίνι. Αλλή κι αν αυτό δε γίνει, πρέπει να ξέρεις, ότι εμείς το χρυσό άγαλμα που έστησες δεν το προσκυνάμε».

Τότε ο Ναβουχοδονόσορ θύμωσε πολύ. Διέταξε να ρίξουν τους τρεις νέους μπροστά στα μάτια του στο καμίνι της φωτιάς. Ο Θεός όμως έστειλε έναν άγγελο ο οποίος προστάτησε τους τρεις

φίλους από τη φωτιά. Η φωτιά ούτε που τους άγγιξε.

Τότε οι τρεις νέοι μ' ένα στόμα άρχισαν να προσεύχονται:

«Δοξασμένος είσαι Κύριε, Θεέ των προγόνων μας!

Αξίζει να σε υμνούν και να σε δοξολογούν για πάντα...

Σε υμνούμε και σε δοξάζουμε για πάντα.

Δοξάστε τον Κύριο όλα εσείς τα δημιουργήματά του ...

Δοξάστε τον Κύριο όλες οι δυνάμεις ...

Δοξάστε τον Κύριο αστέρια του ουρανού ... Δοξάστε τον Κύριο όλοι οι άνεμοι ...

Δοξάστε τον Κύριο εσείς φωτιά και καύσωνας ...

Δοξάστε τον Κύριο εσείς οι νύχτες και οι μέρες ...

Δοξάστε τον Κύριο εσείς το φως και το σκοτάδι ...

Δοξάστε τον Κύριο αστραπές και σύννεφα ...

Δοξάστε τον Κύριο όρη και βουνά ...

Δοξάστε τον Κύριο θάλασσες και ποταμοί

Δοξάστε τον Κύριο όλα τα πουλιά

στον ουρανό

Δοξάστε τον Κύριο όλα τα θηρία

και τα κτήνη ...

Δοξάστε τον Κύριο εσείς οι άνθρωποι ...

Δοξάστε τον Κύριο ...

Γιατί αυτός μας έσωσε από τον θάνατο,

και μας γλίτωσε μέσα από τη λάβα του φλογερού καμινιού...

Ευχαριστήστε τον Κύριο,

γιατί είναι αγαθός,

κι αιώνια διαρκεί η αγάπη του...».

Τότε τaráχηκε ο βασιλιάς και φώναξε: «Τρεις δεν ρίξαμε στη φωτιά; Πώς εγώ βλέπω τέσσερις άντρες να περπατούν στο κέντρο του καμινιού χωρίς να καίγονται;». Τότε διέταξε ο βασιλιάς να βγάλουν από το καμίνι τους τρεις νέους που δεν είχαν πάθει τίποτα.

Δανιήλ 3, 51-90

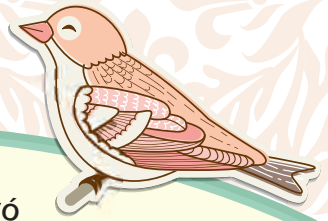
Δραστηριότητες

1. Να ζωγραφίσετε κάτι από την προσευχή των τριών νέων.
2. Ο Χρόνης Αηδονίδης έχει ασχοληθεί με την παραδοσιακή και τη βυζαντινή μουσική. Ακούστε τον να ψάλλει τον ύμνο: «Κατευθυνθήτω η προσευχή μου».

Ένας ποιητής ψάλλει και προευχεται

Κύριε σου φώναξα·
τρέξε κοντά μου!
Άκουσε τη φωνή μου
Δοξάστε τον Κύριο εσείς
βροχή και δροσιά ...
όταν σε καλώ!
Ας είναι η προσευχή μου
μπρος σου
σαν το θυμίαμα,
και τα υψωμένα χέρια μου
σαν τη θυσία την εσπερινή.
Βάλε μου, Κύριε, φρουρά
στο στόμα μου,
φράχτη στη θύρα
των χειλιών μου.
Την καρδιά μου συγκράτησέ την
από την κλίση της στο κακό ...

ψαλμός 140

Αινείτε τον Θεό
μέσα στον άγιο του ναό!
Αινείτε τον
με στο στερέωμα που λάμπει
η δύναμή του!
Αυτόν αινείτε
για τις μεγαλοσύνες του ...
Αυτόν αινείτε
με της σάλπιγγας τους ήχους,
αινείτε τον
με ησούτο και κιθάρα!
Αυτόν αινείτε με το τύμπανο
και με τον κυκλικό χορό,
αινείτε τον
με έγχορδα και με φλογέρα!
Αυτόν αινείτε
με ... κύμβαλα που αλαλάζουν.
Κάθε τι που ανασαίνει
ας αινεί τον Κύριο!

ψαλμός 150

Δραστηριότητα

1. Ο ψαλμός 140 ψάλλεται στην απογευματινή ακολουθία της εκκλησίας, τον Εσπερινό. Βρείτε και ακούστε το τραγούδι: «Από τα βάθη της καρδιάς» που έχει στηριχτεί σ' αυτόν τον ψαλμό. Ακούστε και τον ψαλμό 102, όπως τον ψάλλουν μοναχοί από το μοναστήρι της Σιμωνόπετρας στο Άγιο Όρος.

Η αληθινή προσευχή

(Είπε ο Ιησούς:) «Όταν προσεύχεστε, να μην είστε σαν τους υποκριτές, που τους αρέσει να στέκονται και να προσεύχονται στις πλατείες, για να κάνουν καλή εντύπωση στους ανθρώπους. Εσείς όταν θέλετε να προσευχηθείτε, να πηγαίνετε στο πιο απόμερο δωμάτιο του σπιτιού σας, να κλείνετε την πόρτα και να προσεύχεστε στον ουράνιο Πατέρα σας. Αυτός βλέπει ακόμα και τις κρυφές πράξεις.

Ο Θεός είναι ο ουράνιος Πατέρας σας. Αυτός ξέρει από τι έχετε ανάγκη, προτού ακόμη να του το ζητήσετε. Γι' αυτό όταν προσεύχεστε, δεν χρειάζεστε να φλυαρείτε».

Ματθαίος 6, 5-8

«Ζητάτε και θα σας δοθεί»

(Είπε ο Ιησούς:) «Ζητάτε και θα σας δοθεί, ψάχνετε και θα βρείτε, χτυπάτε την πόρτα και θα σας ανοιχτεί. Γιατί όποιος ζητάει λαβαίνει κι όποιος ψάχνει βρίσκει κι όποιος χτυπά του ανοίγεται ... ο ουράνιος Πατέρας σας θα δώσει αγαθά σ' όσους του τα ζητούν».

Ματθαίος 7, 7-11

Δυο άνθρωποι προσεύχονται:

η παραβολή του τελώνη και του φαρισαίου

(Είπε ο Ιησούς:) «Δυο άνθρωποι ξεκίνησαν ένα πρωινό ν' ανέβουν στον ναό για να προσευχηθούν. Ένας Φαρισαίος και ένας τελώνης. Όταν έφτασε στον ναό ο Φαρισαίος στάθηκε επιδεικτικά και είπε: "Σ' ευχαριστώ, Θεέ μου, που δεν είμαι κι εγώ σαν τους άηλους ανθρώπους, που είναι διεφθαρμένοι και αμαρτωλοί. Εγώ είμαι ένας δίκαιος άνθρωπος, κάνω καλό στους ανθρώπους και προσεύχομαι πολλές φορές την ημέρα".

Ο τελώνης, αντίθετα, στεκόταν πολύ πίσω και δεν τολμούσε ούτε τα μάτια του να σηκώσει στον ουρανό. Χτυπούσε το στήθος του και έλεγε: "Θεέ μου, συγχώρεσέ με τον αμαρτωλό".

(Είπε ο Ιησούς:) Σας βεβαιώνω πως αυτός που έφυγε για το σπίτι του συμφιλιωμένος με τον Θεό ήταν ο τελώνης, ενώ ο άηλος όχι. Γιατί όποιος υψώνει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί, κι όποιος τον ταπεινώνει θα υψωθεί».

Λουκάς 18, 9-14

Δραστηριότητα

1. Στην παραβολή του Φαρισαίου και του Τελώνη, υπάρχουν διαφορετικές μορφές θρησκευτικής συμπεριφοράς. Να επισημάνετε τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία από τις συμπεριφορές αυτές. Μπορείτε να εντοπίσετε παρόμοιες στάσεις σημερινών χριστιανών;

Ο Ιησούς προσευχόμενος

Το πρωί, πολύ πριν ακόμα φέξει, ο Ιησούς βγήκε έξω και πήγε σ' ένα ερημικό μέρος, κι εκεί προσευχόταν.

Μάρκος 1, 35

Η φήμη του απλωνόταν όλο και περισσότερο και πολλοί άνθρωποι πήγαιναν κοντά του να τον ακούσουν και να τους θεραπεύσει απ' τις αρρώστιες τους. Εκείνος όμως αποσύρτοταν σε ερημικά μέρη και προσευχόταν.

Λουκάς 5, 16

Εκείνες τις μέρες ανέβηκε ο Ιησούς στο βουνό για να προσευχηθεί.

Λουκάς 6, 12

«Έτσι να προσεύχεστε»: Η Κυριακή προσευχή

(Είπε ο Ιησούς:) «Εσείς, λοιπόν, έτσι να προσεύχεστε: Πατέρα μας, που βρίσκεσαι στους ουρανοί, κάνε να σε δοξάσουν όλοι ως Θεό, να έρθει η βασιλεία σου· να γίνεται το θέλημά σου και από τους ανθρώπους, όπως γίνεται από τους αγγέλους στον ουρανό. Δώσε μας σήμερα την απαραίτητη τροφή για τη ζωή μας. Και ξέγραψε τα λάθη μας όπως κι εμείς ξεγράφουμε ό,τι κακό μας έκαναν οι άλλοι. Και μην αφήσεις να βρεθούμε σε δύσκολες στιγμές, αλλά γλίτωσέ μας από τις παγίδες του πονηρού».

Ματθ. 6, 9-13

Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın.
Egemenliğin gelsin.
Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de senin istediğin olsun. Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver.
Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi, sen de bizim suçlarımızı bağışla.
Ayartılmamıza izin verme. Kötü olandan bizi kurtar. Amin

Our Father, Who art in heaven
Hallowed be Thy Name;
Thy kingdom come,
Thy will be done,
on earth as it is in heaven.
Give us this day our daily bread,
and forgive us our trespasses,
as we forgive those who trespass against us;
and lead us not into temptation,
but deliver us from evil. Amen.

Η μετάφραση του «Πάτερ ημών» στα νέα ελληνικά, ιαπωνικά, τούρκικα και αγγλικά.

4. Από τη χριστιανική παράδοση

Προευχή του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης

Κύριε, κάνε με ένα όργανο της ειρήνης Σου.
Όπου υπάρχει μίσος, ας σπείρω Αγάπη,
όπου υπάρχει αδικία, Συγχώρεση,
Όπου υπάρχει απελπισία, Ελπίδα,
Όπου υπάρχει αμφιβολία, Πίστη,
Όπου υπάρχει σκοτάδι, Φως και
Όπου υπάρχει λύπη, Χαρά.

Ω Θεϊκέ Δάσκαλε,
Ευλόγησέ με έτσι ώστε να μην επιζητώ,
Να με παρηγορούν, αλλιά να παρηγορώ,
Να με καταλαβαίνουν, αλλιά να καταλαβαίνω,

Να με αγαπούν, αλλιά να αγαπώ,
Γιατί δίνοντας, λαμβάνουμε,
συγχωρώντας, συγχωρούμαστε,
και πεθαίνοντας, γεννιόμαστε στην αιώνια ζωή.

Δραστηριότητα

1. Ο Φραγκίσκος της Ασίζης είναι άγιος της Καθολικής Εκκλησίας, που έζησε τον 12ο-13ο αιώνα. Εντοπίστε τις λέξεις με τις οποίες φανερώνει ο άγιος στην προσευχή τα αγαθά που θέλει να «σπείρει» στους ανθρώπους. Στη συνέχεια, βρείτε πού θέλει να σπείρει καθένα από αυτά. Πώς σας φαίνεται η προσευχή του;

5. Από την ελληνική ποίηση

Οι προευχές των ναυτικών

Οι Γιαπωνέζοι ναυτικοί, προτού να κοιμηθούν, βρίσκουν στην πλήρη μια γωνιά που δεν πηγαίνουν άλλοι κι ώρα πολλή προσεύχονται βουβοί, γονατιστοί μπρος σ' ένα Βούδα κίτρινο που σκύβει το κεφάλι.

Κάτι μακριά ως τα πόδια τους φορώντας νυχτικά, μασώντας οι ωχροκίτρινοι μικροί Κινέζοι ρύζι, προφέρουν με την ψηλή φωνή τους προσευχές κοιτάζοντας μια χάλκινη παγόδα που καπνίζει.

Οι Κούηδες με την βαριά βλακώδη τους μορφή βασάν σκυφτοί τα γόνατα κοιτώντας πάντα κάτω, κι οι Αράπηδες σιγοκουνάν το σώμα ρυθμικά, κατάρες μουρμουρίζοντας ενάντια του θανάτου.

Οι Ευρωπαίοι τα χέρια τους κρατώντας ανοιχτά, εκστατικά προσεύχονται γιομάτοι από ικεσία και ψάλλουνε καθολικές ωδές μουρμουριστά, που εμάθαν όταν πήγαιναν μικροί στην εκκλησία.

Και οι Έλληνες, με τη μορφή τη βασανιστική, από συνήθεια κάνουνε, πριν πέσουν, το σταυρό τους κι αρχίζοντας με σιγανή φωνή « Πάτερ ημών...» το μακρουλό σταυρώνουνε ήερο προσκέφαλό τους.

Νίκος Καββαδίας

Θέλουν
τα μάτια
να σε δουν
(απόδομα)

... Θέλουν τα μάτια
να σε δουν,
Να σε χορτάσουν
Θεέ μου, θέλουν.
Δίχως καθρέφτισμα
και συγνεφιά.

Θέλουν τα μάτια
να σε δουν,
τα χέρια μου
να σε κρατήσουν.

Κατάματα, κατάσαρκα ....

Γιώργος Θέμελης

Δραστηριότητα

1. Να βρείτε και να ακούσετε το τραγούδι: *Οι προσευχές των ναυτικών*.

5. Προσευχές άλλων θρησκευτικών παραδόσεων

Α) Ιουδαϊσμός

Σεμά Ισραήλ («Άκουσε Ισραήλ», Δευτ 6, 4)

Το βιβλικό εδάφιο που αποτελεί το κεντρικό τμήμα των πρωινών και των βραδινών προσευχών είναι η Σεμά Ισραήλ, δηλαδή «Άκου, Ισραήλ». Βρίσκεται στο Δευτερονόμιο: «Άκου, Ισραήλ: ο Κύριος είναι ο Θεός μας – μόνο ο Κύριος» (Δευτ. 6, 4). Το απόσπασμα αυτό θεωρείται από τους εβραίους ως ομολογία της πίστης τους. Σήμερα, η απαγγελία του Σεμά στη Συναγωγή αποτελείται από τρία τμήματα. Επίσης, εκτός από τη Σεμά, υπάρχει και άλλος τύπος προσευχής, μια σειρά από δεκαοχτώ (18) ευλογίες που λέγονται κάθε μέρα πρωί, απόγευμα και βράδυ. Είναι η λεγόμενη μόνιμη προσευχή.

Β) Ισλάμ:

Σελίδα από χειρόγραφο του Κορανίου με 15 στίχους κειμένου.

«Στο όνομα του ελεήμονος και φιλεύσπλαχνου Αηλάχ»

(Εναρκτήριο Σούρα Κορανίου)

Είναι η τυπικότερη προσευχή του Ισλάμ, πάνω στην οποία βασίζεται η πνευματική ζωή των μουσουλμάνων. Αη-Φάτιχα σημαίνει έναρξη, προοίμιο. Αρχίζει έτσι: «Eis το όνομα του Αηλάχ του παντελεήμονα, του πολυεύσπλαχνου. Η δόξα ανήκει στον Αηλάχ, τον Κύριο όλων των κόσμων...»

Επίσης, άλλος τύπος προσευχής είναι μερικές σύντομες αναφωνήσεις, όπως «ο Αηλάχ είναι μέγας» ή «Μέγας ο Αηλάχ». Και οι δύο τύποι προσευχής

επαναλαμβάνονται πολλές φορές την ημέρα.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2:

Παναγία, η Μητέρα του Χριστού

Παναγία η Παραμυθία*, π. Σταμάτης Σκλήρης

Με λίγα λόγια

Η Παναγία είναι η γέφυρα που συνδέει τους ανθρώπους με το παιδί της, τον Χριστό. Είναι η μητέρα όλων των παιδιών του κόσμου: προστατεύει, φροντίζει, συμπάσχει αλητά και παρηγορεί.

* (παραμυθία = παρηγοριά)

1. Το πρόσωπο της μητέρας

Μάνα

Μάνα! Δεν βρίσκεται ήξεη καμία
να' χει στον ήχο της τόση αρμονία,
σαν ποιός να σ' άκουσε με στήθος κρύο,
όνομα θείο;

Παιδί από σπάργανα ζωσμένο ακόμα,
με χάρη ανοίγοντας γλυκά το στόμα,
γυρνάει στον άγγελο που τ' αγκαλιάζει
και Μάνα! κράζει.

Στον κόσμο τρέχοντας ο νέος διαβάτης
πέφτει στ' αγνώριστα βρόχια τσ' απάτης,
και αναστενάζοντας, Μάνα μου! ήξει,
Μάνα! και κηλαίει.

Της νιότης φεύγουνε τ' άνθια κ' η χάρη
τριγύρω σέρνεται με αργό ποδάρι,
ώσπου στην κλίνη του, σα βαρεμένος,
πέφτει ο καημένος.

Και πριν την ύστερη πνοή του στείλει,
αργά ταράζονται τα κρύα του χείλη,
και με το Μάνα μου! πρώτη φωνή του,
πετά η ψυχή του.

Γεράσιμος Μαρκοράς

«Μητέρα και παιδί», Gustav Klimt

Όνειρο Καλοκαιρινού Μεσημεριού

Όταν περνούσε η Παναγία σιωπηλή
κάτου απ' τα δέντρα
κανένας δεν την άκουσε
Τα σκυλιά δε γαυγίσαν στις αυλόπορτες.
Μονάχα τα τριζόνια τη χαιρέτισαν,
κι ένα μεγάλο αστέρι χτύπησε
σε μια χορδή κάποιο άγνωστο τραγούδι
που τ' ακούσαν μόνο τα παιδιά
στον ύπνο τους
και γύρισαν απ' τα' άλλο τους πλευρό
χαμογελώντας.

Γιάννης Ρίτσος

• «Μητρική στοργή», Γ. Ιακωβίδης

Προς την μητέρα μου

Μάννα μου, ἐγώ 'μαι τ' ἄμοιρο, τὸ σκοτεινὸ τρυγόνι
ὅπου τὸ δέρνει ὁ ἄνεμος, βροχὴ ποὺ τὸ πληγώνει.
Τὸ δόλιο! ὅπου κι ἂν στραφεῖ κι ἀπ' ὅπου κι ἂν περάσει,
δὲ βρῖσκει πέτρα νὰ σταθεῖ, κλωνάρι νὰ πλαγιάσει.

Ἐγὼ βαρκούλα μοναχὴ, βαρκούλῃ' ἀποδαρμένη
μέσα σὲ πέλαγο ἀνοιχτό, σὲ θάλασσαν ἀφρισμένη,
παλεύω μὲ τὰ κύματα χωρὶς πανί, τιμόνι
κι ἄλληλῃ δὲν ἔχω ἄγκυρα πλὴν τὴν εὐχὴ σου μόνη.

Στὴν ἀγκαλιὰ σου τὴ γλυκειὰ, μανούλα μου, ν' ἀράξω
μὲς στὸ βαθὺ τὸ πέλαγο αὐτὸ πριχοῦ βουλιιάξω.
Μανούλα μου, ἤθελα νὰ πάω, νὰ φύγω, νὰ μισέψω
τοῦ ριζικοῦ μου ἀπὸ μακρυὰ τὴ θύρα ν' ἀγναντέψω.

Στὸ θλιβερὸ βασίλειο τῆς Μοίρας νὰ πατήσω
κι ἐκεῖ νὰ βρῶ τὴ μοίρα μου καὶ νὰ τὴν ἐρωτήσω.

«Παναγία, η Γλυκοφιλοῦσα», Φώτης Κόντογλου

«Μητέρα, παιδιά και πορτοκάλη»,
Πάμπλο Πικάσο

Νὰ τῆς εἰπῶ: εἶναι πολλὰ,
σκληρὰ τὰ βασανά μου
ὡσὰν τὸ δίχτυ ποὺ σφαλινᾷ θάλασσα,

εἶναι κι ἡ τύχη μου σκληρὴ,
σὰν τὴν ψυχὴ τὴ μαύρη
π' ἀρνήθηκε τὴν Παναγιὰ
κι ὁ πόλεος δὲν θά 'βρει.
Κι ἐκείνη μ' ἀποκρίθηκε
κι ἐκείνη ἀπελογήθη:

Ἦτον ἀνήλιαστη, ἄτυχε,
ἡ μέρα ποὺ γεννήθης
ἄλλοι ἐπῆραν τὸν ἀνθὸ
καὶ σὺ τὴ ρίζα πῆρες
ὄντας σὲ ἐπῆσ' ὁ Θεὸς
δὲν εἶχε ἄλλες μοῖρες.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Η χαρά της Παναγιάς

Η Παναγιά χτενίζει τα χρυσά της μαλλιά
στο μικρό της παράθυρο
μια θαλασσιά πεταλούδα πετά
γύρω απ' τη μια της πλεξούδα που κρέμεται.
Βασιλεύει ο ήλιος,
ο Ιωσήφ ανεβαίνει πιο ψηλά να της κόψει
ένα κόκκινο άνθος.

Νικηφόρος Βρεττάκος

Κοιμάται το παιδάκι μου (νανούρισμα)

Κοιμάται το παιδάκι μου
με τη γλυκιά του μάνα.
Κοιμάται το παιδάκι μου
στην αργυρή του κούνια,
στην αργυρή και στη χρυσή
και στη μαλαματένια.

Κοιμήσου συ, παιδάκι μου,
κι εγώ σε νανουρίζω,
κι εγώ την κούνια σου κουνώ,
γλυκά να σε κοιμίζω.
Κοιμήσ' αστρί, κοιμήσ' αυγή, κοιμήσου, νιο φεγγάρι,
κοιμήσου, κυρά θάλασσα με το χρυσό σου ψάρι.

«Γυναίκα με μωρό», Amedeo Modigliani

Φανερωμένη

Κυρά Φανερωμένη μου, παρηγοριά του κόσμου, βόηθα με την πανόρφανη!
Τ' άγιο σου χέρι δος μου για ν' ανεβώ στο βράχο σου!
Δεν ήλθες ψες το βράδυ ωσάν αχτίδ' ανέλπιστα στο μαύρο μου τον Άδη,
κι εσφόγγισες το δάκρυ μου και μούπες συ, Κυρά μου,
να πάρω το παιδάκι μου στην έρημη αγκαλιά μου και να το φέρω να το ιδείς;...
Παρθένε, βοήθησέ με... Τα γόνατά μου εδείλιασαν... κατέβα, πρόφθασέ με...

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

Δραστηριότητες:

1. Κάθε ομάδα διαλέγει ένα ποίημα από τα παραπάνω και το παρουσιάζει σαν παγωμένη εικόνα.
2. Να ακούσετε το παρακάτω τραγούδι και να σημειώσετε δέκα λέξεις που θα σας φέρει στο μυαλό. Να συζητήσετε και να τις γράψετε σε μικρά χαρτάκια. Να φτιάξετε όλοι μαζί ένα κολλητάζ με τις λέξεις και να το συμπληρώσετε με σχετικές ζωγραφιές.
3. Γίνεστε ρεπόρτερ! Πάρτε συνέντευξη από τη μητέρα σας και γράψτε ένα σύντομο βιογραφικό της. Ρωτήστε την για την παιδική της ηλικία, τα παιχνίδια που έπαιζε, για το σχολείο, για τα συναισθήματά της. Μπορείτε να εμπλουτίσετε την εργασία σας με φωτογραφίες της. *(Προετοιμάζουμε τις ερωτήσεις στο σχολείο).*

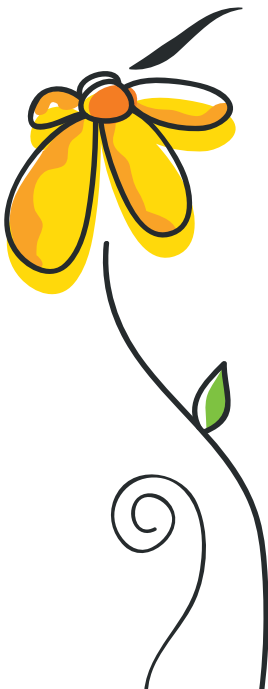
«Κοιμήσου αγγελούδι μου»

Στίχοι: Κώστας Βίρβος Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης

Κοιμήσου αγγελούδι μου, παιδί μου νάνι νάνι
 Να μεγαλώσεις γρήγορα, σαν τ' αψηλό πλατάνι
 Να γίνεις άντρας στο κορμί και στο μυαλό
 Και να `σαι πάντα μεσ' το δρόμο τον καλό.

Κοιμήσου αγγελούδι μου γλυκά με το τραγούδι μου.

Κοιμήσου περιστέρι μου να γίνεις σαν ασάβλι
 Να γίνει κι η καρδούλα σου σαν του Χριστού μεγάλη
 Για να μην πεις μεσ' τη ζωή σου δεν μπορώ
 κι αν πρέπει ακόμα να σηκώσεις και σταυρό.

2. Διηγήσεις για τη Μητέρα του Χριστού

Από την παράδοση της Εκκλησίας

Ο Ιωακείμ και η Άννα ήταν δυο φτωχοί και ταπεινοί άνθρωποι που ζούσαν στα Ιεροσόλυμα. Κατάγονταν και οι δύο από τη βασιλική γενιά του Δαβίδ και χρόνια ολόκληρα παρακαλούσαν τον Θεό να τους χαρίσει ένα παιδί. Η ατεκνία στους Ισραηλίτες εκείνη την εποχή θεωρείτο κάτι πολύ κακό. Σε προχωρημένη ηλικία έγιναν τελικά γονείς και απέκτησαν τη Μαρία.

Γι' αυτό τον λόγο, όταν η Μαρία ήταν ακόμη παιδούλα τριών χρονών, την αφιέρωσαν στον ναό της Ιερουσαλήμ.

Η είσοδος της Μαρίας στον ναό, ονομάστηκε «Εισόδια» της Θεοτόκου.

«Ιωακείμ και Άννα»,
Μονή της Χώρας, 14ος αι.

Ἀθηνᾶς Ντάσιου-Γιάννου, Μαρία, ἡ μητέρα του Θεοῦ, εκδ. Σταμούλη,
εἰκονογράφηση, Χριστίνα Παπαθέου - Δουληγέρη

Η γέννηση και ο Ευαγγελισμός της Παναγίας

Παιδί της προσευχής η Μαρία. Της προσευχής των γονιών της. Του Ιωακείμ και της Άννας. Που γέρασαν χωρίς να κάνουν παιδιά.

- Δώσε μας, Κύριε, ένα παιδί, παρακαλεί ο Ιωακείμ.

- Ένα παιδί, Του προσπέφτει και η Άννα.

- Και θα το αφιερώσουμε σε σένα, Του υπόσχονται. Και οι δύο. Σε Σένα, Κύριε. Κι ο Θεός τους χαρίζει τη Μαρία. Και ας είναι τόσο γέροι. Και φυσικά δεν ξεχνούν το τάμα τους.

«Η Γέννηση της Θεοτόκου»,
Μονή Δαφνίου, 11ος αι.

Μόλις γίνεται τριών χρονών η Μαρία, σαν νυφούλα τη ντύνει η μάνα της. Σαν νυφούλα και οι κοπέλες της γειτονιάς της την ξεπροβοδούν από το σπίτι των γονιών της και την οδηγούν στο Ναό. Με αναμμένες λαμπάδες. Με τραγούδια.

Σοβαρή η Μαρία βαδίζει μπροστά. Στην πύλη του Ναού, την κεντρική, την περιμένει ο Ζαχαρίας, ο αρχιερέας. Μια λάμψη γλυκαίνει τη γέρικη ματιά του μόλις τη βλέπει. Μια γλυκιά φεγγοβολή. Στο πρόσωπό της, στο πρόσωπο της Μαρίας, ο σεβαστός πρεσβύτες αναγνωρίζει το σχέδιο του Θεού. Το σχέδιο για τον ερχομό του Μεσσία.

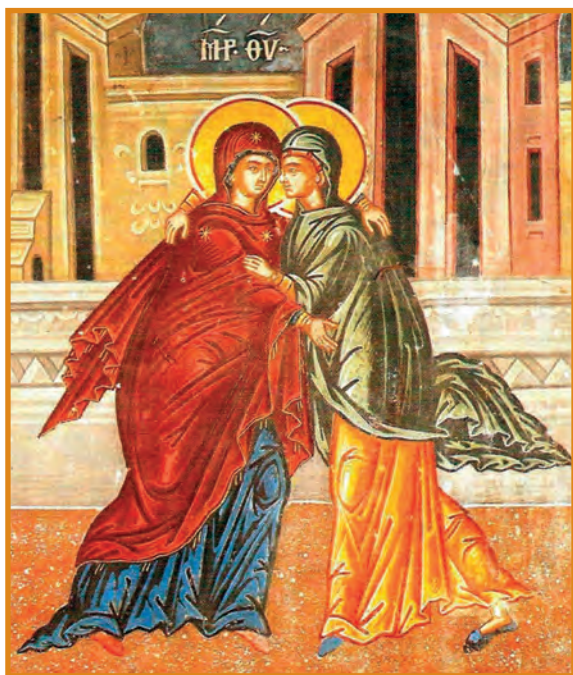
Την παίρνει από το χέρι και την οδηγεί μέσα στο ναό. Στα άγια των αγίων. Κι η Μαρία δεν κλαίει. Δεν ζητά τους γονείς της. Γιατί να κλάψει; Γιατί να ζητήσει τους γονείς της; Είναι μέσα στην αγκαλιά του Θεού. Συντροφιά με τους αγγέλους. Κι ένας άγγελος της πηγαίνει φαί. Κάθε μέρα. και νερό. Μεσ στη φούχτα του.

Δέκα χρόνια μένει η Μαρία στο Ναό. (Νόμοι άγραφοι απαγορεύουν να μείνει περισσότερο). Στο μεταξύ οι γονείς της έχουν πεθάνει. Κι ο Ζαχαρίας την εμπιστεύεται σ' ένα μακρινό συγγενή του. Τον Ιωσήφ. Χήρος ο Ιωσήφ, με παιδιά. Την προσέχει όπως τα παιδιά του. Και τα παιδιά του τη σέβονται. Σαν αδερφή τους. Σαν μάνα.

Περνά ο καιρός. Δεκαεπτά χρονών κιόχλας η Μαρία. Στο σπίτι του Ιωσήφ κάνει όλες τις δουλειές. Γνέθει, υφαίνει, ράβει, σαν όλες οι καλές νοικοκυρές της Ναζαρέτ. Και φυσικά διαβάζει, όπως τον καιρό που ήταν στο Ναό.

Κι εκεί πάνω στο διάβασμα, την επισκέπτεται ο Γαβριήλ. Ο άγγελος. Ήταν στο έβγα του Μάρτη. Την καλοχαιρετά.

- Χαίρε Μαρία! Η ευλογημένη. Ξεχωριστή ανάμεσα σε όλες τις γυναίκες. Ο Κύριος είναι μαζί σου. Έρχομαι να σου αναγγείλω ότι εσένα διάλεξε να γίνεις μάνα του Υιού Του. Του Ιησού.

*Ἐχουσα θεοδόχον,
ἡ Παρθένος τὴν μήτραν,
ἀνέδραμε πρὸς τὴν Ἐλισάβετ
τὸ δὲ βρέφος ἐκείνης εὐθύς,
ἐπιγνὼν τὸν ταύτης ἀσπασμόν,
ἔχαιρε!*

*Ἐχοντας ἡ Παρθένος
μεσα στη μήτρα της τον Θεό,
έτρεξε προς την Ελισάβετ.
Το βρέφος εκείνης (ο Ιωάννης)
μόλις κατάλαβε τον χαιρετισμό της
σκίρτησε από χαρά!*

(Από τον Ακάθιστο Ὑμνο)

να γίνουν.

Της εμπιστεύεται κι η Ελισάβετ τα δικά της. Που δεν τα έχει πει σε κανέναν. Ακόμη.

Δύο γυναίκες. Η μια γερόντισσα. Άγουρη κοπελιούδα η άλλη. Καθισμένες δίπλα δίπλα. Μιλούν για τα μυστήρια του Θεού.

Η Μαρία σκύβει το κεφάλι. Απορεί πώς είναι δυνατό να γίνει μητέρα, ενώ δεν είναι παντρεμένη. Αλλά αυτά είναι τα σχέδια του Θεού. Δεν γίνεται να χωρέσουν μέσα στο μυαλό της.

- Ιδού η δούλη Κυρίου, ἴέει. Ἀς γίνει το θέλημά Του. Κι ο ἄγγελος φεύγει.

Η Μαρία χαίρεται και απορεί μαζί. Θέλει με κάποιον να μοιραστεί την απορία της. Αλλά και τη χαρά της. Σκέφτεται την ξαδέρφη της, την Ελισάβετ. Αυτή είναι η πιο κοντινή συγγενής της. Ο ἄγγελος της εἶπε ὅτι και η Ελισάβετ πρόκειται να γεννήσει παιδί.

- Μα είναι γιὰ ἡ Ελισάβετ. Οἱ γριές δε γεννούν.

Αυτά είναι τα μυστήρια του Θεού. Δεν είναι δουλειά της Μαρίας να τα ξεδιαλύνει. Και πηγαίνει στην Ελισάβετ, στην Ορεινή, ὅπου μένει.

Ανοίγει τὴν ἀγκαλιά της ἡ Ελισάβετ, τὴν καλοδέχεται. Σκιρτά τὸ ἔμβρυο στὴν κοιλιά της. Στὴν κοιλιά της Ελισάβετ. Κι ἡ Ελισάβετ καταλαβαίνει. Χωρίς να της ἔχει πει κανεὶς τίποτε. Καταλαβαίνει και απορεί:

- Πῶς γίνεται ἡ μάνα τοῦ Κυρίου μου να ἔρχεται σε μένα;

Ανταλλάσσουν ἀσπασμό ἀγάπης. Κι ἀγκαλιασμένες πηγαίνουν και κάθονται ἔξω, στο πεζουλάκι, πλῆι στὴν ξώθυρα.

Εἶναι προχωρημένη ἀνοιξη. Ο ἥλιος χαϊδεύει. Ἡ γῆ ἔχει πρασινίσει κι ὁ αἶρας κουβαλά τις μοσκοβολιές τῶν λουλουδιῶν.

Ἀνιστορεῖ ἡ Μαρία ὅλα τα θαυμαστά που ἔγιναν ἐκεῖνο το πρωινό στὴν αὐλίτσα της. Κάτω ἀπὸ τὴ φοινικιά. Τὴν ὥρα που διάβαζε τὸ ἱερό βιβλίο. Αλλά κι αὐτά που περιμένει

Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου στην Καινή Διαθήκη

Στην πόλη Ναζαρέτ ζούσε ένα νεαρό κορίτσι που λεγόταν Μαριάμ. Ήταν αρραβωνιασμένη με κάποιον που τον έλεγαν Ιωσήφ.

Μια μέρα παρουσιάστηκε ο άγγελος στη Μαριάμ και της είπε: «Χαίρε εσύ, η προικισμένη με τη χάρη του Θεού!» Η Μαριάμ ταραχτηκε, ο άγγελος όμως της είπε: «Μη φοβάσαι, Μαριάμ. Θα γεννήσεις γιο και θα τον ονομάσεις Ιησού. Αυτός θα γίνει σπουδαίος και θα ονομαστεί Υιός του Υψίστου». Η Μαριάμ τότε ρώτησε: «Πώς θα μου συμβεί αυτό, αφού δεν έχω συζυγικές σχέσεις με κανέναν άντρα;».

Ο άγγελος της απάντησε: «Το Άγιο Πνεύμα θα έρθει πάνω σου και η δύναμη του Θεού θα κάνει αυτό το θαύμα· γι' αυτό και το άγιο παιδί που θα γεννήσεις θα ονομαστεί Υιός του Θεού. Μάθε ακόμα ότι η συγγενής σου η Ελισάβετ θα αποκτήσει κι αυτή παιδί, αν και είναι πολύ ηλικιωμένη. Για τον Θεό τίποτα δεν είναι ακατόρθωτο».

Η Μαριάμ τότε είπε: «Είμαι μια δούλη του Κυρίου. Ας γίνει το θέλημά του σ' εμένα όπως μου το είπες».

Λουκάς 1, 26-38

Ο Ιωσήφ, όταν άκουσε ότι η Μαρία περιμένει παιδί, ήθελε να διαλύσει τον αρραβώνα. Ένας άγγελος όμως, σταλημένος από τον Θεό, εμφανίστηκε στον ύπνο του και του είπε: «Ιωσήφ, μη διστάσεις να πάρεις στο σπίτι σου τη Μαρία· γιατί το παιδί που περιμένει είναι ο Υιός του Θεού. Θα του δώσεις το όνομα Ιησούς, που σημαίνει: Ο Θεός σώζει. Γιατί ο Θεός μέσω αυτού θα σώσει τον λαό του».

Με όλα αυτά που έγιναν εκπληρώθηκαν τα λόγια που είχε πει ο προφήτης: Να, η παρθένος θα μείνει έγκυος και θα γεννήσει γιο, και θα του δώσουν το όνομα Εμμανουήλ, που σημαίνει ο Θεός είναι μαζί μας. Όταν ξύπνησε ο Ιωσήφ έκανε όπως τον πρόσταξε ο άγγελος και πήρε στο σπίτι του τη Μαρία.

Ματθαίος 1, 18-24

Ο Ευαγγελισμός, φορητή εικόνα, αρχές 14ου αι., Αχρίδα, Παναγία Περιβήλεπτος

Δραστηριότητες

1. Γιατί η γέννηση της Παναγίας έφερε χαρά όχι μόνο στους γονείς της, Ιωακείμ και Άννα, αλλά και σε όλη την ανθρωπότητα; Συζητήστε.
2. Ρόλος στον τοίχο: Σχεδιάστε το περίγραμμα ενός ανθρώπου στον πίνακα ή σε χαρτί του μέτρου. Μέσα σε αυτό να καταγράψετε τα συναισθήματα της Μαρίας, όταν άκουσε από τον άγγελο το χαρμόσυνο μήνυμα. Έξω από το σώμα να σημειώσετε τα συναισθήματα και τις σκέψεις του Ιωσήφ σύμφωνα με τα παραπάνω βιβλικά κείμενα.

3. Γιορτές για τη μητέρα του Χριστού

Οι γιορτές για την Παναγία λέγονται Θεομητορικές (= για τη μητέρα του Θεού). Για τους Ορθόδοξους χριστιανούς, κάποιες από αυτές είναι:

- Η **Γέννηση της Θεοτόκου**, που γιορτάζεται στις 8 Σεπτεμβρίου.
- Τα **Εισόδια της Θεοτόκου**, όπου ο Ιωακείμ και η Άννα αφιέρωσαν την Παναγία στο Ναό και γιορτάζεται στις 21 Νοεμβρίου.
- Ο **Ευαγγελισμός της Θεοτόκου**, όπου ο άγγελος τής έφερε το χαρούμενο νέο ότι θα γεννήσει τον Υιό του Θεού και γιορτάζεται στις 25 Μαρτίου.
- Η **Κοίμηση της Θεοτόκου**, που γιορτάζεται στις 15 Αυγούστου.

Η κοίμηση της Θεοτόκου

Στις 15 Αυγούστου γιορτάζουμε, χαιρόμαστε και πανηγυρίζουμε την κοίμηση της Παναγίας, “δεύτερο Πάσχα”, όπως λέει ο λαός. Μα πώς γίνεται να χαιρόμαστε με το θάνατό της; Γίνεται, γιατί δεν πρόκειται για θάνατο, αλλά για κοίμηση, μεταφορά δηλαδή από τη γη στον Παράδεισο.

Όταν η Θεοτόκος ήταν 59 χρονών, φανερώθηκε σ’ αυτήν ο αρχάγγελος Γαβριήλ και της είπε, δίνοντάς της ένα κλαδί φοίνικα:

- Ο Υιός σου παραγγέλλει να ετοιμαστείς, γιατί σε τρεις μέρες θα σε πάρει κοντά Του.

Η Θεοτόκος ένιωσε μεγάλη χαρά, γιατί ποθούσε να βρεθεί κοντά στον Κύριο και αμέσως πήγε στο όρος των Ελαιών να προσευχηθεί. Όταν επέστρεψε σπίτι της, χάρισε το δεύτερο φόρεμα που είχε σε μια φτωχή γειτόνισσα και κάλεσε τους συγγενείς και τους φίλους της.

Ξαφνικά ένα τεράστιο σύννεφο άρπαξε τους Αποστόλους απ’ όλο τον κόσμο, εκτός από το Θωμά, και τους έφερε κοντά Της.

- Εσένα, Δέσποινα, βλέπαμε δίπλα μας και νιώθαμε σαν να βλέπαμε τον Υιό Σου. Τώρα πας στα ουράνια και δακρύζουμε. Ποιος θα μας καθοδηγεί, θα μας παρηγορεί και θα μας διδάσκει; της ψιθύριζαν οι Απόστολοι.

- Φίλοι μου και μαθητές του Υιού μου, μην αφήνετε τη λύπη σας να λιγοστέψει τη χαρά μου, αλλά τοποθετήστε το σώμα μου στον τάφο κι εγώ θα φροντίζω για σας και για όλο τον κόσμο, παρακαλώντας και πρεσβεύοντας στον Υιό μου, είπε συγκινημένη και, αφού τους ευλόγησε, άφησε την ολόφωτη ψυχή της στα χέρια του Θεού.

Το άγιο σώμα της μεταφέρθηκε

στους ώμους των Αποστόλων μέχρι τον τάφο στη Γεσθημανή, ενώ αόρατοι άγγελοι έψελναν ουράνιους ύμνους, που ανθρώπου αυτί δεν είχε ακούσει. Τρεις μέρες έμειναν οι Απόστολοι στη Γεσθημανή από την αγάπη τους στην Παναγία, όταν σύννεφο ισχυρό άρπαξε τον απόστολο Θωμά και τον μετέφερε στον τάφο. Εκεί είδε την Παναγία να ανεβαίνει στους ουρανούς και φώναξε:

- Παναγία, πού πας;
- Δέξου αυτό, φίλε μου, απάντησε η Θεοτόκος και έβγαλε τη ζώνη της και του την έδωσε. Έπειτα εξαφανίστηκε από μπροστά του.

Αμέσως ο Θωμάς άρχισε να παρακαλεί επίμονα τους Αποστόλους:

- Ανοίξτε μου τον τάφο να την προσκυνήσω κι εγώ. Θέλω να την αποχαιρετήσω, όπως κι εσείς.

Οι Απόστολοι υπάκουσαν, άνοιξαν τον τάφο και έμειναν άφωνοι. Ήταν άδειος! Μόνο το σεντόνι που τη σκέπαζε υπήρχε. Ο Χριστός μας πήρε κοντά Του τη μητέρα Του.

Μεγάλη χαρά λοιπόν, έχουν οι χριστιανοί την ημέρα της Κοίμησης της Παναγίας, γιατί όλο το σύμπαν έχει γεμίσει με την ευλογία και τη χάρη της!

Μαρίνα Παλιάκη - Μπόκια, Ελπίδα Παλιάκη - Ιεραπετρίτη, Γιορτάζω-τραγουδώ, παίζω-δημιουργώ, εκδ. Άθως Παιδικά

Δραστηριότητες

1. Να παρατηρήσετε προσεκτικά την παραπάνω εικόνα και να συζητήσετε για τα πρόσωπα που υπάρχουν.
2. Φτιάξτε όλοι μαζί ένα ημερολόγιο με τις θεομνηστικές γιορτές για τον τοίχο της τάξης. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει μια γιορτή και έχει στη διάθεσή της ένα χαρτόνι, μία εικόνα, και χρώματα. Να γράψετε λίγα λόγια για κάθε γιορτή.

4. Ορθόδοξες εικόνες, ονόματα και προωνύμια της Παναγίας

Παναγία, η Εκατονταπυλιανή στην Πάρο

Η πίστη, η αγάπη και η εφευρετικότητα όχι μόνο των καλλιτεχνών και των λογίων, αλλά και του απλού πιστού λαού προς την Παναγία φαίνεται και από τις προσωνυμίες που της έχουν δώσει· ξεπερνούν τις τριακόσιες και μπορούν να χωριστούν σε οκτώ κατηγορίες.

1. Από την **εικόνα** της (Βρεφοκρατούσα, Γλυκοφιλούσα, Γαλακτοτροφούσα, Πλατυτέρα των Ουρανών, Οδηγήτρια κ.ά.)
2. Από τον **τόπο** της (Παναγία η Αθηνιώτισσα, η Βουρλιώτισσα, η Κάμπου, η Θαλασσίη, η των Χαλκίων κ.ά.)
3. Από την **τεχνοτροπία του ναού** της (Θοήσκέπαστη, Μολυβδοσκέπαστη, Πελεκητή κ.ά.)
4. Από το **όνομα του κτήτορα του ναού ή της Μονής της** (η Καπνικαρέα κ.ά.)
5. Από τον **μήνα που εορτάζεται** (Βρεχούσα, Αυγουσιανή, Μεσοσπορίτισσα κ.ά.)
6. Από τα **θαύματα της Παναγίας** (Γοργοϋπήκοος, Ελεούσα, Παρηγορήτρα, Παισοθύπη, Φανερωμένη, Μυροβλήτισσα κ.ά.)
7. **Εγκωμιαστικά από την έξαρση της αγάπης των πιστών**. Συνήθως χρησιμοποιείται επίθετο με πρώτο συνθετικό τον χρυσό (Χρυσοσπηλιώτισσα, Χρυσοπηγή, Χρυσογαλούσα κ.ά.) Υπάρχουν όμως και άλλα, όπως Αγγελόκτιστη, Αερινή, Αναφωνήτρα, Επίσκεψις, Παντάνασσα, Τρανή, Χιλιαρμενίτισσα, Ανθοφορούσα, Ασπροφορούσα.
8. Αυτά που της έδωσαν οι **Υμνογράφοι της Εκκλησίας** (κυρίως προέρχονται από τον Ακάθιστο Ύμνο: Αμόληντος, Υψηλοτέρα, Καθέδρα, Κλίμαξ, Σκέπη, Πόλη, Παράκλησις, Επίσκεψις, Καταφυγή, Κεχαριτωμένη, Χώρα του Αχώρητου, Όρος Αθατόμητον, Ρόδο το Αμάραντον κ.ά.)

Παναγία, Άξιον εστί, Αγ. Όρος

Παναγία η Βλαχέρνα, Κέρκυρα

Παναγία η Σουμελά

Δραστηριότητες

1. Διαλέξτε ένα προσωνύμιο της Παναγίας, εμπνευστείτε και ζωγραφίστε την εικόνα σε χαρτόνι. Στη συνέχεια να δημιουργήσετε πινακοθήκη με τα έργα σας και προσκαλέστε τις υπόλοιπες τάξεις στα εγκαίνια!

- Παναγία, κυρία των Αγγέλων
- Παναγία, Ρόδο το Αμάραντο
- Σκάλα του Ουρανού
- Παναγία, Φιδούσα
- Παναγία, Χελιδονού
- Παναγία, Χρυσοκαστριώτισσα

2. Να βρείτε προσωνύμια της Παναγίας από τον τόπο καταγωγής των γονιών σας. Να καταγράψετε την ιστορία που σχετίζεται με αυτά τα ονόματα.

Διαβάζουμε την εικόνα του Ευαγγελισμού

Όσα ο ευαγγελιστής Λουκάς αφηγείται για το γεγονός του Ευαγγελισμού και όσα διαβλθούν οι ύμνοι της γιορτής με τη γλώσσα της ποίησης, τα βλέπουμε ζωγραφισμένα στη βυζαντινή εικόνα του Ευαγγελισμού με αρμονικές γραμμές και όμορφα χρώματα.

Τα δυο πρόσωπα της εικόνας είναι ο Αρχάγγελος Γαβριήλ και η Παναγία.

Ο Αρχάγγελος Γαβριήλ φέρνει το χαρμόσυνο άγγελμα στην Μαρία. Ως αγγελιοφόρος του Θεού κρατάει σκήπτρο στο αριστερό του χέρι. Εικονίζεται ορμητικός και γεμάτος χαρά, γιατί είναι σπουδαία η είδηση που φέρνει. Η φτερούγα του, ανοιχτή προς τον ουρανό, σαν να πετάει ακόμη, ενώ απλώνει το χέρι του προς τη Θεοτόκο, και έτσι είναι σα να ακούμε τον χαιρετισμό του: «Χαίρε Κεχαριτωμένη».

Απέναντί του, η Παναγία εικονίζεται καθισμένη σε έναν περίτεχνο θρόνο. Με αυτό, ο αγιογράφος θέλει να τονίσει την υπεροχή της απέναντι στον αρχάγγελο. Αποφεύγει να κοιτάξει τον επισκέπτη της. Η ταραχή και η έκπληξή της από το απρόσμενο γεγονός φανερώνεται από τον τρόπο που κρατά το κουβάρι με το πορφυρό νήμα στο χέρι της. Με το κεφάλι της ελαφρά σκυμμένο και το άλλο χέρι της μπροστά στο στήθος, δηλώνει αυτοσυγκράτηση και υποταγή. Είναι όλη η στάση της που δείχνει τη συγκατάθεσή της στο θέλημα του Θεού. Από τον ουρανό, μια δέσμη θείκου φωτός γλυκαίνει το πρόσωπό της.

Δραστηριότητες

1. Σε σκουρόχρωμο χαρτόνι να σχηματίσετε τη φράση που είπε ο άγγελος στην Παναγία «Χαίρε Κεχαριτωμένη» με ζυμαρικά ή μικρά χαρτάκια σαν ψηφιδωτό.
2. Να χρωματίσετε την εικόνα που βρίσκεται στην επόμενη σελίδα.

Από το βιβλίο «Πιστεύω, η συνάντηση», κατηχητικό βοήθημα για παιδιά Δημοτικού, Ι.Μ. Πειραιώς, Βασ. Τσουκάτου Κορωναίου, Στέλλας Πλατάρá

Εικόνες της Παναχίας από όλο τον κόσμο

Δραστηριότητες

1. Να παρατηρήσετε προσεκτικά τις παραπάνω εικόνες και να βάλετε τίτλο σε κάθε μία.

2. Με αφορμή τη διπλανή εικόνα να γράψετε ένα τετράστιχο για την Παναγία.

Ο Ακάθιστος Ύμνος

Το 626 μ.Χ. η Κωνσταντινούπολη βρισκόταν σε πολύ δύσκολη θέση. Ο αυτοκράτορας Ηράκλειος, με το μεγαλύτερο μέρος του βυζαντινού στρατού, είχε εκστρατεύσει εναντίον των Περσών. Τότε οι Πέρσες συμμαχισαν με τους Αβάρους και με πολυάριθμο στρατό πολιορκήσαν την πρωτεύουσα του Βυζαντίου από στεριά και θάλασσα.

Ο πρωθυπουργός Βώνος και ο Πατριάρχης Σέργιος οργάνωσαν υπεράνθρωπη αντίσταση και απέκρουσαν τις σφοδρές επιθέσεις των εχθρών. Όσοι μπορούσαν να κρατήσουν όπλα βρίσκονταν στις επάλξεις, ενώ ο άμαχος πληθυσμός κατέκλυζε τις εκκλησίες και προσευχόταν στον Θεό και τη Θεοτόκο Μαρία για τη σωτηρία της Πόλης.

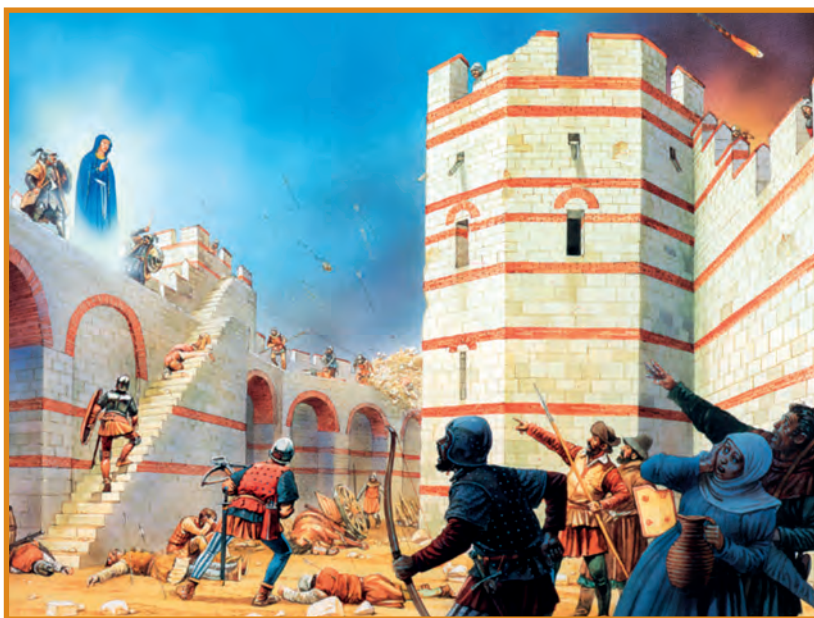
Ο Πατριάρχης με την εικόνα της Παναγίας περιφερόταν στα τείχη και εμπύχωνε τους πιστούς υπερασπιστές. Η τελική επίθεση όμως είχε ξεσπάσει και οι αμυνόμενοι φαινόταν ότι δε θα άντεχαν για πολύ ακόμη. Τότε συνέβη κάτι απροσδόκητο και φοβερό. Μια πολύ δυνατή θύελλα ξέσπασε ξαφνικά και τα εχθρικά καράβια, που πολιορκούσαν τη Βασιλεύουσα, άρχισαν να καταποντίζονται το ένα μετά το άλλο. Έντρομοι οι εχθροί εγκατέλειψαν την πολιορκία και τράπηκαν σε φυγή.

Ένα μεγάλο θαύμα είχε γίνει και οι υπερα-

σπιστές της Πόλης απέδωσαν τη σωτηρία τους στην πολιούχο τους Θεοτόκο. Το βράδυ της επόμενης μέρας, όλοι οι κάτοικοι συγκεντρώθηκαν στον ιερό ναό της Παναγίας των Βλαχερνών, για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους. Εκεί όλοι μαζί έψαλλαν όρθιοι τον Ύμνο στην Παναγία, που έμεινε στην ιστορία με το όνομα «Ακάθιστος Ύμνος». Από τότε ο Ακάθιστος Ύμνος συντροφεύει σε κάθε δύσκολη στιγμή όλους τους ορθοδόξους χριστιανούς. Ο υμνογράφος είναι άγνωστος και πολλές υποθέσεις και απόψεις υπάρχουν για το πρόσωπό του. Κάποιοι δέχονται ως ποιητή τον Ρωμανό τον Μελωδό (6ος αιώνας). Ο ταπεινός αλληά μεγαλοφυής ποιητής, δεν ενδιαφέρθηκε για τη διάσωση του ονόματός του, όπως συνήθιζαν να κάνουν οι περισσότεροι υμνογράφοι ή αγιογράφοι κατά τη βυζαντινή περίοδο. Ο Ακάθιστος Ύμνος είναι ένα ολοκληρωμένο κοντάκιο,* που αποτελείται από 24 τμήματα (οίκους). Καθένα από αυτά αρχίζει με ένα από τα 24 γράμματα της αλφαβήτας. Από το Α (Άγγελος πρωτοστάτης ...) ως το Ω (Ω πανύμντε Μήτερ...). Ψάλλεται τμηματικά στις τέσσερις πρώτες εβδομάδες της Μεγάλης Σαρακοστής κάθε Παρασκευή βράδυ, ενώ την πέμπτη εβδομάδα ψάλλεται ολόκληρος.

* *κοντάκιο*: εκκλησιαστικός ύμνος, που αποτελείται από ένα προσίμιο και αρκετά τροπάρια (τους «οίκους»), αφιερωμένα στον εορταζόμενο άγιο ή σε ένα σημαντικό γεγονός.

Πολλές διηγήσεις στρατιωτικών αναφέρονται σε μια γυναικεία μορφή που περπατούσε πάνω στα τείχη. Αυτή ήταν η Παναγία. Μετά τη νίκη γράφτηκε το «Τη υπερμάχω...»

Δραστηριότητες

1. Καρέκλα αφήγησης: Ένα παιδί κάθεται σε μία καρέκλα στο κέντρο της τάξης και αφηγείται ως ένας βυζαντινός στρατιώτης τα γεγονότα που έζησε. Τα υπόλοιπα παιδιά κάνουν ερωτήσεις και ο στρατιώτης απαντά ζωντανά και παραστατικά.
2. Οι Χαιρετισμοί είναι χωρισμένοι σε «στάσεις» (Α-Ζ, Η-Μ, Ν-Σ, Τ-Ω). Τις πρώτες 4 Παρασκευές της Σαρακοστής ψάλλεται από μία στάση, ενώ την 5η Παρασκευή ψάλλεται ολόκληρος ο Ακάθιστος Ύμνος. Να χωριστείτε σε 4 ομάδες. Κάθε ομάδα θα αναλάβει μία «στάση» και πρέπει να γράψει μια λέξη σχετική με την Παναγία από αυτά τα 6 γράμματα.

1^η ομάδα

α _____

β _____

γ _____

δ _____

ε _____

ζ _____

2^η ομάδα

η _____

θ _____

ι _____

κ _____

λ _____

_____

3^η ομάδα

ν _____

ξ _____

ο _____

π _____

ρ _____

σ _____

4^η ομάδα

τ _____

υ _____

φ _____

χ _____

ψ _____

ω _____

Ποιήματα και τραγούδια για την Παναγία

Ο ποιητής Άγγελος Σικελιανός, φαντάζεται κάπως έτσι τη σκηνή που ο Ιωσήφ φέρνει τη Μαρία στο σπίτι του στη Ναζαρέτ:

Ολόγυρα το ζώνουνε τα περιβόλια πλήθος,
κι είν' απ' ασβέστη οι τοίχοι του κι απ' άχερο η σκεπή·
κι απ' έξω ανάρια της δουλειάς, ξαλάφρωμα στο στήθος,
οι φλούδες οι μυριστικές του ξύλου κι η σιωπή.

Τα λίγα σύνεργα στητά ξοπίσω από τη θύρα
παραμερίζει ο Ιωσήφ η κόρη να διαβεί.
Θάμπος τα φρένα του κρατεί, καθώς κοιτάζει γύρα
μια λάμψη να ξεχύνεται, μian αστραπή βουβή ...

Τέλος, τοημάει τα χείλη του ν' ανοίξει: «Είναι δικό σου
το σπίτι, ο κήπος γύρω μας 'πο τούτη τη στιγμή.
Κι εγώ ο υπήκοος του Θεού κι αρραβωνιαστικός σου
φεύγω στ' αντίκρυ το χωριό να χτίσω οικοδομή ...»

Μένει μονάχη η Μαριάμ, κοιτάζει ολόγυρά της,
βάζει σε τάξη σιωπηλιά την φτωχική στρωμνή,
σει το τραπέζι σε γωνιά βαθιά στην καμαρά της
και δίπλα στο παράθυρο το χαμηλό скаμνί ...

Οι πόννοι της Παναγιάς

Πού να σε κρύψω, γιόκα μου, να μη σε φτάνουν οι κακοί;
Σε ποιο νησί του Ωκεανού, σε ποιάν κορφήν ερημική;
Δεν θα σε μάθω να μιλάς και τ' άδικο φωνάζεις.
Ξέρω, πως θα' χεις την καρδιά τόσο καλή, τόσο γλυκή,
Που με τα βρόχια της οργής ταχιά θενά σπαράξεις.

Κι αν κάποτε τα φρένα σου το Δίκιο, φως της αστραπής,
κι η Αλήθεια σου κτυπήσουνε, παιδάκι μου, να μην το πεις.
Θεριά οι ανθρώποι δεν μπορούν να το σηκώσουν.
Δεν είναι αλήθεια πιο χρυσή απ' την αλήθεια της σιωπής.
Χίλιες φορές να γεννηθείς, τόσες θα σε σταυρώσουν.

Κ. Βάρναλης

Μια Παναγιά

Μια Παναγιά
μια αγάπη μου έχω κλείσει
σε ερημοκλήσι αθαργινό.
Κάθε βραδιά
Της καρδιάς την πόρτα ανοίγω
κοιτάζω λίγο
και προσκυνώ.

Πότε θα `ρθει, πότε θα `ρθει
το καλοκαίρι
πότε τ' αστέρι θ' αναστηθεί
να σου φορέσω στα μαλλιά
χρυσό στεφάνι
σαν πυροφάνι σ' ακρογιαλιά.

Ν. Γκάτσος / Μ. Χατζιδάκις

Στη μαύρη Παναγιά

Καλή μου Μητέρα Παναγιά,
οι κίτρινοι σου δάνεισαν το χρώμα τους,
οι κόκκινοι σ' έκαναν ίδια με τις γυναίκες τους.
Θα αρνηθείς το δικό μας, το μαύρο χρώμα;
Αλλά από την ημέρα της Κοίμησής σου,
από κείνη τη δοξασμένη μέρα
που σε δέχτηκαν οι ουρανοί,
δεν έχεις πια χρώμα.
Μάλλον έχεις όλα τα χρώματα:
Είσαι κίτρινη με τους κίτρινους,
με τους κόκκινους κόκκινη,
είσαι λευκή με τους λευκούς
και με τους μαύρους μαύρη.
Είσαι μια Μάνα με τόσα παιδιά,
τόσο διαφορετικά
κι όμως ενωμένα κοντά σου.

Πατήρ Αλθέρτος, από το Κογκό

Δραστηριότητα

1. Να αναζητήσετε τραγούδια που αναφέρουν το όνομα της Παναγίας (από την Ελλάδα και όλο τον κόσμο). Θα τα ακούσουμε την επόμενη φορά μέσα στην τάξη!

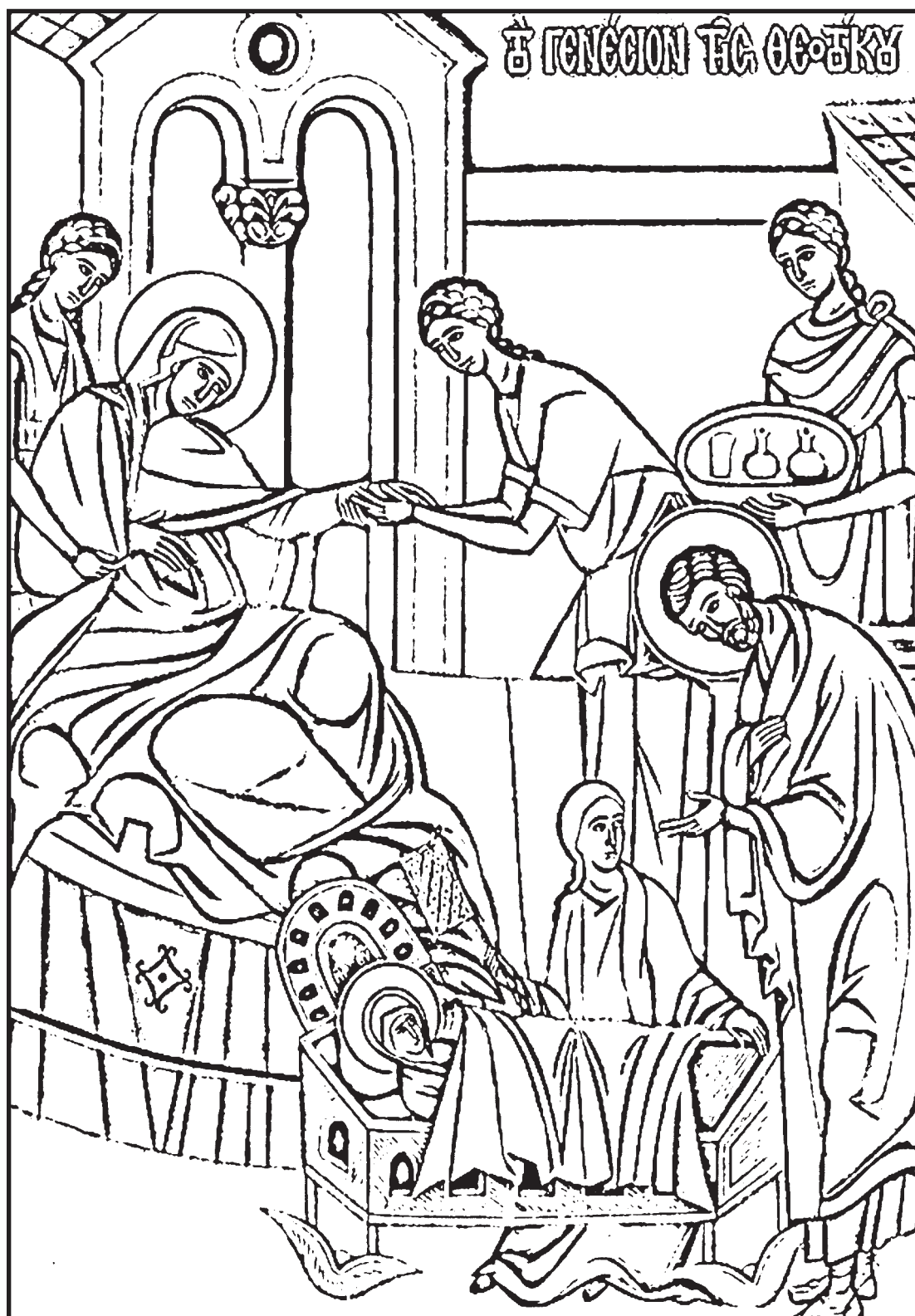
5. Η μητέρα του Χριστού στο Κοράνιο

Το Κοράνιο δέχεται ότι ο Ιησούς γεννήθηκε «εκ Μαρίας της Παρθένου». Δίνει εξαιρετικά τιμητική θέση στην Παναγία και μιλάει πολλές φορές γι' αυτήν με πολύ μεγάλη ευλάβεια.

Την ονομάζει Μαριάμ και τη χαρακτηρίζει «άσπιλη παρθένο», «ενάρετη μητέρα του Ιησού», «αγνή από κάθε κηλίδα ανάμεσα σε όλες τις γυναίκες».

Ένα ολόκληρο κεφάλαιο, το 19ο, ονομάζεται Σούρα Μαριάμ και είναι αφιερωμένο σε αυτήν. Οι μουσουλμάνοι τη σέβονται ως μητέρα του Μεσσία αλλά όχι ως Θεοτόκο, ως μητέρα του Θεού δηλαδή. Θεωρούν ότι ο Ιησούς είναι ένας από τους προφήτες και όχι ο Υιός του Θεού και "Θεός αληθινός", όπως το διατύπωσε η Εκκλησία στο «Σύμβολο της Πίστεως». Έτσι, και η Παναγία γι' αυτούς δεν είναι Θεοτόκος. Την επικαλούνται, όμως, ονομάζοντάς την «Δέσποινά μας, κυρία μας Μαριάμ».

Από το βιβλίο «Πιστεύω, η συνάντηση», κατηχητικό βοήθημα για παιδιά Δημοτικού,
Ι.Μ. Πειραιώς, Βασ. Τσουκάτου Κορωναίου, Στέλλας Πήλατρά

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3:

Σπουδαία «παιδιά»

Αφήνετε τα παιδιά να έρθουν σε μένα!

Με λίγα λόγια

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει σημαντικές πτυχές της ζωής και του έργου βιβλικών προσώπων, όπου γίνεται φανερός ο ρόλος του Θεού στη ζωή τους. Με καλοσύνη, γενναιότητα και θάρρος αντιμετώπισαν τα εμπόδια και με εμπιστοσύνη στην αγάπη και τη μέριμνα του Θεού βάδισαν δύσβατους δρόμους. Η γνωριμία μας μαζί τους θα εμπλουτίσει τη ζωή μας. Θα μας εμπνεύσουν με το παράδειγμά τους στον δικό μας αγώνα της ζωής. Μας προτρέπουν με τη ζωή τους να τους μιμηθούμε στην αγάπη, την αυτοθυσία, τη δικαιοσύνη, την ειρήνη και τον σεβασμό στα δημιουργήματα του Θεού, που είναι αξίες ανεκτίμητες.

1. Από τη Βίβλο

Ισαάκ: Ένα παιδί-δώρο του Θεού

Ο Αβραάμ και η γυναίκα του η Σάρρα είχαν γεράσει αλλά δεν είχαν αποκτήσει παιδιά. Κάποια φορά, ο Θεός είπε στον Αβραάμ: «Οι απόγονοί σου θα είναι τόσο πολλοί σαν τους κόκκους της άμμου στη γη». Ο Αβραάμ όμως δυσκολευόταν να το πιστέψει γιατί δεν είχε παιδιά. Τη νύχτα εκείνη είπε ο Θεός στον Αβραάμ: «Κοίτα τον ουρανό και μέτρα τ' αστέρια, αν μπορείς να τα μετρήσεις. Έτσι αναρίθμητοι θα είναι και οι απόγονοί σου». Ο Αβραάμ πίστεψε ό,τι του είπε ο Θεός.

Γένεση 13, 14-18. 15, 5-6

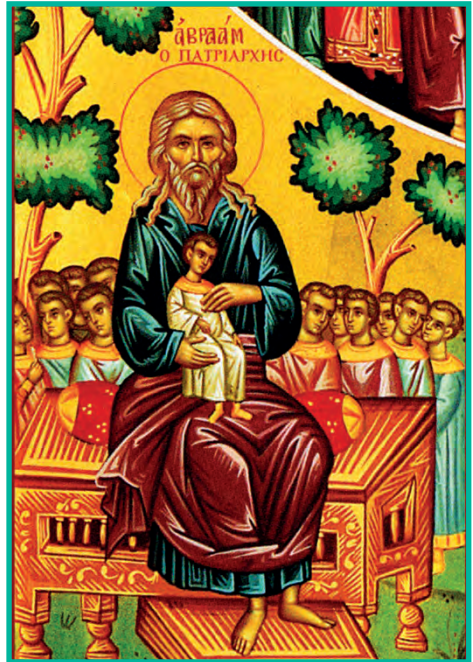
Μια μέρα που ο Αβραάμ καθόταν μπροστά στην πόρτα της σκηνής του, σήκωσε τα μάτια του και είδε τρεις ξένους άντρες να στέκονται απέναντί του. Αμέσως έτρεξε να τους προϋπαντήσει και τους προσκύνησε σκύβοντας ως τη γη. «Σας προσκαλώ για φαγητό», είπε. Οι άντρες τον ευχαρίστησαν και κάθισαν στη σκιά μπροστά στη σκηνή.

Ο Αβραάμ ετοίμασε ένα καλό φαγητό και η Σάρρα ζύμωσε πίτες για τους άντρες. Όταν το φαγητό ήταν έτοιμο, ο Αβραάμ το έφερε έξω και το πρόσφερε στους επισκέπτες του.

Εκείνοι, όταν έφαγαν, ρώτησαν τον Αβραάμ: «Πού είναι η Σάρρα η γυναίκα σου;» Αυτός απάντησε: «Μέσα, στη σκηνή». Τότε ο ένας από τους άντρες είπε: «Του χρόνου τέτοια εποχή θα ξανάρθω και η γυναίκα σου η Σάρρα θα έχει γιο».

Η Σάρρα άκουσε τι είπε ο άντρας. Δε μπορούσε όμως να το πιστέψει. Γέλασε λοιπόν κρυφά καθώς σκεφτόταν: «Αφού γεράσαμε! Δε μπορούμε πια να αποκτήσουμε παιδιά».

Ο Αβραάμ με τον μικρό Ισαάκ και όλους τους απογόνους τους

Η Φιλοξενία του Αβραάμ

Ο άντρας είπε: «Γιατί γέλασε η Σάρρα; Τίποτα δεν είναι αδύνατο για τον Θεό!»

Μετά από ένα χρόνο, ο Θεός εκπλήρωσε την υπόσχεσή του: η Σάρρα γέννησε ένα γιο. Τον ονόμασαν «Ισαάκ», που σημαίνει «γέλιο». Επειδή η Σάρρα είχε γελάσει όταν άκουσε ότι σ' ένα χρόνο θ' αποκτούσαν γιο.

Γένεση 18, 1-15. 21, 1-2

Μωυσής: ένα παιδί που σώθηκε απ' τα νερά

Οι Ισραηλίτες υποφέρουν στην Αίγυπτο

Τα πάρα πολύ παλιά χρόνια οι Ισραηλίτες ζούσαν υποδουλωμένοι στην Αίγυπτο. Όταν μάλιστα στον θρόνο ανέβηκε ένας νέος βασιλιάς, τα πράγματα χειροτέρεψαν. «Αυτοί οι Ισραηλίτες γίνονται ολοένα και περισσότεροι. Σύντομα θα είναι πιο δυνατοί από μας και θα μας κάνουν ό,τι θέλουν!», είπε στον λαό του.

Ο Φαραώ, λοιπόν, έδωσε διαταγή να εργάζονται οι Ισραηλίτες σκληρά. Σκέφτηκε: «Έτσι θα τους έχουμε του χεριού μας». Τους άντρες των Ισραηλιτών τους μεταχειρίζονταν σαν να ήταν σκλάβοι. Τους υποχρέωναν να φτιάχνουν από τη λάσπη τούβλα και να χτίζουν μεγάλες πόλεις για τον Φαραώ.

Οι Ισραηλίτες στην Αίγυπτο υπηρετούσαν τον Φαραώ σαν δούλοι

Όλα αυτά όμως δεν ήταν αρκετά για τον Φαραώ. Έβγαλε τότε διαταγή και είπε: «Κάθε αγόρι που γεννιέται από τους Ισραηλίτες να το ρίχνετε στον ποταμό Νείλο. Τα κορίτσια να τα αφήνετε να ζουν». Γιατί φοβόταν μήπως οι άντρες Ισραηλίτες πληθύνουν πολύ κι αρχίσουν να πολεμούν τους Αιγύπτιους.

Έξοδος 1

Η γέννηση και η σωτηρία του Μωυσή

Η ζωή στην Αίγυπτο ήταν πολύ δύσκολη για τους Ισραηλίτες. Όλους τους γονείς τούς έπιανε φόβος όταν γεννιόταν ένα αγόρι. Το ίδιο αισθάνθηκε κι ένα ανδρόγυνο που είχαν κιόλας ένα γιο και μια κόρη, αλληλά απέκτησαν κι ένα τρίτο παιδί. Ήταν αγόρι και ήταν πολύ όμορφο.

Η μητέρα λυπήθηκε πολύ. Δεν ήθελε να ρίξουν οι στρατιώτες το παιδί της στον ποταμό Νείλο. Γι' αυτό τον ήλθε. Το παιδί όμως μεγάλωνε και η μητέρα του δε

Η εύρεση του Μωυσή όπως την εμπνεύστηκαν στην Ευρώπη του Μεσαίωνα

μπορούσε πια να το κρύβει. Πήρε ένα καλάθι, έβαλε το παιδί μέσα και το άφησε στις καλάμιές, στις όχθες του Νείλου. Έβαλε και την αδερφή του παιδιού να παρακολουθεί από μακριά τι θα γίνει.

Τότε ήρθε η κόρη του Φαραώ με τις υπηρέτριές της για να λουστεί στον Νείλο. Κάποια στιγμή, πρόσεξε το καλάθι ανάμεσα στα καλάμια κι έστειλε τη δούλη της να το πάρει. Το άνοιξε και είδε μέσα ένα μικρό αγόρι που έκλαιγε. Το ληπήθηκε και είπε: «Αυτό είναι εβραϊόπουλο».

Τότε η Μαριάμ, η αδερφή του παιδιού, ρώτησε την κόρη του Φαραώ: «Να πάω να σου φωνάξω μια γυναίκα από τις Ισραηλίτισσες, να σου θηλάζει το παιδί;».

Η κόρη του Φαραώ της λέει: «Πήγαινε». Πάει το κορίτσι και φωνάζει τη μητέρα του παιδιού. «Πάρε αυτό το παιδί», της λέει η βασιλοπούλα «και θήλασέ το για μένα, κι εγώ θα σου δίνω την αμοιβή σου». Έτσι η μητέρα πήρε πάλι το παιδί κοντά της. Όταν αυτό μεγάλωσε, το έφερε στην κόρη του Φαραώ. Εκείνη το υιοθέτησε και του έδωσε το όνομα Μωυσής.

Έξοδος 2, 1-10

Η Φλεγόμενη Βάτος

Κάποια μέρα ο Μωυσής ήρθε με τα πρόβατά του στο βουνό Χωρήβ. Τότε του φανερώθηκε ο Θεός μέσα σε μια πύρινη φλόγα που έβγαινε από μια βάτο. Ο Μωυσής είδε πως η βάτος, ενώ είχε πάρει φωτιά κι ήταν μέσα στις φλόγες, δεν καιγόταν να γίνει στάχτη. Είπε λοιπόν: «As πάω να δω αυτό το παράδοξο θέαμα: γιατί δεν καίγεται η βάτος;».

Μόλις πλησίασε, άκουσε μια φωνή μέσα από τη βάτο: «Μωυσή, Μωυσή». Αυτός απάντησε: «Ορίστε». «Μην

πλησιάσεις εδώ», είπε η φωνή... «Βγάλε τα σανδάλια από τα πόδια σου, γιατί ο τόπος όπου στέκεσαι είναι τόπος άγιος. Εγώ είμαι ο Θεός των προγόνων σου, ο Θεός του Αβραάμ, ο Θεός του Ισαάκ, ο Θεός του Ιακώβ». Τότε ο Μωυσής σκέπασε το πρόσωπό του, γιατί φοβόταν να κοιτάξει τον Θεό.

Ο Θεός συνέχισε: «Είδα τη δυστυχία του λαού μου στην Αίγυπτο, και άκουσα την κραυγή τους εξαιτίας των καταπιεστών τους. Ξέρω τα βάσανά τους. Γι' αυτό κατέβηκα να τους γλιτώσω από τους Αιγυπτίους και να τους

οδηγήσω σε μια χώρα μεγάλη και εύφορη. Πήγαινε στον Φαραώ και πες του να ελευθερώσει τον λαό μου».

Έξοδος 3, 1-10

* Πολλές φορές, σε χριστιανικές εικόνες και τοιχογραφίες, μέσα στη φλεγόμενη βάτο, εικονίζεται η Παναγία με τον Χριστό στην αγκαλιά της. Η φλεγόμενη και μη καιόμενη βάτος θεωρείται ότι προαναγγέλλει την Παναγία και το θαύμα της σύλληψης και γέννησης του Χριστού, καθώς η Παναγία δέχτηκε μέσα της τον ίδιο τον Θεό, τη φωτιά της θεϊκής ουσίας, αλλά αυτό δεν την κατέκαψε.

Δραστηριότητες

- Υπάρχουν δίπλα μας παιδιά με γονείς μετανάστες και ακόμα και παιδιά που μεταναστεύουν ασυνόδευτα, μόνα.
  - Βάλτε τον εαυτό σας στη θέση τους. Πώς αισθανθήκατε όταν έπρεπε για πρώτη φορά να κάνετε κάτι εντελώς μόνοι; Γράψτε το περιστατικό και τα συναισθήματά σας.
  - Από τα βιβλία που έχετε διαβάσει και τις ιστορίες που ξέρετε, διηγηθείτε στην τάξη: ποιες δυσκολίες μπορεί να αντιμετωπίζουν τα παιδιά στους νέους τόπους που βρέθηκαν, για τον αγώνα που δίνουν καθημερινά για να βοηθήσουν την οικογένειά τους, για την επιμονή τους να γίνουν κάποια στιγμή «σπουδαίοι».
- Διαβάστε την ιστορία του μικρού Χριστού που έφυγε με την οικογένειά του στην Αίγυπτο. Συζητήστε στην τάξη. Πότε φεύγει ένα παιδί από τον τόπο του;

3. Παρατηρήστε την εικόνα του Μωυσή που βρίσκεται στη Μονή του Σινά και φτιάχτηκε τον 12ο αιώνα. Έχετε ένα λεπτό για να απαντήσετε σε κάθε ένα από τα ερωτήματα:

- Τι βλέπεις; (απλή περιγραφή)
- Τι σκέφτεσαι γι' αυτό που βλέπεις; (συναισθήματα, πληροφορίες, κ.λπ.)
- Τι άλλο θα ήθελες να μάθεις;

Δαβίδ: Το βοσκόπουλο της Βηθλεέμ που έγινε ο δοξασμένος βασιλιάς των Ιουδαίων

Ο μικρός Δαβίδ χρίζεται βασιλιάς του Ισραήλ

Στην Ιουδαία εκείνα τα παλιά χρόνια βασιλεύε ο Σαούλ. Όταν ανέβηκε στον θρόνο ήταν σεμνός και συνετός βασιλιάς, μα σιγά σιγά ο εγωισμός του τον τύφλωσε κι έγινε σκληρός και τυραννικός. Τότε ζούσε και ο μεγάλος προφήτης Σαμουήλ. Ο Θεός είπε στον Σαμουήλ: «Ο Σαούλ δεν μπορεί πια να είναι βασιλιάς του Ισραήλ. Γέμισε το δοχείο σου με λάδι και πήγαινε στην πόλη Βηθλεέμ, στον Ιεσσαί, γιατί έχω βρει ανάμεσα στους γιους του τον βασιλιά που χρειάζομαι».

Ο Σαμουήλ έκανε όπως του είπε ο Θεός και πήγε στη Βηθλεέμ. Ο Ιεσσαί παρουσίασε επτά από τους γιους του στο Σαμουήλ. Κανέναν όμως απ' αυτούς δεν είχε διαλέξει ο Θεός.

Ο Σαμουήλ ρώτησε τον Ιεσσαί: «Αυτά είναι όλα τα παιδιά σου;». Ο Ιεσσαί απάντησε: «Απομένει ακόμα ο μικρότερος, αλλιά αυτός βόσκει τα πρόβατα. Το ήνε Δαβίδ». Ο Σαμουήλ του είπε: «Στείλε και φέρ' τον».

Και ο Δαβίδ ήρθε. Τον έφεραν μπροστά στον

προφήτη. Ήταν όμορφος πολύ. Είχε ξανθά μαλλιά και σπινθηροβόλο βλέμμα. Τότε ο Θεός είπε στον Σαμουήλ: «Αυτός είναι. Σήκω και χρίσε τον βασιλιά!».

Πήρε λοιπόν ο Σαμουήλ το δοχείο με το λάδι και έχρισε τον Δαβίδ. Έτσι ορίστηκε να γίνει βασιλιάς του Ισραήλ.

Από κείνη την ημέρα, ο Θεός ήταν μαζί με τον Δαβίδ.

Α΄ Βασιλειών 16, 1-13

Δαβίδ και Γολιάθ

Τον καιρό που ο Σαούλ ήταν βασιλιάς, γίνονταν συνέχεια πόλεμοι ανάμεσα στον ισραηλιτικό λαό και στους εχθρούς του, τους Φιλιστίους.

Κάποια μέρα, οι Φιλιστίοι ήρθαν πάλι ως τα σύνορα και έστησαν το στρατόπεδό τους. Τότε κάλεσε ο βασιλιάς Σαούλ τους άντρες του Ισραήλ να πάρουν τα όπλα. Πήγαν στον πόλεμο και τα αδέρφια του Δαβίδ. Αλλά ο Δαβίδ ήταν πολύ νέος για να γίνει στρατιώτης. Έπρεπε να μείνει κοντά στον πατέρα του και να φυλάγει τα πρόβατα.

Όταν ο Σαούλ και οι Ισραηλίτες ήρθαν στα σύνορα, βγήκε από το στρατόπεδο των Φιλιστίων ένας πολεμιστής. Ονομαζόταν Γολιάθ και ήταν ψηλός σα γίγαντας. Φορούσε βαριά πανοπλία και χάλκινη περικεφαλαία. Είχε ένα βαρύ σπαθί και ένα τεράστιο ακόντιο. Ένας άλλος στρατιώτης του κουβαλούσε την ασπίδα του.

Ο Γολιάθ κάθε μέρα έβγαινε από το στρατόπεδο και φώναζε στους Ισραηλίτες: «Ποιος από σας τοημά να αναμετρηθεί μαζί μου; Ας έρθει κάποιος να παλέψει μαζί μου. Αν με νικήσει, κερδίσατε τον πόλεμο. Αν όμως τον νικήσω, τότε κερδίσαμε εμείς τον πόλεμο, κι εσείς θα γίνετε σκλάβοι μας». Κανείς όμως από τους Ισραηλίτες δεν τοημούσε να αναμετρηθεί με τον Γολιάθ.

Μια μέρα, ο Ιεσσαί έστειλε τον Δαβίδ στο στρατόπεδο για να μάθει πώς είναι οι γιοι του. Την ώρα που ο Δαβίδ μιλούσε με τα αδέρφια του, ο Γολιάθ για μια ακόμη φορά προκάλεσε τους Ισραηλίτες σε μονομαχία. Τότε ο Δαβίδ πήγε στον Σαούλ και του είπε:

«Βασιλιά μου, δεν φοβάμαι εγώ αυτόν τον Φιλισταίο που κοροϊδεύει τον λαό του Θεού. Θέλω να παλέψω μαζί του!» Ο Σαούλ όμως απάντησε: «Αυτό είναι αδύνατο! Εσύ είσαι πολύ νέος, ενώ ο Φιλισταίος είναι έμπειρος πολεμιστής!»

Τότε ο Δαβίδ του είπε: «Όταν έβοσκα τα πρόβατα του πατέρα μου, ερχόταν μερικές φορές κανένα λιοντάρι ή καμιά αρκούδα και άρπαζε ένα πρόβατο. Τότε εγώ έτρεχα ξοπίσω τους, τα σκότωνα και γλίτωνα το πρόβατο. Ο Θεός με γλίτωσε από τα νύχια του λιονταριού και της αρκούδας. Αυτός θα με γλιτώσει κι από τα χέρια του Γολιάθ.

Τότε ο Σαούλ είπε στον Δαβίδ: «Πήγαινε, κι ας είναι ο Θεός μαζί σου!»

Έδωσε στον Δαβίδ τη δική του πανοπλία και του φόρεσε την περικεφαλαία του. Ο Δαβίδ ζώστηκε το ξίφος του Σαούλ πάνω από την πανοπλία και έκανε μερικά βήματα. Η

πανοπλία όμως του ήταν πολύ μεγάλη και πολύ βαριά. Ο Δαβίδ είπε στον Σαούλ: «Αυτή η πανοπλία δεν είναι για μένα» και την έβγαλε.

Ύστερα ο Δαβίδ πήγε στο ποτάμι και διάλεξε πέντε λιθαράκια. Τα έβαλε στο ποιμενικό σακούλι του. Πήρε στο χέρι το ραβδί του και τη σφεντόνα του και πλησίασε τον Γολιάθ.

Ο Φιλισταίος κοίταξε τον Δαβίδ και γέλασε που τον είδε τόσο νέο. Ο Δαβίδ όμως πήρε ένα λιθάρι από το σακούλι του, το έβαλε στη σφεντόνα και το έριξε στο κεφάλι του Γολιάθ. Τότε ο Γολιάθ έπεσε με το πρόσωπο στη γη.

Όταν οι Φιλισταίοι είδαν ότι σκοτώθηκε ο ισχυρότερος ανάμεσα στους άντρες τους, τράπηκαν σε φυγή. Τώρα πια ο Δαβίδ ήταν ξακουστός. Δεν γύρισε πίσω στην οικογένειά του. Ο βασιλιάς Σαούλ τον κράτησε κοντά του στο παλάτι.

Αργότερα τον έκανε και αρχηγό του στρατού. Από τότε ο Δαβίδ έγινε για όλη τη χώρα το σύμβολο της λεβεντιάς και της ομορφιάς. Οι κοπέλες στα πανηγύρια τραγουδούσαν:

Ο Σαούλ νίκησε χιλιάδες,
Μα ο Δαβίδ νίκησε μυριάδες!

Α΄ Βασιλειών 17 – 18

Το διάσημο άγαλμα του Μιχαήλ Αγγελού κρατάει στον ώμο του μια σφεντόνα με πέτρες, για να θυμίζει τη νίκη του Δαβίδ απέναντι στον Γολιάθ.

Ο Δαβίδ ανακηρύσσεται βασιλιάς

Όλες οι φυλές των Ισραηλιτών ήρθαν στον Δαβίδ και του είπαν: «Εμείς είμαστε σάρκα και αίμα σου. Ακόμα και τον καιρό που ο Σαούλ ήταν βασιλιάς, εσύ ήσουν που οδηγούσες τους Ισραηλίτες στον πόλεμο και τους έφερνες πίσω. Ο Κύριος σου είχε πει από τότε ότι εσύ θα οδηγούσες κάποτε τον λαό του, τον Ισραήλ, και θα γινόσουν ηγεμόνας του».

Έτσι όλοι οι πρεσβύτεροι του λαού ήρθαν στον Δαβίδ, κι εκείνος έκανε μαζί τους συμφωνία. Και έχρισαν τον Δαβίδ βασιλιά του Ισραήλ. Ο Δαβίδ ήταν τριάντα ετών όταν έγινε βασιλιάς και βασίληψε σαράντα χρόνια.

Β΄ Βασιλειών 5, 1-5

Όταν ο Δαβίδ νίκησε όλους τους εχθρούς του, ύμνησε τον Θεό με τα παρακάτω λόγια:

Εσύ είσαι Κύριε, το καταφύγιό μου,
το φρούριό μου
κι ο ελευθερωτής μου.
Θεέ μου εσύ είσαι ο βράχος μου,
όπου και καταφεύγω
η ασπίδα μου κι η δύναμη
που με λυτρώνει...
Είσαι ο σωτήρας, που με σώζει
από την αδικία...

Β΄ Βασιλειών 22, 1-5

- 2 Θα σ' εξυμνήσω, Κύριε,
γιατί με γλίτωσες·
και δεν άφησες να χαρούν
για μένα οι εχθροί μου.
- 3 Κύριε, Θεέ μου·
σου ζήτησα βοήθεια
και με θεράπευσες.
- 9 Σ' εσένα κράζω, Κύριε,
σ' εσέ προσεύχομαι, τον Κύριό μου.
- 12 Τη θλίψη μου την άληλαξες σ' ευφρόσυνο χορό·
μου έβγαλεις τα πένθιμα
και τη χαρά με ντύνεις.

Ψαλμός 30

Ιωάννης ο Βαπτιστής

*Ο Ζαχαρίας, η Ελισάβετ
και ο μικρός Ιωάννης*

Ο Ιωάννης ενήλικος

Την εποχή εκείνη, στον ναό της Ιερουσαλήμ ιερέας ήταν ο Ζαχαρίας. Η γυναίκα του λεγόταν Ελισάβετ. Ο Ζαχαρίας και η Ελισάβετ ήταν ηλικιωμένοι και δεν είχαν παιδιά.

Μια μέρα πήγε ο Ζαχαρίας στον ναό. Πολλοί άνθρωποι στέκονταν εκεί και προσεύχονταν. Μόνο ο ιερέας επιτρεπόταν να μπει στο εσωτερικό του ναού, για να προσευχηθεί και να θυμιάσει. Ο Ζαχαρίας μπήκε μέσα στον ναό. Όταν στάθηκε μπροστά στο θυσιαστήριο, του εμφανίστηκε ξαφνικά ένας άγγελος. Ο Ζαχαρίας ταραχτηκε. Ο άγγελος όμως του είπε:

«Μη φοβάσαι Ζαχαρία! Ο Θεός άκουσε την προσευχή σου· η γυναίκα σου η Ελισάβετ θα σου γεννήσει γιο, και θα του δώσεις το όνομα Ιωάννης. Όταν θα μεγαλώσει, θα πει στους ανθρώπους: «Ετοιμαστείτε! Ο Θεός σάς έστειλε τον Μεσσία!»

Ο Ζαχαρίας είπε στον άγγελο: «Η γυναίκα μου η Ελισάβετ κι εγώ είμαστε περασμένης ηλικίας. Δεν μπορούμε πια ν' αποκτήσουμε παιδιά!»

Ο άγγελος του αποκρίθηκε: «Εγώ είμαι ο Γαβριήλ, και βρίσκομαι κοντά στον Θεό. Ο Θεός μ' έστειλε να σου μιλήσω και να σου αναγγείλω αυτή την ευχάριστη είδηση. Επειδή

όμως δεν πίστεψες στα λόγια μου, απ' αυτή τη στιγμή θα χάσεις τη λαλιά σου, ως τη μέρα που θα γεννηθεί το παιδί».

Ο λαός στο μεταξύ περίμενε να βγει ο Ζαχαρίας από το θυσιαστήριο και να τους ευλογήσει. Όλοι απορούσαν για την αργοπορία του. Όταν όμως βγήκε, δε μπορούσε να τους μιλήσει και κατάλαβαν ότι είχε δει κάποιο όραμα.

Ο Ζαχαρίας γύρισε στο σπίτι του. Η Ελισάβετ σύντομα κατάλαβε ότι θα αποκτήσει παιδί. Χάρηκε πάρα πολύ και είπε: «Ο Θεός δε με ξέχασε! Αυτός μου χάρισε τούτο το παιδί».

Σύντομα η Ελισάβετ γέννησε το παιδί της. Ήταν αγόρι, όπως το είχε πει ο άγγελος. Οι γείτονες και οι συγγενείς ήρθαν να δουν το παιδί και να χαρούν μαζί με την Ελισάβετ. Τη ρώτησαν: «Πώς θα ονομαστεί το παιδί; Σίγουρα Ζαχαρίας, όπως ο

πατέρας του». Η Ελισάβετ όμως απάντησε: «Όχι, θα ονομαστεί Ιωάννης». Τότε της είπαν: «Μα δεν υπάρχει κανένας απ' τους συγγενείς σου που να έχει αυτό το όνομα». Ρώτησαν τότε τον Ζαχαρία τι όνομα ήθελε να δώσει στο παιδί. Ο Ζαχαρίας πήρε μια μικρή πλάκα και έγραψε: «Ιωάννης είναι το όνομά του». Μόλις το έγραψε, ο Ζαχαρίας μπόρεσε και πάλι να μιλήσει. Αμέσως άρχισε να δοξολογεί και να ευχαριστεί τον Θεό.

Όλοι οι γείτονες θαύμασαν και έμειναν έκπληκτοι. Παντού το συζητούσαν κι ο καθένας αναρωτιόταν: «Τι θα γίνει άραγε αυτό το παιδί;».

Λουκάς 1, 5-22. 57-66

Δραστηριότητες

1. Βρείτε τί έλεγε ο Ιωάννης ο Βαπτιστής όταν μεγάλωσε. Αντί να το αναφέρετε απλά στην τάξη, μπειτε στον ρόλο κάποιου που είδε και άκουσε το κήρυγμα του Βαπτιστή.
2. Ο Ιωάννης μεγάλωσε και έγινε πραγματικά σπουδαίος. Χωριστείτε σε ομάδες των τεσσάρων, χωρίστε ένα χαρτόνι στα 4, και ζωγραφίστε τον εαυτό σας όπως θέλετε να είναι στο μέλλον. Δώστε έμφαση στον χαρακτήρα του μελλοντικού σας εαυτού!

2. Από την εικονογραφία

Σπουδαία παιδιά στην Αγία Γραφή συναντάμε πολλά, και πολλά εικονίζονται σε τοιχογραφίες και εικόνες, βυζαντινές αλλιά και πιο πρόσφατες. Δείτε δύο περιπτώσεις που τραβούν την προσοχή, μαζί με λίγα λόγια για την ιστορία τους.

Οι Επτά αδελφοί Μακκαβαίοι

Στα χρόνια που βασιλεύε στη Συρία ο Αντίοχος, γύρω στο 173 π.Χ., ζούσαν με τη μητέρα τους Σολομονή επτά αδέρφια που ονομάζονταν Μακκαβαίοι.

Ο βασιλιάς τους έταξε δόξες και τιμές και πολλές απολαύσεις αν καταπατούσαν τον Μωσαϊκό νόμο, που ήταν ο νόμος του Θεού. Τότε τα επτά αδέρφια απάντησαν στον Αντίοχο με γενναιότητα, ότι αυτά που τους πρόσφερε ήταν πολύ χειρότερα από τον θάνατο, γιατί ήταν παράνομα, αντίθετα με τον νόμο του Θεού, που τους είχε διδάξει ο σοφός δάσκαλός τους Ελεάζαρ.

Εξοργισμένος τότε ο Αντίοχος, με τροχούς, φωτιά και ακόντια, έναν-έναν τους σκότωσε όλους. Όταν είδε αυτό η μητέρα τους Σολομονή, ρίχτηκε μόνη της στη φωτιά και έτσι όλοι μαζί πήραν το στεφάνι του μαρτυρίου. Ο σεβαστός τους δάσκαλος ήδη είχε δεχθεί πιο πριν τον θάνατο στη φωτιά για τον ίδιο λόγο.

Τα ονόματα των Επτά Μακκαβαίων είναι: Αβείμ (ή Άβιβος), Αντώνιος (ή Αντωνίνος), Γουρίας, Ελεάζαρος, Ευσέβωνας, Αχείμ, Μάρκελλος (ή Σάμωνας, ή Εύλαθος ή Μάρκος).

Η Μαρία, παιδί του Ιωακείμ και της Άννας

Ο Ιωακείμ και η Άννα ήταν πολύ πιστοί και ευσεβείς άνθρωποι. Είχαν φτάσει σε μεγάλη πια ηλικία χωρίς να μπορέσουν ν' αποκτήσουν παιδιά. Καθημερινά όμως προσεύχονταν γι' αυτό με όλη τους την καρδιά και ο Θεός άκουσε τις προσευχές τους. Τους χάρισε ένα κοριτσάκι

γεμάτο καλοσύνη που το ονόμασαν Μαρία. Οι γονείς του ήταν πολύ ευτυχισμένοι και ήθελαν να ευχαριστήσουν τον Θεό, αφού το παιδί αυτό ήταν δώρο δικό του.

Όταν λοιπόν η Παναγία έγινε τριών χρόνων, την πήγαν στον Ναό των Ιεροσολύμων και την εμπιστεύτηκαν στους ιερείς, για να τη μεγαλώσουν. Ο Αρχιερέας του Ναού, ο Ζαχαρίας, την υποδέχτηκε με μεγάλη χαρά. Η Μαρία έμεινε εκεί για δέκα χρόνια και όσο μεγάλωνε γινόταν όλο και πιο πιστή και πιο ενάρετη. Μέσα στον Ναό έμαθε να προσεύχεται και να λατρεύει τον Θεό.

Μια προφητεία, πριν πολλά πολλά χρόνια, μιλούσε για τη μητέρα του Λυτρωτή, τη γυναίκα εκείνη που θα ήταν η πιο ξεχωριστή απ' όλες τις άλλες γυναίκες. Και αυτή ήταν η Μαρία, που έγινε η Θεοτόκος, δηλαδή εκείνη που γέννησε τον Θεό, η Μητέρα του Θεού. Εκείνη που όλοι οι χριστιανοί αγαπούν και τιμούν ονομάζοντάς την Παναγία.

Δραστηριότητα

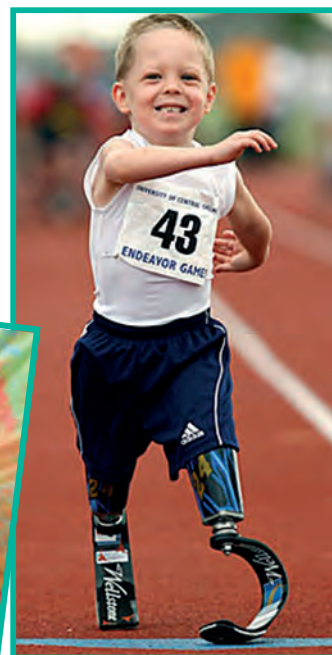
1. Δύο άλλες εικόνες παιδιών που συναντάμε πολύ συχνά είναι αυτές του Αγίου Μάμα και του Αγίου Κήρυκου: Χωριστείτε σε δύο ομάδες και φτιάξτε ένα πόστερ για το κάθε παιδί - Άγιο. Πότε έζησαν; Που; Γιατί τους θεωρούμε αγίους; Γιατί οι αγιογράφοι τούς εικονίζουν με αυτόν τον ιδιαίτερο τρόπο; Πότε γιορτάζουν; Σε ποια μέρη γιορτάζονται; Με ποιο τρόπο;

3. Από την καθημερινή ζωή

Παιδιά με αναπηρία

Το Δώρο της Ζωής είναι για όλα τα παιδιά, για όλους τους ανθρώπους. Οι συμμαθητές με αναπηρία έχουν κι αυτοί ανάγκη να παίξουν, να διασκεδάσουν, να χαρούν. Όλοι, λοιπόν, αγωνιζόμαστε. Μαζί τους καιρόμαστε το δώρο της Ζωής.

Δραστηριότητες

1. Ο Μωυσής είχε μια δυσκολία στην ομιλία. Τραύλιζε. Συζητήστε στην τάξη αν η αναπηρία του αυτή ήταν ένα εμπόδιο στο να τον καλέσει ο Θεός να οδηγήσει τον λαό Του στη Γη της Επαγγελίας. Είναι η αναπηρία εμπόδιο στον αγώνα της ζωής;
2. Προβληματοποιείτε: Πώς είναι μια μέρα στο σχολείο ενός συμμαθητή μας σε αναπηρικό αμαξίδιο; Είναι το σχολείο έτοιμο γι' αυτό; Μελετήστε τους χώρους του σχολείου, τον εξοπλισμό, τις αίθουσες, το μάθημα. Προτείνετε αλλαγές που θα βελτιώσουν τη ζωή του και θα κάνουν πιο εύκολη τη φοίτησή του στο σχολείο.

Παιδιά που αγωνίζονται να βοηθήσουν την οικογένειά τους

Σε πολλές χώρες η παιδική εργασία στερεί από τα παιδιά τις ευκαιρίες που εμείς, εδώ, θεωρούμε αυτονόητες, ότι κάθε παιδί, δηλαδή, πρέπει να τις έχει. Ευκαιρίες για παιχνίδι, για μόρφωση, για ανάπτυξη. Η ζωή στις χώρες αυτές είναι δύσκολη. Η φτώχεια αγγίζει σχεδόν όλους τους κατοίκους τους. Έτσι, οι μικροί συνομήλικόι μας αναγκάζονται να βοηθήσουν την οικογένειά τους στον αγώνα για τον «άρτο τον επιούσιο».

Δραστηριότητα

1. Αν και στην Ευρώπη απαγορεύεται να δουλεύουν τα παιδιά, αυτό δεν ίσχυε πάντα. Βρείτε ιστορίες παιδιών, π.χ. στη λογοτεχνία, που εργάζονταν ή ρωτήστε τους παππούδες σας. Πότε απαγορεύτηκε επίσημα η παιδική εργασία; Με ποια συμφωνία;

Παιδιά με οικογενειακά προβλήματα

Παρότι οι οικογένειες είναι συνήθως αγαπημένες και ενωμένες, συμβαίνει κάποιες φορές οι γονείς ή τα παιδιά να αισθάνονται αδύναμοι να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα. Οι γονείς είναι κουρασμένοι και φοβισμένοι και γι' αυτό πολλές φορές δεν αντιδρούν ψύχραιμα αλλά με θυμό ή ακόμα και με βία στους γύρω τους.

Η ζωή μπορεί να γεμίζει τότε με ένταση, και τα παιδιά να δυσκολεύονται να καταλάβουν γιατί οι γονείς συμπεριφέρονται με τρόπους που τα

στενοχωρούν. Τέτοια προβλήματα μπορεί να κρατούν λίγο ή και περισσότερο. Αυτό που μπορούμε να κάνουμε είναι να μιλάμε για αυτά στους ανθρώπους που εμπιστευόμαστε, που θα μας πουν λόγια παρηγοριάς ή θα μας δώσουν μια αγκαλιά που τόσο χρειαζόμαστε.

Ακόμα, πρέπει να προσέχουμε να μην ξεσπάμε για τα προβλήματά μας ιδιαίτερα σε ανθρώπους που δεν τα ξέρουν και δε φταίνε για αυτά. Αυτό είναι δύσκολη κατάκτηση για όλους τους ανθρώπους, αλλά θεραπεύει την καρδιά μας. Πρέπει να πολεμάμε τον θυμό με αγάπη!

Παιδιά «θαύματα»

Τι σημαίνει παιδί-θαύμα; Η φράση αυτή χρησιμοποιείται για να περιγράψει παιδιά τα οποία σκέφτονται πολύ ωριμότερα ή έχουν την ικανότητα να συνθέτουν πολύ ανώτερες δημιουργίες από τα άλλα παιδιά της ηλικίας τους. Με τον τρόπο αυτό εντυπωσιάζουν και ξεχωρίζουν. Πολλές φορές τέτοια παιδιά τα ονομάζουμε και «χαρισματικά».

Τι σημαίνει όμως χάρισμα; Σε παλιότερες εποχές, το χάρισμα σήμαινε ευστροφία χαρισμένη από τον Θεό, κυρίως στα μαθήματα και στις τέχνες.

Η σύγχρονη επιστήμη μας επιβεβαιώνει κάτι που η πίστη λήει από τους αρχαίους ακόμη καιρούς: ότι χαρίσματα δεν έχει μόνο το μυαλό, αλλά και η ψυχή. Ότι δηλαδή «θαύμα» ή χαρισματικός είναι και εκείνος ο άνθρωπος που εύκολα καταλαβαίνει τα συναισθήματα και τη διάθεση των άλλων και ανταποκρίνεται σε αυτά με τον πλέον κατάλληλο τρόπο.

Ο Βόλφγκανγκ Μότσαρτ ήταν ένα πολύ διάσημο παιδί-θαύμα στην Ευρώπη του 1700.

Συνέθετε δύσκολα έργα από πολύ μικρός, και οι βασιλιάδες της Ευρώπης συναγωνίζονταν να τον φιλοξενήσουν στα παλάτια τους και να τον ακούσουν!

Δραστηριότητες

1. Κάνετε μια έρευνα: Χωριστείτε σε 4 ομάδες. Σε κάθε ομάδα βρείτε πληροφορίες για ένα παιδί-θαύμα από την αρχαία εποχή ως σήμερα. Παρουσιάστε τις ιστορίες τους στην τάξη.
2. Συζητήστε: Αρκεί να έχεις ένα χάρισμα για να ζεις καλά και ισορροπημένα; Τι άλλο νομίζετε ότι χρειάζεται;
3. Βρείτε και γράψτε στον πίνακα τη λίστα με τα είδη νοημοσύνης που έφτιαξε ο επιστήμονας H. Gardner. Πώς θα ήταν ένα παιδί-θαύμα με κάθε ένα από τα είδη νοημοσύνης;

Παιδιά με γονείς μετανάστες

Τα τελευταία χρόνια, μαθαίνουμε συχνά τέτοιες ειδήσεις:

«Ακόμα ένα ξημέρωμα βρίσκει το λιμάνι του Πειραιά πλημμυρισμένο από δεκάδες πρόσφυγες και μετανάστες που φτάνουν από τα νησιά με τα πλοία της γραμμής».

Ειδήσεις 25/02/2016

Ο δρόμος προς την ασφάλεια και την ευτυχία είναι μακρύς και επίπονος. Το όνειρο μιας ζωής χωρίς πόλεμο και κίνδυνο είναι πολύ δυνατό. Γι' αυτό και τα παιδιά μοιράζονται με τους γονείς τους το μακρύ ταξίδι. Είναι η μόνη διέξοδος που έχουν προς την ειρήνη και την ασφάλεια.

Ασυνόδευτα παιδιά μετανάστες

Πολλά παιδιά, που άφησαν την πατρίδα τους επειδή κινδύνευαν, βρέθηκαν σε ξένη χώρα πρόσφυγες, χωρίς τους γονείς τους. Μπορεί να έχασαν τους γονείς τους στο μακρύ ταξίδι της προσφυγιάς.

Όπως όλα τα παιδιά, έχουν την ανάγκη φροντίδας, την ανάγκη να βρεθούν σε μια αγκαλιά που θα τα κάνει να νιώσουν ασφάλεια και αγάπη. Γιατί όλα τα παιδιά πρέπει να μεγαλώνουν με αγάπη και ασφάλεια.

Δραστηριότητες

1. Επιλέξτε μια εικόνα από τις παραπάνω. Σκεφτείτε και γράψτε την ιστορία του παιδιού-πρόσφυγα που βλέπετε στην εικόνα. Πώς ήταν η ζωή του πριν; Τι άλλαξε πλέον; Ποιες είναι οι σκέψεις και τα συναισθήματά του;
2. Βρείτε τραγούδια για την προσφυγιά και τους πρόσφυγες, ελληνικά ή και ξένα. Ακούστε τα στην τάξη. Ποια συναισθήματα κυριαρχούν;
3. Φτιάξτε μια παγωμένη εικόνα: με το σώμα και την έκφρασή σας, αναπαραστήστε μια εικόνα προσφυγιάς. Τι θέλετε να τονίσετε;

Όλα τα παιδιά μπορούν να γίνουν «σπουδαία»!

Όλοι οι άνθρωποι γεννιόμαστε ίσοι.

Όπως τα βρέφη της φωτογραφίας, όλοι χρειαζόμαστε φαγητό, προστασία και αγάπη για να ζούμε ευτυχισμένοι.

Μπορεί κάποιος να γίνει σπουδαίος; Πώς μπορεί να γίνει αυτό; Και ποιος άνθρωπος δε θα το ήθελε, να είναι σπουδαίος και όλοι να τον θαυμάζουν και να τον αγαπούν!

Η απάντηση που μας δίνει η ζωή αλληλά και η επιστήμη είναι πολύ συγκεκριμένη: ο κάθε άνθρωπος μπορεί να γίνει σπουδαίος!

Δεν είναι, όμως, σπουδαίος αυτός που γεννιέται σε σπουδαία οικογένεια ή έχει μια ξεχωριστή ικανότητα, όταν δεν κάνει καμία προσπάθεια να γίνει καλύτερος.

Σπουδαίοι γίνονται οι άνθρωποι που καλλιεργούν τα χαρίσματα και τις ικανότητες που

τους δόθηκαν και δεν τα παραπετούν ή δεν αρκούνται μόνο σ' αυτά. Σπουδαίοι γίνονται οι άνθρωποι που καλλιεργούν τα χαρίσματά τους για να προσφέρουν στους συνανθρώπους τους, στη χώρα τους, στην ανθρωπότητα όλη.

Η καλοσύνη και η αγάπη είναι, δηλαδή, εκείνες που κάνουν έναν «έξυπνο» ή «ταλαντούχο» άνθρωπο σπουδαίο. Τότε όλοι πραγματικά θαυμάζουν και

εκτιμούν αυτό το κορίτσι ή αυτό το αγόρι.

Ένας σημαντικός τρόπος για να γίνεις σπουδαίος/σπουδαία είναι να μαθαίνεις όσα περισσότερα μπορείς. Η κάθε μέρα σου στο σχολείο είναι πολύτιμη για να το καταφέρεις.

Μάθε για τους ανθρώπους και τα δημιουργήματά τους! Μάθε τις ιστορίες τους και τις επιστήμες τους! Ακόνισε την περιέργειά σου και την ικανότητά σου να ζεις σε ομάδα!

Ο διψασμένος κότευφας (λαϊκό παραμύθι από το Μπαγκλαντές)

Μια φορά κι έναν καιρό, ζούσε στο δάσος ένας κότευφας. Μια μέρα ο κότευφας ήταν πολύ διψασμένος, αλλά όσο κι αν έψαχνε για νερό δεν έβρισκε πουθενά. Στο τέλος πέταξε στην κορυφή ενός ψηλού δέντρου κι αγνάντεψε τριγύρω. Μακριά στο βάθος είδε έναν κήπο. «Εκεί θα βρω νερό», σκέφτηκε και πέταξε βιαστικά προς τα εκεί.

Μόλις έφτασε στον κήπο, είδε ένα παλιό πιθάρι. «Εδώ θα πιω νερό», σκέφτηκε και γαντζώθηκε στο στόμιο του πιθαριού. Πραγματικά στο πιθάρι είχε νερό. Το νερό όμως ήταν λίγο. Έφτανε δεν έφτανε μέχρι τη μέση του πιθαριού. Έτσι ο κότευφας, όσο κι αν έσκυβε, κι αν προσπαθούσε, δεν μπορούσε να πιει.

Μια πάπια που τριγυρνούσε στον κήπο και τον είδε του είπε: «Άδικα προσπαθείς. Δεν θα τα καταφέρεις. Το νερό ίσα που καλύπτει τον πάτο». Ο κότευφας την άκουσε, αλλά δεν απάντησε. Λίγο αργότερα τον πλησίασε μια χήνα και του είπε: «Ε, κότευφα, τόση ώρα προσπαθείς και σταγόνα νερό δεν ήπιες. Δεν κουράστηκες; Παράτα τα πια!».

Ο κότευφας την άκουσε αλλά ούτε και σ' αυτήν απάντησε. Σταμάτησε για λίγο να προσπαθεί για να σκεφτεί τι θα κάνει. Τότε πέρασε απ' το μυαλό του μια σπουδαία ιδέα. Άρχισε αμέσως να μαζεύει με το ράμφος του πετραδάκια και να τα ρίχνει μέσα στο πιθάρι. Το νερό άρχισε σιγά σιγά να ανεβαίνει. Όσο περισσότερα πετραδάκια έριχνε τόσο ψηλότερα ανέβαινε το νερό, μέχρι που έφτασε στο στόμιο του πιθαριού.

Τότε ο κότευφας βούτηξε μέσα το ράμφος του και ήπια, ήπια μέχρι που ξεδίψασε. Μετά γύρισε και είπε στην πάπια και τη χήνα που κοίταζαν απορημένες: «Τώρα καταλαβαίνετε γιατί δεν σας απαντούσα; Προσπαθούσα να μη σας ακούω!».

Δραστηριότητες

1. Ακούστε τα τραγούδια: «Μικρό παιδί σαν ήμουνα» και «ο φιλομαθής φτωχός». Συζητήστε στην τάξη: ποιο είναι το βασικό θέμα των δύο τραγουδιών; Τι θέλει ο ήρωας του τραγουδιού και τι τον δυσκολεύει; Ακούστε το τραγούδι 'τα παιδιά κρατάν τον ήλιο'. Τα συναισθήματα που σας προκαλεί είναι ίδια με αυτά που σας προκάλεσαν τα δύο προηγούμενα τραγούδια; Σε τι άλλο διαφέρει;
2. Γράψτε μια προσευχή για τα παιδιά του Κόσμου που περνούν δύσκολες ώρες. Στολίστε την με ζωγραφιές και κρεμάστε την στην τάξη.
3. Άκουσε τον δάσκαλο ή τη δασκάλα σου να διηγείται το παραμύθι του Διψασμένου Κότευφα. Ποιο σημείο προκάλεσε το ενδιαφέρον σου και γιατί; Τι θα έκανες αν βρισκόσουν εσύ στη θέση του κότευφα και γιατί;

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4:

Όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί

Με λίγα λόγια

Σε αυτή την ενότητα θα εντοπίσουμε τα στοιχεία της προσωπικότητάς μας που μας κάνουν ξεχωριστούς στις ομάδες στις οποίες ανήκουμε (οικογένεια, σχολείο κ.ά.), ενώ ταυτόχρονα θα μάθουμε να αναγνωρίζουμε τις ικανότητες και τα χαρίσματα των συμμαθητών μας και θα διαπιστώσουμε ότι όλοι συμπληρώνουμε ο ένας τον άλλο.

Θα μιλήσουμε για τη σημασία της γιορτής των Θεοφανίων για τους Χριστιανούς και θα δούμε το νόημα του Βαπτίσματος και του Χρίσματος καθώς και τελετές ενσωμάτωσης σε άλλες θρησκευτικές κοινότητες.

1. Όλοι έχουμε χαρίσματα!

Τα ονόματά μας τα χαρίσματά μας

«Πώς σε λένε;»

Κάθε φορά που κάποιο παιδί γιορτάζει, κερνάει όλη την τάξη. Οι ευχές δίνουν και παίρνουν: «Να ζήσεις!» «Και του χρόνου!».

Όλοι έχουμε ένα όνομα, μια γιορτή. Και έχει νόημα να γνωρίσουμε κάτι για τον άγιο που γιορτάζει και το όνομα του οποίου φέρουμε.

2. Αφηγήσεις από συναξάρια

Άγιος Γεώργιος

Ο Άγιος Γεώργιος γεννήθηκε στην Καππαδοκία της Μ. Ασίας στα χρόνια του αυτοκράτορα Διοκλητιανού. Ορφάνεψε μικρός από πατέρα. Η μητέρα του που ήταν χριστιανή τον ανέθρεψε με μεγάλη φροντίδα. Όταν μεγάλωσε, κατατάχτηκε στον στρατό και γρήγορα έφτασε στο αξίωμα του χιλιάρχου. Ως αξιωματικός ελευθέρωσε αιχμαλώτους και υπερασπίστηκε τους φτωχούς.

Κάποτε ο Γεώργιος διατάχτηκε να συλλάβει, να φυλακίσει και να βασανίσει χριστιανούς. Όμως αρνήθηκε και ομολόγησε με θάρρος τη δική του πίστη και την επιθυμία να μαρτυρήσει ο ίδιος για τον Χριστό. Έτσι άρχισαν για τον Γεώργιο μεγάλες ταλαιπωρίες και βασανιστήρια, που όμως τα υπέμεινε αδιαμαρτύρητα. Τελικά, μετά από διαταγή του ίδιου του αυτοκράτορα αποκεφαλίστηκε.

Αγία Αικατερίνη

Έζησε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, ήταν αρχοντοπούλα, όμορφη και πολύ μορφωμένη. Σύμφωνα με το συναξάρι της, πολύ νέα έγινε χριστιανή. Όταν ο αυτοκράτορας Μαξιμιανός με διάταγμα υποχρέωνε όλους τους πολίτες της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας να θυσιάσουν στα είδωλα, η Αικατερίνη αρνήθηκε. Ο ίδιος ο Μαξιμιανός ανέθεσε σε σπουδαίους ρήτορες να συζητήσουν μαζί της και την πείσουν για το λάθος της πίστης της. Η Αικατερίνη δεν λήγισε. Το αποτέλεσμα ήταν να γίνουν χριστιανοί οι ρήτορες. Όταν το έμαθε ο αυτοκράτορας οργίστηκε τόσο που διέταξε τη θανατική καταδίκη όλων. Η Αικατερίνη εκτελέστηκε, μετά από πολλές πιέσεις και βασανιστήρια με τον τροχό.

Το μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης στο Σινά

Τον 6ο αιώνα ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός έχτισε μοναστήρι στο Σινά προς τιμήν της Αγίας Αικατερίνης. Το μοναστήρι αυτό μέσα στους αιώνες αναδείχθηκε σε σημαντικό κέντρο της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού. Όταν οι Άραβες κατέκτησαν την περιοχή, ο ίδιος ο Μωάμεθ στη διαθήκη του, ζήτησε να το σεβαστούν και να μην το καταστρέψει κανείς. Μέχρι και σήμερα, οι Βεδουίνοι, μουσουλμάνοι έμποροι της περιοχής που ζουν δίπλα στο μοναστήρι, το σέβονται, το προστατεύουν και ζουν αρμονικά με τους μοναχούς.

Άγιος Δημήτριος

Το 300 μ.Χ. στη Θεσσαλονίκη, ζούσε ο Δημήτριος, αξιωματικός του ρωμαϊκού στρατού, γνωστός για την ευγενική του καταγωγή και το ήθος του. Ήταν ένας δίκαιος και τίμιος άνθρωπος που συνδύαζε τη σωφροσύνη με τη γενναιότητα του πολεμιστή. Ο καίσαρας Μαξιμιανός, εκτιμώντας τα προσόντα του, τον έκανε στρατηγό στην περιφέρεια της Θεσσαλίας. Όταν ο Δημήτριος έγινε χριστιανός, άρχισε να διδάσκει σε όσους βρίσκονταν κοντά του τη χριστιανική πίστη. Μόλις το πληροφορήθηκε ο Μαξιμιανός ζήτησε να τον συλλάβουν. Ο Δημήτριος με θάρρος ομολόγησε

την πίστη του και αμέσως φυλακίστηκε σε ένα υγρό και σκοτεινό υπόγειο λουτρό. Εκεί τον συνάντησε κρυφά ο καλός του φίλος Νέστορας, ο οποίος επρόκειτο να παλέψει με έναν θηριώδη παλαιστή, τον Λυαίο. Ο Δημήτριος του έδωσε την ευχή του. Πράγματι ο Νέστορας νίκησε τον γίγαντα και μπροστά σε όλους ομολόγησε ότι άντλησε τη δύναμή του από την πίστη του στον Χριστό. Ο Μαξιμιανός διέταξε αμέσως να αποκεφαλιστεί. Όταν μάλιστα πληροφορήθηκε τη βοήθεια του Δημητρίου, διέταξε αμέσως να σκοτώσουν και τον Δημήτριο, τρυπώντας τον με λόγχες.

Οι χριστιανοί έθαψαν το σώμα του στην υγρή φυλακή όπου μαρτύρησε. Ο Άγιος Δημήτριος είναι ο πολιούχος άγιος της Θεσσαλονίκης.

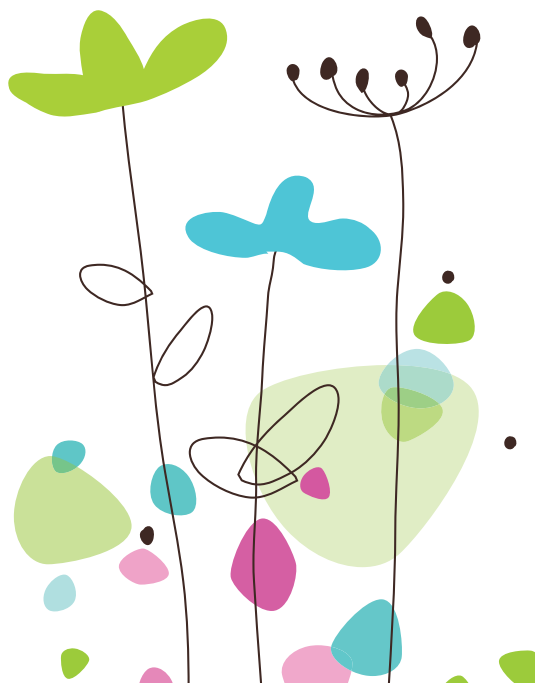
Ο ναός του Αγίου Δημητρίου στη Θεσσαλονίκη

Πρωτοχτίστηκε το 413, με έξοδα του Λεοντίου, ενός από τους στρατηγούς του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Στην περίοδο της τουρκοκρατίας, μετατράπηκε σε τζαμί. Στον ναό φυλάσσονται τα ιερά λείψανα του αγίου. Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης (1912), έγινε και πάλι ένα από τα μεγαλύτερα προσκυνήματα των Βαλκανίων.

*Επί Καίσαρος Γαληρίου Μαξιμιανού του Σεβαστού
νομισματοκοπέιο, ανάκτορα κι αψίδες στην πόλη
αίμα σ' ένα λουτρό θα χυθεί
κάποιου Ρωμαίου αξιωματικού Δημητρίου
μύρο θ' αχνίσει
την πόλη να ευωδιάσει
που 'μελλει να της γίνει
σωτήρας, υπέρμαχος και φίλος.*

Μωυσής, Μοναχός Αγιορείτης, Αρχές Δ' αιώνα μ.Χ.

3. Με τα διαφορετικά μας χαρίσματα συμπληρώνουμε ο ένας τον άλλον

Είναι μια τάξη με παιδιά. Πολλά παιδιά. Ο Σταμάτης παίζει φλογέρα. Ο κόσμος γι' αυτόν είναι φτιαγμένος από ήχους. Όλοι θαυμάζουν τον Σταμάτη. Μα εκείνος θαυμάζει τον Αλέκο που τρέχει σαν σίφουνας κι έρχεται πρώτος στα αγωνίσματα. Ο Αλέκος πάλη, θαυμάζει τη Στέλλα, που όταν χορεύει καλαματιανό, τσάμικο, σούστα είναι να την καμαρώνεις. Μα και η Στέλλα με τη σειρά της θαυμάζει την Αργυρώ, που ζωγραφίζει κάτι τοπία μαγευτικά, χαίρεσαι να τα βλέπεις!

Είναι μια τάξη με παιδιά. Και είναι όλα προικισμένα με χαρίσματα. Κι ας μη φαίνονται πολλές φορές. Να, όπως η Αγνή, που από μια πρώτη ματιά νομίζεις πως δεν έχει κανένα κι έχει το πιο σπουδαίο: μια χρυσή καρδιά που τους χωράει όλους!

Είναι μια τάξη με παιδιά. Είναι ο κόσμος όλος. Χαίρονται τα χαρίσματα των άλλων και τα δικά τους. Όλα δώρα του Θεού· και τα μοιράζονται μεταξύ τους.

Δραστηριότητα

1. Και στην τάξη σας κάθε παιδί έχει τα χαρίσματά του. Να γράψετε σε ένα χαρτί ένα χάρισμά σας και να το δώσετε στον διπλανό σας. Στη συνέχεια ο κάθε μαθητής ανακοινώνει στην τάξη αυτό που γράφει το χαρτί που πήρε. Μπορείτε να συγκεντρώσετε στον πίνακα ανακοινώσεων τα χαρτιά για όλα τα παιδιά.

Αναγνωρίζουμε τα χαρίσματά μας

Μια μέρα όλα τα πράγματα του σπιτιού πληροφορήσαν τη γάτα τη Μόζα ότι δεν βλέπει, όχι γιατί είναι σκοτεινά, αλλά γιατί είναι τυφλή. Κι εκεί που άρχισε να φοβάται ότι δεν θα μπορούσε να ζήσει μ' αυτό που της έλειπε, κατάλαβε ότι είχε κάτι περισσότερο από τους άλλους: Άκουγε τον παραμικρό ήχο και αισθανόταν τα πάντα γύρω της. Όλα τα «έβλεπε» με τα αυτιά της και τις αισθήσεις της. Έμαθε να ζει με τις δυσκολίες της και να βρίσκει τρόπους να κάνει τα πράγματα καλύτερα, όπως κάνουν όλοι. Άλλωστε, από τη στιγμή που μίλησε με τα πράγματα του σπιτιού απέκτησε τόσους φίλους και βοηθούς που ήταν πια πολύ ευτυχισμένη!

Ι. Σταματοπούλου, Μία μαγική νύχτα (από τη σειρά: Μόζα η γάτα)

4. Αποδεχόμαστε το διαφορετικό

Το ραγισμένο δοχείο (λαϊκό κινέζικο παραμύθι)

Μια φορά κι έναν καιρό, ήταν ένας υπηρέτης που δούλευε σ' ένα πλούσιο σπίτι. Μία από τις καθημερινές του υποχρεώσεις ήταν να φέρνει νερό από την πηγή. Για να το κάνει αυτό, είχε δύο δοχεία κρεμασμένα στις άκρες ενός χοντρού ξύλου, που το έβαζε στους ώμους του. Το ένα από τα δύο δοχεία είχε ένα ράγισμα και, μέχρι ο υπηρέτης να φτάσει στο σπίτι, η μισή ποσότητα του νερού χυνόταν κατά τη διαδρομή. Το άλλο όμως ήταν ακέραιο, κι έτσι κατάφερνε να μεταφέρει πάντα όλο το νερό χωρίς να το χύνει.

Αυτό γινόταν καθημερινά για δύο ολόκληρα χρόνια. Έτσι ο υπηρέτης μετέφερε μόνο ενάμισι δοχείο νερού στο σπίτι. Το ακέραιο δοχείο ήταν πολύ περήφανο για την επιτυχία του, καθώς έφερνε σε πέρας την αποστολή του. Το ραγισμένο δοχείο όμως ντρεπόταν για την ατέλειά του και ήταν πολύ λυπημένο που μπορούσε να φέρνει σε πέρας μόνο το μισό του έργο. Μια μέρα πολύ πικραμένο για την αποτυχία του, το ραγισμένο δοχείο είπε στον υπηρέτη την ώρα που βρισκόταν δίπλα στο ποτάμι:

«Ντρέπομαι για τον εαυτό μου και θέλω να σου ζητήσω συγνώμη».

«Γιατί;» ρώτησε ο υπηρέτης. «Για ποιο πράγμα ντρέπεσαι;»

«Αυτά τα δύο χρόνια κατάφερα να μεταφέρω μόνο το μισό από το φορτίο μου, γιατί το ράγισμα στο πλευρό μου κάνει το νερό να αδειάζει κατά τη διάρκεια της διαδρομής μέχρι το σπίτι του αφεντικού. Εξαιτίας της ατέλειάς μου αυτής, αναγκάζεσαι να κάνεις όλο αυτό τον κόπο χωρίς να ανταμείβεσαι όσο θα 'πρεπε για τις προσπάθειές σου», είπε το δοχείο.

Ο νεροκουβαλητής λυπήθηκε για το γέρικο, ραγισμένο δοχείο και με συμπόνια του είπε: «Την ώρα που θα γυρίζουμε στο σπίτι, θέλω να προσέξεις τα όμορφα λουλούδια κατά μήκος του μονοπατιού».

Πραγματικά, καθώς ανέβαιναν τον λόγγο, τα γέρικο δοχείο παρατηρούσε τα αγριολούλουδα στη μια μεριά του μονοπατιού που τα ζέσταινε ο ήλιος κι αυτό του έδωσε λίγη χαρά. Στο τέλος της διαδρομής, όμως, ένωσε πάλι άσχημα γιατί το μισό νερό είχε χυθεί, και για άλλη μια φορά ζήτησε συγνώμη από τον υπηρέτη. Τότε αυτός του είπε:

«Πρόσεξες ότι υπάρχουν λουλούδια μόνο στη μία μεριά του μονοπατιού και όχι στην άλλη; Αυτό συνέβη γιατί ήξερα πάντα την ατέλειά σου και φρόντισα να την αξιοποιήσω. Φύτεψα σπόρους λουλουδιών προς τη δική σου μεριά του μονοπατιού

και κάθε μέρα επιστρέφοντας από το ποτάμι τα πότιζες χωρίς να το ξέρεις. Για δύο χρόνια λοιπόν, μάζευα αυτά τα όμορφα λουλούδια και στόλιζα το σπίτι του αφεντικού μας. Αν δεν είχες αυτό το ελάττωμα, το σπίτι δεν θα ήταν στολισμένο με τόση χάρη».

Δραστηριότητες

1. Τι σκέφτηκε ο υπηρέτης για το σπασμένο δοχείο; Πώς τον χαρακτηρίζετε;
2. Ζωγραφίστε το μονοπάτι με τα λουλούδια που περιγράφει η ιστορία.
3. Βρείτε και δείτε σε βίντεο την ιστορία που διαβάσατε.

5. Τα χαρίσματα στη ζωή της Εκκλησίας

Η παραβολή των ταλάντων

Κάποιος άνθρωπος φεύγοντας για ταξίδι κάλεσε αυτούς που εργάζονταν γι' αυτόν και τους εμπιστεύτηκε την περιουσία του. Στον έναν έδωσε πέντε τάλαντα, στον άλλον δύο, σε άλλον ένα, στον καθένα ανάλογα με την ικανότητά του. Έπειτα έφυγε για το ταξίδι του.

Αυτός που πήρε τα πέντε τάλαντα, τα εκμεταλλεύτηκε και κατάφερε να κερδίσει άλλα πέντε. Κι αυτός που πήρε τα δύο κέρδισε επίσης άλλα δύο. Εκείνος που πήρε το ένα πήγε και έσκαψε στη γη και το έκρυψε εκεί.

Όταν μετά από πολύ καιρό, επέστρεψε ο κύριός τους από το ταξίδι παρουσιάστηκαν μπροστά του. Εκείνος που είχε πάρει τα πέντε του είπε: «Κύριε μου, κέρδισα άλλα πέντε με όσα μου εμπιστεύτηκες!». «Μπράβο, είσαι καλός και άξιος!», του είπε ο κύριος, «γι' αυτό και θα σου εμπιστευτώ και μεγαλύτερες υποθέσεις! Έλα να γιορτάσεις μαζί μου».

Παρουσιάστηκε και ο άλλος με τα δύο και είπε: «Κύριε μου εμπιστεύτηκες δύο, κοίτα, κέρδισα άλλα δύο!». «Μπράβο, είσαι καλός και άξιος!», του είπε ο κύριος, «γι' αυτό και θα σου εμπιστευτώ και μεγαλύτερες υποθέσεις! Έλα κι εσύ να γιορτάσεις μαζί μου».

Παρουσιάστηκε κι εκείνος που είχε πάρει το ένα τάλαντο και είπε: «Κύριε, ήξερα πως είσαι σκληρός άνθρωπος. Γι' αυτό φοβήθηκα και φύλαξα το τά-

ἴλιθόν σου στη γη. Να τα ἑφτά σου». «Εἶσαι κακός και οκνηρός», ἀποκρίθηκε ο κύριος. «Ἄν ἤξερες πως εἶμαι σκληρός ἔπρεπε να βάλεις τα χρήματά μου στην τράπεζα, ἔτσι ὅταν γύριζα να ἔπαιρνα τόκο. Πάρτε του, λοιπόν, το τάλαντο και δώστε το σ' αὐτόν που ἔχει τα δέκα. Γιατί σε καθέναν που ἔχει θα του δοθεῖ με το παραπάνω, ἐνῶ ἀπ' ὅποιον δεν ἔχει θα του πάρουν και τα λίγα που ἔχει».

Ματθαῖος 25, 14-30

Τα χαρίσματα του Ἁγίου Πνεύματος

Ἔρχομαι τώρα στα χαρίσματα που χορηγεῖ το Ἅγιο Πνεῦμα... κανείς δεν μπορεῖ να πει: «ο Ἰησοῦς εἶναι ο Κύριος», παρά μόνο με τη φώτιση του Ἁγίου Πνεύματος. Ὑπάρχουν διάφορα εἶδη χαρισμάτων, ἀλλῆλα εἶναι ἓνα και το ἴδιο Πνεῦμα που τα χορηγεῖ· ὑπάρχουν διάφορα εἶδη διακονιών, ἀλλῆλα ἡ ἀνάθεσή τους προέρχεται ἀπό ἓνα και τον ἴδιο Κύ-

ριο· και ὑπάρχουν διάφορα εἶδη δραστηριοτήτων, ἀλλῆλα εἶναι ο ἴδιος Θεός που τις θέτει σε ἐνέργεια ὅλῃς σε ὅλους. Στον καθένα δωρίζεται ἡ φανέρωση του Ἁγίου Πνεύματος για το συμφέρον ὁλῶν. Στον ἓνα το Πνεῦμα δίνει το χάρισμα να μιλάει με θεία σοφία, σ' ἓναν ἄλλο το ἴδιο Πνεῦμα δίνει το χάρισμα να μιλάει με θεία γνώση. Σε ἄλλον το ἴδιο Πνεῦμα δίνει ξεχωριστή δύναμη πίστεως, σε ἄλλον το ἴδιο αὐτό Πνεῦμα δίνει τὴ δύναμη τῆς θεραπείας ἀσθενειῶν. Σε ἄλλον το Πνεῦμα δίνει τὴ δύναμη να κάνει θαύματα, σ' ἓναν ἄλλο, το δῶρο να μεταβιβάζει μηνύματα ἀπὸ τον Θεό. Σε ἄλλον, το δῶρο να διακρίνει τα ψεύτικα πνεύματα ἀπὸ το ἀληθινό Πνεῦμα, σε ἄλλον τὴ δυνατότητα να λαλεῖ διάφορα εἶδη γλωσσῶν, και σε ἄλλον τὴν ικανότητα να ἐξηγεῖ αὐτές τις γλώσσες. Και ὅλα αὐτά εἶναι ἐνέργειες ἐνός και του αὐτοῦ Πνεύματος, που χορηγεῖ τα χαρίσματα ὅπως αὐτό θέλει στον καθένα χωριστά.

Ἕνα σῶμα με πολλὰ μέλη

Ο Χριστός μοιάζει με το σῶμα, που ἐνῶ εἶναι ἓνα, ἔχει πολλὰ μέλη· και ὅλα τα μέλη του ἐνός σώματος, ἀν και εἶναι πολλὰ, ἀποτελοῦν ἓνα σῶμα. Κι ἐμεῖς ὅλοι, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε μὴ Ἰουδαῖοι, εἴτε δούλοι εἴτε ἐλευθῆροι, γίναμε με το βάπτισμα δια του ἐνός Πνεύματος ἓνα σῶμα, και ὅλοι ποτιστήκαμε ἀπὸ ἓνα και το αὐτό Πνεῦμα.

Γιατί, βέβαια, το σώμα δεν αποτελείται από ένα μέλος αλλήλ από πολλή. Αν έλεγε το πόδι: «Εγώ δεν είμαι χέρι, άρα δεν ανήκω στο σώμα», θα έπαυε μοηαταύτα να ανήκει στο σώμα; Κι αν έλεγε το αυτί: «Εγώ δεν είμαι μάτι, άρα δεν ανήκω στο σώμα», θα έπαυε μοηαταύτα να ανήκει στο σώμα; Αν όλο το σώμα δεν ήταν παρά ένα μάτι, πώς θα μπορούσε κανείς ν' ακούσει; Αν όλο το σώμα δεν ήταν παρά ένα αυτί, πώς θα μπορούσαμε να οσφρανθούμε; Ο Θεός όμως τοποθέτησε στο σώμα το καθένα από τα μέλη όπως αυτός θέλησε. Αν όλη ήταν ένα μονάχα μέλος, θα υπήρχε πουθενά το σώμα; Ενώ τώρα υπάρχουν πολλή μέλη, αλλήλ ένα μόνο σώμα. Και δεν μπορεί να πει το μάτι στο χέρι: «Εγώ δεν έχω την ανάγκη σου», ούτε το κεφάλι στα πόδια: «Δεν σας χρειάζομαι». Αντίθετα, τα μέλη του σώματος που φαίνονται να είναι τα πιο αδύναμα, αυτά είναι τα πιο αναγκαία· κι εκείνα τα μέλη του σώματος που τα έχουμε σε λιγότερη υπόληψη, αυτά τα περιποιούμαστε περισσότερο· και τα άλληλ, που δεν είναι παρουσιάσιμα, τα περιβάλλουμε με περισσή φροντίδα, που δεν τη χρειάζονται τα άλληλ, τα παρουσιάσιμα μέλη. Ο Θεός συναρμολόγησε το σώμα δίνοντας μεγαλύτερη τιμή στα μέλη εκείνα που υστερούν. Έτσι ώστε να μην υπάρχει πόλεμος μέσα στο σώμα, αλλήλ τα μέλη να φροντίζουν το ένα το άλληλ. Πραγματικά, όταν υποφέρει ένα μέλος, συμπάσχουν όλη τα υπόλοιπα μέλη· κι όταν τιμάται ένα μέλος, χαίρονται μαζί του όλη τα υπόλοιπα μέλη. Εσείς όλοι μαζί αποτελείτε το σώμα του Χριστού, και είστε μέλη του, ο καθένας σας χωριστά.

Α΄ Κορινθίους 12

Δραστηριότητα

1. Όλοι οι άνθρωποι, λοιπόν, έχουν χαρίσματα και είναι ξεχωριστοί. Μέσα σε μια ομάδα καθένας έχει σημαντικό ρόλο και είναι απαραίτητος. Παίξτε την παρακάτω σκυταλοδρομία. Θα χρειαστείτε ένα μπαλόνι για κάθε παιδί.

- Χωριστείτε σε δύο ομάδες.
- Κάντε δύο σειρές, το ένα παιδί πίσω από το άλληλ.
- Κάθε παιδί φουσκώνει το μπαλόνι του και το στηρίζει στο στήθος του.
- Πηγαίνετε προς το τέρμα χωρίς να σας πέσει το μπαλόνι. Αν πέσει ένα μπαλόνι, η ομάδα ξεκινάει πάλι από την αρχή! Απαγορεύεται να κρατήσετε το μπαλόνι με το χέρια! Παίξτε δίκαια. Έτσι θα χαρείτε και πιο πολύ τη νίκη...
- Νικήτρια είναι η ομάδα που θα καταφέρει να φτάσει πρώτη στην τερματισμό.

6. Μια γιορτή γεμάτη φως: Θεοφάνια

Από την Καινή Διαθήκη:

«Να, ο αμνός του Θεού!»

Μια μέρα ήρθε ο Ιησούς στον Ιορδάνη. Ο Ιωάννης βλέποντας τον Ιησού να έρχεται προς το μέρος του λέει: «Αυτός είναι ο αμνός του Θεού, που παίρνει την αμαρτία πάνω από τους ανθρώπους!».

Ιωάννης 1, 29

«Εσύ είσαι ο αγαπημένος μου Υιός»

Μάρκος 1, 11

Η Βάπτισμα του Ιησού

Ο Ιησούς ήθελε να βαφτιστεί από τον Ιωάννη. Ο Ιωάννης όμως δεν δεχόταν να τον βαπτίσει και έλεγε: «Εγώ έχω ανάγκη να βαφτιστώ από σένα, κι έρχεσαι εσύ σ' εμένα;». Ο Ιησούς όμως του απάντησε: «Έτσι το θέλει ο Θεός». Τότε ο Ιωάννης υποχώρησε και τον βάπτισε.

Όταν ο Ιησούς βγήκε από το νερό, άνοιξαν γι' αυτόν οι ουρανοί. Και είδε το Πνεύμα του Θεού σαν περιστέρι να κατεβαίνει και να έρχεται πάνω του. Ακούστηκε τότε μια φωνή από τα ουράνια που έλεγε: «Αυτός είναι ο αγαπημένος μου Υιός. Αυτός είναι ο εκλεκτός μου».

Ματθαίος 3, 13-17

Μανουήλ Πανσέληνος, Η Βάπτισμα του Χριστού, περίπου 1290, Άγιο Όρος, Πρωτάτο

Από την εικονογραφία

Διαβάζουμε την εικόνα της Βάπτισμα

Στην εικόνα της Βάπτισμα, αυτό που ενδιαφέρει περισσότερο τον αγιογράφο είναι να δουν τα μάτια των ανθρώπων τον Τριαδικό Θεό. Έτσι, σε μια κάθετη «γραμμή» από τον ουρανό ως τη γη βλέπουμε το χέρι του Θεού που ευλογεί, το Άγιο Πνεύμα σαν περιστέρι και τον Ιησού που βαπτίζεται.

Στο κέντρο της εικόνας είναι ο Χριστός γυμνός, με ένα πανί δεμένο γύρω από τη μέση του. Δεν είναι

βυθισμένος μέσα στον Ιορδάνη, που κυλά μέσα από τα ψηλά βράχια, αλλιά πάνω στα νερά του και τα ευλογεί με το δεξί του χέρι.

Στην όχθη απέναντί του, ο Ιωάννης ο Πρόδρομος τον βαπτίζει. Κοιτάζει προς τον ουρανό και βλέπει εκστατικός το Άγιο Πνεύμα, ενώ έχει το δεξί του χέρι του στο κεφάλι του Χριστού. Το αλλήλο χέρι του, προβάλλει από τον μανδύα του με μια κίνηση προσευχής.

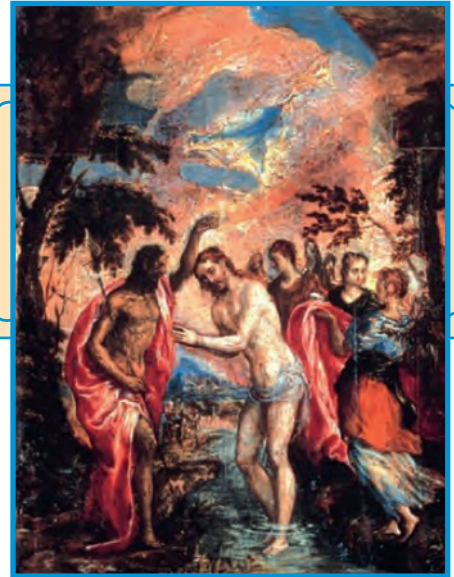
Στην άλλη όχθη βλέπουμε αγγέλους, που στέκονται σα να περιμένουν να υποδεχτούν τον Χριστό. Τα χέρια τους, καλυμμένα με τα ενδύματά τους, δείχνουν τον μεγάλο σεβασμό σ' αυτό που γίνεται. Ένας από τους αγγέλους κοιτάζει με δέος προς τον ουρανό.

Μέσα στον ποταμό, εικονίζονται δύο συμβολικές μορφές: η πρώτη, ενός γέρου καβάλα σε δύο δελφίνια συμβολίζει τον Ιορδάνη ποταμό που «στράφηκε πίσω»· τα νερά του δηλαδή πήγαν ανάποδα και γύρισαν προς την πηγή τους επειδή ταραχτήκαν όταν μπήκε μέσα τους ο Χριστός.

Η δεύτερη μορφή, μια ωραία κόρη με κόκκινο φόρεμα που ανεμίζει, είναι η θάλασσα που κι αυτή μπροστά στο μεγάλο μυστήριο «είδε και έφυγε».

Δραστηριότητα

1. Η εικόνα που βλέπετε, είναι του σπουδαίου ζωγράφου Δομίνικου Θεοτοκόπουλου (Ελ Γκρέκο). Συγκρίνετε τις δυο εικόνες. Ποια κοινά στοιχεία βλέπετε και ποιες διαφορές;

Η γιορτή των Φώτων

Η Εκκλησία γιορτάζει τη γιορτή της Βάπτισης του Χριστού (των Θεοφανίων) στις 6 Ιανουαρίου. Στην Ελλάδα η γιορτή ονομάζεται και Φώτα, γιατί τότε βαφτίζονταν οι πρώτοι χριστιανοί κρατώντας αναμμένες λαμπάδες. Στις εκκλησίες ψάλλεται το τροπάριο:

*Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζόμενον σου, Κύριε,
ἢ τῆς Τριάδος ἐφανερῶθη προσκύνησις·
τοῦ γὰρ γεννήτορος ἢ φωνῆ προσεμαρτύρει σοι
ἀγαπητόν σε υἱὸν ὀνομάζουσα,
καὶ τὸ πνεῦμα ἐν εἶδει περιστερᾶς
ἐβεβαίον τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές·
ὁ ἐπιφανείς Χριστὲ ὁ Θεός,
καὶ τὸν κόσμον φωτίσας δόξα σοι.*

Δηλαδή:

*Ὅταν βαπτίζοσουν στον Ιορδάνη, Κύριε,
τότε έγινε η αποκάλυψη του μυστηρίου της Αγίας Τριάδος.
Γιατί καθώς βαπτίζοσουν, η φωνή του Πατέρα Σου
ακούστηκε να μαρτυρά για Σένα
και να πεί πως είσαι ο αγαπημένος Του Γιος.
Και το Άγιο Πνεύμα σαν περιστέρι
βεβαίωσε την ίδια ώρα την αλήθεια ὅσων πλέγονταν.
Εσύ που φανερώθηκες στον Ιορδάνη, Χριστέ ο Θεός μας,
και φώτισες τον κόσμο, as είσαι δοξασμένος!*

Έθιμα των Θεοφανίων στον τόπο μας

Αγιασμός των σπιτιών, Αγιασμός των υδάτων, το «πιάσιμο» του Σταυρού

Ο ιερέας την παραμονή της γιορτής περνάει από τα σπίτια για να τα αγιάσει. Την άλλη μέρα μετά τη Θεία Λειτουργία, γίνεται η Ακολουθία του Μεγάλου Αγιασμού, συνήθως έξω από τον ναό ή κοντά στη θάλασσα, στα ποτάμια ή στις λίμνες. Ο παπάς βυθίζει στο νερό τρεις φορές τον Σταυρό ψάλλοντας «Εν Ιορδάνη βαπτιζομένου σου, Κύριε...». Οι πιστοί αφήνουν περιστέρια να πετάξουν στον ουρανό. Οι νέοι πέφτουν στο νερό και αγωνίζονται ποιος θα πιάσει τον Σταυρό. Γύρω-γύρω οι βάρκες σημαιοστολισμένες. Οι καμπάνες χτυπούν χαρμόсуна, ενώ ηχούν οι σειρήνες των πηλοίων.

Όλοι οι πιστοί πίνουν με ευλάβεια από τον αγιασμό, συμβολικά με τρεις γουλιές, και ραντίζουν μ' αυτόν τα σπίτια, τα δέντρα, τα χωράφια και τα ζώα τους.

Στην περιοχή της Ερμιόνης έχουμε το έθιμο του «γιάλα-γιάλα», όπου την παραμονή των Φώτων οι νέοι, κυρίως αυτοί που θα καταταγούν στον στρατό, στολίζουν τις βάρκες στο λιμάνι με κλαδιά από φοίνικες. Τη νύχτα φορώντας παραδοσιακές στολές τραγουδούν και περνούν σπίτι - σπίτι δεχόμενοι κέρασματα, φτάνοντας το πρωί στο λιμάνι όπου ανεβαίνουν στις στολισμένες βάρκες και τις κουνούν με δύναμη συνεχίζοντας το τραγούδι «γιάλα-γιάλα» μέχρι να γίνει ο καθαγιασμός των υδάτων, με την κατάδυση του Σταυρού και την εικόνα της Θεοτόκου στη θάλασσα που θα βουτήξουν για να τα πιάσουν.

Στην κωμόπολη της Νέας Κίου, λίγα χιλιόμετρα από το Ναύπλιο, που αποτελεί ιστορική συνέχεια της Κίου της Μικράς Ασίας, αναβιώνουν Μικρασιατικά έθιμα από την Κίο, με ρίψη του νεότερου καπετάνιου στη θάλασσα και τον πυροβολισμό των γκαζοτενεκέδων.

Τα κάλαντα των Φώτων

Την παραμονή των Φώτων πολλά παιδιά πηγαίνουν από σπίτι σε σπίτι λέγοντας τα κάλαντα:

*Σήμερα τα Φώτα κι ο φωτισμός
η χαρά μεγάλη κι ο αγιασμός
Κάτω στον Ιορδάνη τον ποταμό
κάθετ' η κυρά μας, η Παναγιά,
όργανο βαστάει, κερί κρατεί
και τον Άη Γιάννη παρακαλεί
«Άη Γιάννη αφέντη και βαπτιστή,
βάπτισε κι εμένα Θεού παιδί,
Ν' ανεβώ επάνω στον ουρανό
να μαζέψω ρόδα και λίβανο»*

*Καλημέρα, καλημέρα,
καλή σου μέρα αφέντη με την κυρά.*

«Κάλαντα», Νικηφόρος Λύτρας

Δραστηριότητες

1. Ακούστε στην τάξη το τροπάριο «Εν Ιορδάνη βαπτιζομένου σου Κύριε» και κάλαντα των Φώτων από διάφορες περιοχές της Ελλάδας.
2. Βρείτε και από τη δική σας περιοχή, κάλαντα για τη γιορτή των Θεοφανίων.

Το «πλήσιμο» των εικόνων / η απομάκρυνση κάθε κακού

Οι κάτοικοι στα παραλιακά μέρη, μετά τον αγιασμό, ξεπλένουν τα γεωργικά τους εργαλεία στη θάλασσα. Αιθλού ραντίζουν με αγιασμό τα ζώα τους και δοκιμάζουν για πρώτη φορά το καινούργιο τους κρασί.

Σε άλλα μέρη, μετά τον Μεγάλο Αγιασμό οι πιστοί επιστρέφουν στον ναό και ο παπάς μοιράζει σε όλους ψωμί, τυρί, κρασί και λίγο κρέας και τρώνε όλοι μαζί.

Επίσης, σε πολλά μέρη πηγαίνουν στα χωράφια και τα ξωκλήσια που είναι γύρω από το χωριό, κρατώντας εικόνες και ψάλλοντας ύμνους των Θεοφανίων.

Τα παλιά χρόνια πίστευαν ότι με τον αγιασμό των νερών χάνονται οι καληκάντζαροι και σκορπίζεται κάθε κακό.

7. Ένα παιδί βαπτίζεται

Η μέρα της βάφτισης ενός παιδιού είναι μια μέρα χαράς για όλους. Απ' τη στιγμή που θα βρεθούμε στον ναό, βλέπουμε γελαστά και χαρούμενα πρόσωπα. Ο πρωταγωνιστής της ημέρας, το παιδάκι που θα βαφτιστεί, συγκεντρώνει τις ευχές όλων.

Όταν αρχίζει το Μυστήριο του Βαπτίσματος, ο ιερέας στέκεται με τον νονό και το παιδί κοντά στην είσοδο της εκκλησίας και διαβάζει ευχές για το μωρό. Στη συνέχεια, ο νονός απαγγέλλει το «Πιστεύω», καθώς το μικρό παιδάκι δεν μπορεί να το πει μόνο του.

Στη συνέχεια, πηγαίνουν όλοι στη μέση του ναού γύρω από την κολυμβήθρα. Ο ιερέας ευλογεί το νερό, κάνοντας το σημείο του σταυρού τρεις φορές. Ευλογεί και το λάδι και μετά αλείφει όλο το σώμα του μωρού. Έπειτα δίνει λάδι στον νονό να το αλείψει κι εκείνος. Αυτό θυμίζει την προετοιμασία των αθλητών για τους αγώνες πάλης. Δηλαδή και την προετοιμασία του μικρού παιδιού για τον αγώνα της ζωής.

Μετά από αυτό, ο ιερέας σηκώνει το παιδί ψηλά πάνω από την κολυμβήθρα και το βυθίζει τρεις φορές στο νερό ψάλλοντας «βαπτίζεται ο δούλος (ή η δούλη) του Θεού .... Eis το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος».

Μετά ακουμπά το μωρό στην αγκαλιά του νονού πάνω σε ένα λευκό σεντονάκι

Τότε, ξεκινάει και το Μυστήριο του Χρίσματος, με το οποίο προσφέρονται στο παιδάκι τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος. Ο ιερέας σταυρώνει με Άγιο Μύρο το μέτωπο, το στήθος, τα χέρια και τα πόδια του παιδιού λέγοντας σύντομες προσευχές. Έστερα, με ένα ψαλιδάκι κόβει μικρές τούφες από τα μαλλιά του. Αυτό σημαίνει την αφιέρωση του παιδιού στον Θεό. Μετά ντύνουν το παιδάκι με λευκά ρούχα και ο νονός του φοράει ένα χρυσό σταυρουδάκι.

Ο ιερέας με τον νονό και τους γονείς και αναμμένη λαμπάδα που συνήθως την κρατάει κάποιο παιδί, κάνει κύκλο γύρω από την κολυμβήθρα ψάλλοντας: «Όσοι εις Χριστόν εβαπτίσθητε, Χριστόν ενεδύσασθε», δηλαδή «όσοι βαφτισθήκατε στο όνομα του Χριστού, στολισθήκατε με τη χάρη του». Τα λευκά ρούχα που φοράει το παιδάκι και η λαμπάδα συμβολίζουν τη χαρά και το φως που παίρνει ο νέος χριστιανός με το βάπτισμα.

Στο τέλος, όλοι –συγγενείς και φίλοι– παίρνουν μπομπονιέρα και γλυκό και εύχονται στο βαφτισμένο παιδάκι και στους γονείς του «να σας ζήσει!», ενώ στον νονό εύχονται «πάντα άξιος!» Από τώρα και μετά, το μωράκι γίνεται χριστιανός και μπαίνει στη μεγάλη οικογένεια της Εκκλησίας.

Δραστηριότητα

1. Οι φωτογραφίες που βλέπετε, δείχνουν βαπτίσεις στην Κορέα και στην Αφρική. Συγκρίνετέ τις με τις φωτογραφίες που ίσως έχετε στο σπίτι, από τη βάπτισή ενός γνωστού σας παιδιού.

Βάπτισμα και Χρίσμα των Καθολικών

Και οι καθολικοί βαπτίζουν τα παιδιά όταν είναι μωράκια. Όμως δεν τελείται ταυτόχρονα και το Μυστήριο του Χρίσματος. Αυτό γίνεται όταν τα παιδιά είναι περίπου 10-14 ετών και είναι σε θέση να καταλάβουν όσα γίνονται.

Επίσης, ο ιερέας δεν βυθίζει το παιδάκι στο νερό της κολυμβήθρας, αλλά ρίχνει λίγο στο κεφαλάκι του.

Βάπτισμα των Προτεσταντών

Οι Προτεστάντες δεν δέχονται τον νηπιοβαπτισμό, το βάπτισμα δηλαδή σε βρεφική ή παιδική ηλικία. Πιστεύουν πως η βάπτισή αποτελεί μια δημόσια ομολογία πίστης στον Θεό, που μπορεί και πρέπει να την κάνει ένας άνθρωπος που είναι αρκετά μεγάλος για να κατανοεί τι πιστεύει.

8. Ενσωμάτωση στην Κοινότητα

Τελετές ενηλικίωσης στον Ιουδαϊσμό

Η ενσωμάτωση στην εβραϊκή κοινότητα γίνεται με μία επίσημη και χαρούμενη τελετή που καλείται Μπαρ Μιτσβά για τα αγόρια και Μπατ Μιτσβά για τα κορίτσια.

Είναι η εβραϊκή τελετή ενηλικίωσης.

Τα αγόρια, όταν συμπληρώσουν τα 13 χρόνια και τα κορίτσια τα 12 χρόνια αναλαμβάνουν πλέον την ευθύνη των πράξεών τους ενώπιον του Θεού και της κοινότητας. Γίνο-

νται υπόηλογοι (έχουν την ευθύνη και δίνουν λόγο) γι΄ αυτές τις πράξεις. Ενώ, δηλαδή, πριν από τη συμπλήρωση της ηλικίας αυτής οι γονείς έχουν την ευθύνη για τις πράξεις του παιδιού, μετά την ημέρα αυτή τα αγόρια και τα κορίτσια φέρουν ακέραια την ευθύνη και ως προς την εφαρμογή του Νόμου και την εβραϊκή παράδοση και ως προς την ηθική ευθύνη των πράξεών τους. Από θρησκευτική σκοπιά, θεωρούνται πλέον μέλη της συναγωγής και μπορούν να αναλάβουν να κάνουν την προσευχή.

Η τελετή διεξάγεται στο πρώτο Σαμπάτ (Σάββατο) μετά τα δέκατα τρίτα γενέθλια των αγοριών και τα δωδέκατα των κοριτσιών.

Τελετές ενηλικίωσης των Μουσουήμάνων

Για τα αγόρια:

Η τελετή με την οποία το αγόρι θεωρείται ότι είναι μουσουήμάνος είναι η τελετή της περιτομής (σουνέτ). Γίνεται συνήθως Παρασκευή ή Σάββατο απόγευμα. Την ημέρα της τελετής (όπου αυτό είναι δυνατόν) οι γονείς ντύνουν το παιδί με την παραδοσιακή στολή, το ανεβάζουν στο άλογο και το περιφέρουν στο χωριό με τη συνοδεία οργάνων για να επιδείξουν ότι πλέον γίνεται μουσουήμάνος. Η τελετή της περιτομής γίνεται πάντοτε με την παρουσία του Χότζα (του θρησκευτικού λειτουργού και πνευματικού δασκάλου της κοινότητας), που θα πει τη σχετική προσευχή για το παιδί, και του γιατρού. Συνήθως, η τελετή του Σουνέτ γίνεται για δύο ή και περισσότερα αγόρια ταυτόχρονα και συχνά τελείται παράλληλα με έναν γάμο.

Για τα κορίτσια:

Την ημέρα που γίνονται έξι μηνών, τελείται η τελετή της Χένας, για να τιμηθεί το γεγονός της γέννησης του κοριτσιού και το ότι στη συνέχεια θα ανατραφεί για να γίνει γυναίκα. Η χένα είναι χρωστική ουσία που παράγεται από ένα φυτό. Μια γυναίκα, ειδική σ΄ αυτό, βάζει στο χέρι ή στο πόδι του κοριτσιού κόκκινη χένα. Ύστερα οι γυναίκες που παραβρίσκονται τραγουδούν παραδοσιακά τραγούδια.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5:

Ιεροί τόποι και ιερές πορείες

Σύγχρονοι προσκυνητές στη Βρετανία διασχίζουν ένα διάδρομο υγρής άμμου κουβαλώντας σταυρούς, με προορισμό το Holy Island στην περιοχή του Lindisfarne

Με λίγα λόγια

Τα ταξίδια στη ζωή μας είναι σαν τις γέφυρες, που συνδέουν τις απέναντι όχθες του ποταμού και μας βοηθούν να γνωρίσουμε την άλλη πλευρά του κόσμου που ζούμε.

Τα ταξίδια έχουν ενδιαφέρον όταν στο τέλος τους υπάρχει ένα προορισμός, κάτι σημαντικό, μια γνωριμία, ένας άλλος κόσμος, κάτι άγνωστο που επιθυμούμε τόσο έντονα να γνωρίσουμε.

Έτσι ακριβώς μοιάζει η ζωή μας. Με ένα συνεχές ταξίδι, για να γνωρίσουμε τους άλλους μας αδελφούς. Για να γνωρίσουμε τον Ουράνιο Πατέρα μας.

Ναι! Η ζωή μας είναι ένα υπέροχο ταξίδι. Γεμάτο ομορφιά και περιπέτειες.

Ένα σπουδαίο ταξίδι!

1. Το ταξίδι της ζωής μας

Το τρελοβάπορο

Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά
κι αρχίζει τις μανούβρες «βίρα-μáινα».

Την άγκυρα φουντάρει στις κουκουναριές
φορτώνει φρέσκο αέρα κι απ' τις δυο μεριές.

Είναι από μαύρη πέτρα κι είναι απ' όνειρο
κι έχει λοστρόμο αθώο ναύτη πονηρό.

Από τα βάθη φτάνει τους παλιούς καιρούς
βάσανα ξεφορτώνει κι αναστεναγμούς.

Εηλ Χριστέ και Κύριε ήέω κι απορώ
τέτοιο τρελό βαπόρι τρελοβάπορο.

Χρόνους μας ταξιδεύει δε βουηιάξαμε
χίλιους καπεταναίους τούς αηλιάξαμε.

Κατακλισμούς ποτέ δε λογαριάσαμε
μπήκαμε μέσ' στα όηλα και περάσαμε.

Κι έχουμε στο κατάρτι μας βιγλιάτορα
παντοτινό τον Ηήλιο τον Ηηλιάτορα!

*Οδυσσέας Εηλύτης,
Ο ήηλιος ο ηηλιάτορας, Ικαρος, 1971*

Δραστηριότητες

1. Σε ένα αυτοκόλλητο χαρτί γράψτε το τελευταίο ταξίδι ή εκδρομή που πήγατε και τα δύο δυνατότερα συναισθήματα που σας προκάησε: γιατί θέηλατε να πάτε; πως αισθανθήκατε όταν επιστρέψατε; Κοηλήηστε τα χαρτάκια σας στον τοίχο της τάξης, διαβάστε τα, και συζητήηστε γιατί οι άνθρωποι μπορεί να ταξιδεύουν ή να νιώθουν την ανάγκη να ταξιδεύουν.
2. Χωριστείτε σε δυάδες και με τον συνοδοιπόρο σας φτιάξτε μια λίστα με πράγματα που χρειάζεστε για να πάτε ένα ταξίδι. Βρείτε τουηλάχιστον 10. Όταν ο δάσκαηλος/η δασκάηλα σας δώσει το σύνθημα, βρείτε την κοντινότερή σας δυάδα και συγκρίνετε τις λίστες σας. Τι θα προσθέσετε; Τι θα αφαιρέσετε;
3. Ιδαιοθύηηηλα στην τάξη! Τι ευχές δίνουμε σε κάποιον όταν πάει ταξίδι;
4. Συζητήηστε στην τάξη: είναι αναγκαίο κάποιος να μετακινηθεί για να ταξιδέψει; Πώς αηηηώς «ταξιδεύει» ο άνθρωπος σήμερα;

Η ζωή μας σαν ταξίδι ανακάλυψης και ωρίμασης

Σαμάντ Μπεγραγκί, Το μαύρο ψαράκι (περίληψη)

Μια φορά κι έναν καιρό, ήταν ένα μαύρο ψαράκι που ζούσε με τη μαμά του σ' ένα ποταμάκι και αποφάσισε να πάει να βρει πού τελειώνει. Ήθελε να ξέρει τι γίνεται στα άλλα μέρη. Όταν όμως το ανακοίνωσε στη μαμά του, εκείνη αντέδρασε και του ζήτησε να μη φύγει. Το ίδιο και τα άλλα ψάρια. Όταν άκουσαν την επιθυμία του μαύρου ψαριού, αναστατώθηκαν και αντέδρασαν. Μόνο οι φίλοι του το κατάλαβαν και το ξεπροβόδισαν με αγάπη.

Στο μεγάλο του ταξίδι το μαύρο ψαράκι συνάντησε διάφορα πλάσματα, άλλα εχθρικά κι επικίνδυνα, άλλα φιλικά που το φρόντισαν και το βοήθησαν. Έζησε πολλές περιπέτειες σ' αυτό το μακρύ ταξίδι μέχρι τη θάλασσα, περιπέτειες που ενέπνευσαν και τις επόμενες γενιές...

Ευγενία Φακίνου, Το μεγάλο ταξίδι του Μελένιου (περίληψη)

Ο Μελένιος μαζί με χιλιάδες άλλα Ντενεκεδάκια ζουν κλειδωμένα σε μια σκοτεινή αποθήκη, αποκλεισμένα από τον έξω κόσμο. Όταν μια μέρα ο Μελένιος μαθαίνει για την ύπαρξη της Ντενεκεδούπολης, μιας πολιτείας όπου ζουν ελεύθερα Ντενεκεδάκια, αισθάνεται την επιθυμία να φύγει. Το μεγάλο ταξίδι όμως κρύβει πολλούς κινδύνους. Μέσα από αυτό το ταξίδι θα γνωρίσει νέες πολιτείες, θα φοβηθεί, θα νιώσει μοναξιά, αλλά θα φτάσει στον στόχο του πιο δυνατός από πριν.

Δραστηριότητα

1. Γράψτε για το ταξίδι του αγαπημένου σας ήρωα ή της αγαπημένης σας ηρωίδας. Το ταξίδι αυτό ήταν κυριολεκτικό, δηλαδή πήγαν κάπου; Μήπως έκανε και άλλο ένα ταξίδι, αόρατο, μέσα στην ψυχή και στο μυαλό του/της; Έμαθε; Έγινε καλύτερος/η;

Το ευλογημένο καράβι

«Πού πας καραβάκι,
με τέτοιον καιρό,
σε μάχεται η θάλασσα,
δεν τη φοβάσαι;

Ανέμοι σφυρίζουν
και πέφτει νερό,
που πας καραβάκι,
με τέτοιον καιρό;»

«Για χώρα πηγαίνω
πολύ μακρινή,
θα φέξουνε φάροι
πολλοί να περάσω,

βοριάδες, νοτιάδες
θα βρω, μα θα φτάσω
με πρίμο αγεράκι,
μ' ακέριο πανί».

«Κι οι κάβοι αν σου στήσουν
τη νύχτα καρτέρι,
επάνω σου αν σπάσει
το κύμα, θεριό,

και πάρει τους ναύτες
και τον τιμονιέρη;
Που πας καραβάκι,
με τέτοιον καιρό;»

«Ψηλά στο εκκλησάκι
του βράχου, που ασπρίζει,
για μένα έχουν κάμει
κρυφή λειτουργία

ορθός ο Χριστός
το τιμόνι μου αγγίζει,
στην πλήρη μου στέκει
η Παρθένα Μαρία.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

Ιθάκη (απόσπασμα)

Κ. Π. Καβάφης

Σα βγεις στον πηγαιμό για την Ιθάκη,
να εύχεται νάναι μακρύς ο δρόμος,
γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.
Τους Λαιστρυγόνες και τους Κύκλωπας,
τον θυμωμένο Ποσειδώνα μη φοβάσαι,
τέτοια στον δρόμο σου ποτέ σου δεν θα βρεις,
αν μόν' η σκέψις σου υψηλή, αν εκλεκτή
συγκίνησης το πνεύμα και το σώμα σου αγγίζει.

Πάντα στον νου σου νάχεις την Ιθάκη.
Το φθάσιμον εκεί είν' ο προορισμός σου.
Αλλά μη βιάζεις το ταξίδι διόλου.
Καλλίτερα χρόνια πολλά να διαρκέσει·
και γέρος πια ν' αράξεις στο νησί,
πλούσιος με όσα κέρδισες στον δρόμο,
μη προσδοκώντας πλοῦτητα να σε δώσει η Ιθάκη.

Δραστηριότητες

1. Στο «ευηλογημένο καράβι» ο ποιητής κάνει όντως διάλογο με ένα καράβι; Ή το καράβι είναι συμβολισμός κάποιου άλλου πράγματος; Ποιου; Γιατί ο Ζ. Παπαντωνίου να διάλεξε άραγε το καράβι και όχι κάποιο άλλο αντικείμενο;
2. Φτιάξτε από χαρτόνι ένα καραβάκι όπως το φαντάζεστε να είναι στο δικό σας ταξίδι: ζωγραφίστε, κολλήστε, γράψτε επάνω του λέξεις που σας εκφράζουν...
3. Σε ποια ιστορία αναφέρεται ο Καβάφης; Πού έχετε ξανακούσει για τους Λαιστρυγόνες, τους Κύκλωπες και τον Ποσειδώνα; Βρείτε και διαβάστε την εικονογραφημένη έκδοση του ποιήματος!
4. Ο Καβάφης χρησιμοποιεί λέξεις και εκφράσεις που κρύβουν ένα βαθύτερο νόημα. Τι σημαίνουν για τον ποιητή οι παρακάτω λέξεις:
  - η Ιθάκη,
  - οι Λαιστρυγόνες και οι Κύκλωπες,
  - το ταξίδι,
  - τα πλούτη.
5. Ακούστε τα τραγούδια: «Ταξίδι για να σε βρω» και «Ο Προσκυνητής».
  - Τι μπορεί να ψάχνει να βρει ο τραγουδιστής; Είναι εύκολο;
  - Ακούστε το τραγούδι δεύτερη φορά. Σηκωθείτε όρθιοι και αναπαραστήστε με παντομίμα τα όσα λέει ο ταξιδιώτης.

2. Ταξίδια με ένα σπουδαίο σκοπό

Από την Παλαιά Διαθήκη

Αναζητώντας πατρίδα με οδηγό τον Θεό

Στην πόλη Χαρράν, στη Μεσοποταμία, ζούσε ο Αβραάμ και η γυναίκα του η Σάρρα. Και οι δύο είχαν γεράσει, αλλήλα δεν είχαν αποκτήσει παιδιά.

Ο Θεός είπε στον Αβραάμ: «Φύγε από τη χώρα σου! Άφησέ τα όλα πίσω: το σπίτι σου, τους συγγενείς σου και τους φίλους σου. Πήγαινε σε μια χώρα που θα σου δείξω εγώ. Θα γίνεις εσύ ο γενάρχης ενός μεγάλου έθνους και θα σε ευλογήσω».

Ο Αβραάμ έκανε όπως του είπε ο Θεός. Πήρε μαζί του τη γυναίκα του τη Σάρρα, τον ανιψιό του τον Λωτ και ξεκίνησαν. Πήραν μαζί τους όλα τους τα υπάρχοντα. Ακόμη και τα ζώα, καθώς και τους άντρες που τα φρόντιζαν. Ξεκίνησαν για τη Χαναάν. Το ταξίδι κράτησε πολύ. Όταν έφτασαν στη Χαναάν, είπε ο Θεός στον Αβραάμ: «Αυτή τη χώρα θα τη δώσω σ' εσένα και στους απογόνους σου». Ο Αβραάμ έχτισε τότε στον τόπο όπου είχε μιλήσει με τον Θεό ένα θυσιαστήριο και τον ευχαρίστησε.

Από εκεί προχώρησε προς τα βουνά, ανατολικά της Βαιθήλ. Στο μέρος που κατασκήνωσε έκτισε ακόμη ένα θυσιαστήριο για τον Θεό. Έπειτα συνέχισε την πορεία του προς τον νότο, στη γη Χαναάν.

Γένεση 12

Δραστηριότητες

1. Είναι εύκολο, αναμενόμενο ή και λογικό να εγκαταλείπει κανείς τον τόπο και το σπίτι του τόσο πρόθυμα όσο έκανε ο Αβραάμ;
  - Τι τον έπεισε ότι αυτό ήταν κάτι που έπρεπε να κάνει;
  - Το έκανε μόνο για τον εαυτό του, ή σκεφτόταν και κάποιους άλλους;
2. Φτιάξτε δύο ομάδες: η μία θα είναι ο Αβραάμ το βράδυ πριν φύγει από τη Χαρράν και η άλλη η φωνή της συνείδησης του Αβραάμ. Σε κάθε αμφιβολία που θα λήξει η φωνή της συνείδησης, ο Αβραάμ θα έχει μια απάντηση. Ποιος θα υπερισχύσει στο τέλος;
3. Τι ήταν το πρώτο πράγμα που έχτιζε ο Αβραάμ στους τόπους που εγκαταστάθηκε; Από την αρχαία εποχή μέχρι σήμερα, τι χτίζουν οι άνθρωποι μόλις εγκαθίστανται κάπου; Ποια κτίρια είναι στο κέντρο των χωριών ή πόλεων;

Ταξιδεύοντας προς τη Γη της Επαγγελίας

Η Έξοδος

Ο Μωυσής και ο Ααρών παρουσιάστηκαν στον Φαραώ ζητώντας του, στο όνομα του Θεού, να επιτρέψει στους Ισραηλίτες να αναχωρήσουν από την Αίγυπτο. Εκείνος εξαγριωμένος όχι μόνο δεν τους το επέτρεψε, αλλά αύξησε τις καταναγκαστικές τους εργασίες. Τότε συνέβη μια σειρά από καταστροφές που έπληξαν άγρια τη χώρα, οι γνωστές «δέκα πληγές του Φαραώ». Παρ' όλη αυτά η καρδιά του Φαραώ παρέμενε σκληρή σαν πέτρα...

Όταν οι καταστροφές έγιναν δυσβάστακτες, ο Φαραώ αποφάσισε επιτέλους να αφήσει τους Ισραηλίτες να φύγουν. Αφού πήραν ότι μπορούσαν μαζί τους, καθώς και τα ζώα τους, ξεκίνησαν. Μπροστά πήγαινε ο Μωυσής με τον Ααρών και πίσω ακολουθούσε ο λαός.

Ολόκληρος ο λαός σχημάτισε μια πομπή από πολλές χιλιάδες ανθρώπους. Με τα πρόβατα, τα κασίκια και τα βόδια τους, πήραν τον δρόμο μέσα από την έρημο, με κατεύθυνση προς την Ερυθρά Θάλασσα.

Όμως πιο μπροστά κι απ' τον λαό κι από τον Μωυσή προχωρούσε ο ίδιος ο Θεός τη μέρα μέσα σε μια στήλη νεφέλης για να τους δείχνει το δρόμο και τη νύχτα μέσα σε στήλη φωτιάς για να τους φωτίζει.

Έξοδος 5-13

Η διάβαση της Ερυθράς Θάλασσας

Όταν η Αίγυπτος έμεινε χωρίς Ισραηλίτες, ο Φαραώ μετάνιωσε που τους άφησε να φύγουν. Είπε στους αξιωματούχους του: «Δεν έπρεπε να υποχωρήσω! Τώρα δεν έχουμε πια κανέναν για να μας κάνει όλες τις βαριές δουλειές». Γι' αυτό και ο Φαραώ σκέφτηκε να φέρει πάλι πίσω με τη βία τους Ισραηλίτες. Έξεψε τις άμαξές του, πήρε μαζί του τους πολεμιστές του και καταδίωξε τους Ισραηλίτες.

Έξοδος 14, 5-6

Ο λαός του Ισραήλ είδε κιόλας από μακριά ένα μεγάλο σύννεφο σκόνης: ο Φαραώ και οι στρατιώτες του έρχονταν ξοπίσω τους. Τότε τους κυριέψε μεγάλος φόβος κι άρχισαν να φωνάζουν στον Μωυσή: «Τι ήταν αυτό που μας έκανες να μας βγάξεις από την Αίγυπτο; Γιατί μας έφερες να πεθάνουμε εδώ στην έρημο;».

Ο Μωυσής απάντησε στον λαό: «Μη φοβόσαστε! Ο Κύριος θα πολεμήσει για σας». Άπλωσε το χέρι του με το ραβδί πάνω από τη θάλασσα. Ο Θεός έστειλε ένα δυνατό άνεμο,

τα νερά υποχώρησαν και φάνηκε ο βυθός. Τα νερά χωρίστηκαν στα δύο και σχημάτιζαν τείχος δεξιά και αριστερά. Οι Ισραηλίτες πέρασαν από μέσα, πατώντας σε στεριά.

Όταν ο Φαραώ και οι στρατιώτες του είδαν αυτό που έγινε, τους καταδίωξαν και τους ακολούθησαν μέσα στη θάλασσα. Όταν όμως οι Ισραηλίτες είχαν πια περάσει τη θάλασσα και πήγαν απέναντι, ο Μωυσής άπλωσε πάλι το χέρι του πάνω από τη θάλασσα και αυτή ξαναγύρισε στη θέση της. Όλοι οι Αιγύπτιοι πνίγηκαν.

Έτσι, σώθηκαν οι Ισραηλίτες.

Όλος ο λαός δόξασε τον Θεό ψάλλοντας έναν ύμνο:

Στον Κύριο θα ψάλλω: κέρδισε
νίκη λαμπρή και ένδοξη·
άλλα και βαβυλώνια
στη θάλασσα τους έριξε.

Ο Κύριος είναι η δύναμή μου
κι αυτόν υμνώ·

εκείνος μ' έσωσε.

Αυτός είν' ο Θεός μου,

θα τον δοξολογώ·

και του πατέρα μου ο Θεός,

θα τον εγκωμιάζω.

... Θα βασιλεύεις, Κύριε, παντοτινά
στους αιώνες τους ατελείωτους.

Τότε η αδερφή του Μωυσή, η Μαριάμ, πήρε στο χέρι της το τύμπανο και άρχισε να ψέλλνει

κι αυτή τον ύμνο στον Θεό. Όλες οι γυναίκες την ακολούθησαν με τύμπανα στον χορό.

Ήταν όλοι τόσο χαρούμενοι κι ευτυχισμένοι που ο Θεός τους έβγαλε από την Αίγυπτο και τους έσωσε.

Έξοδος 14-15

Η πορεία στην έρημο

Οι Ισραηλίτες συνέχισαν τον δρόμο τους στην έρημο. Μετά από μερικές εβδομάδες, τελείωσαν όλες οι τροφές που είχαν πάρει μαζί τους. Ο λαός άρχισε τα παράπονα: «Καλύτερα να μέναμε στην Αίγυπτο! Εκεί είχαμε άφθονο το κρέας και χορταίναμε το ψωμί. Εδώ στην έρημο, όμως, θα πεθάνουμε όλοι από την πείνα!»

Μίλησε τότε ο Θεός στον Μωυσή και του είπε: «Άκουσα τα παράπονα των Ισραηλιτών. Πες τους λοιπόν ότι το βράδυ θα φάνε κρέας και το πρωί θα χορτάσουν ψωμί. Έτσι θα μάθουν ότι εγώ είμαι ο Κύριος ο Θεός τους».

Το βράδυ ήρθε ένα σμήνος από ορτύκια και σκέπασε το στρατόπεδο. Οι Ισραηλίτες τα έπιασαν εύκολα, τα έψησαν και τα έφαγαν. Όταν το άλλο πρωί ξύπνησαν, το έδαφος τριγύ-

ρω τους ήταν σκεπασμένο με κάτι λεπτό σαν πάχνη. Όλοι ρωτούσαν: «Τι είναι αυτό;». Ο Μωυσής τους είπε: «Αυτό είναι το ψωμί που σας δίνει ο Θεός να φάτε. Ο Θεός διέταξε να μαζεύετε απ' αυτό, καθένas όσο χρειάζεται για μία μέρα. Κανένας δεν θα κρατήσει απ' αυτό για την άλλη μέρα. Αύριο θα υπάρχει πάλι ψωμί από τον ουρανό».

Οι Ισραηλίτες ονόμασαν αυτό που μάζευαν «μάννα». Όλοι μάζευαν απ' αυτό, καθένas ανάλογα με τις ανάγκες του. Μερικοί που δεν άκουσαν τον Μωυσή και φύλαξαν και για την άλλη μέρα, είδαν ότι σκουλήκιασε και βρώμισε.

Δεν χρειάζοταν να το φυλάξουν: κάθε μέρα ερχόταν καινούριο μάννα στο έδαφος. Ήταν άσπρο και η γεύση του ήταν σαν γλύκισμα από μέλι.

Έξοδος 16

Οι Ισραηλίτες συνέχισαν την πορεία τους στην έρημο και έφτασαν σε μια περιοχή που δεν είχε καθόλου νερό. Άρχισαν πάλι τα παράπονα στον Μωυσή: «Δώσε μας νερό να πιούμε», του φώναζαν. Τότε ο Μωυσής προσευχήθηκε στον Κύριο και εκείνος του απάντησε: «Προχώρα μπροστά από τον λαό, πάρε μαζί σου τους πρεσβύτερους των Ισραηλιτών, πάρε στο χέρι και το ραβδί σου με το οποίο χτύπησες τον Νείλο και πήγαινε. Εγώ θα βρίσκομαι εκεί πριν από σένα, πάνω στον βράχο, στο όρος Χωρήβ. Χτύπα τον βράχο και θα βγει από κει νερό για να πιει ο λαός».

Έτσι οι Ισραηλίτες, παρά την απιστία τους στη δύναμη του Θεού, χόρτασαν νερό.

Έξοδος 17, Αριθμοί 20

*Οι Ισραηλίτες συλλέγουν μάννα στην έρημο,
Nicolas Poussin, 1638.*

Δραστηριότητες

1. Διαβάστε την ιστορία της Εξόδου των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο.
2. Χωριστείτε σε 5 ομάδες και παραταχθείτε στη σειρά (Έξοδος, Διάβαση Ερυθράς Θάλασσας, τραγούδια και ύμνοι, η πορεία στην έρημο, νερό στην έρημο)
3. Κάθε ομάδα κάνει μια σιωπηλή παντομίμα της σκηνής της. Όταν περάσει από μπροστά ο δάσκαλος/η δασκάλα σας, βάλτε ήχο στη σκηνή σας!

Δραστηριότητες

1. Παρατηρήστε τον χάρτη της Εξόδου: 40 χρόνια περιπλανιόντουσαν οι Ισραηλίτες στην έρημο! Σκεφτείτε όλοι μαζί και σημειώστε στον χάρτη πού έγιναν τα τρία σημαντικότερα γεγονότα του ταξιδιού:
  - Το Πάσχα (1)
  - Οι 10 εντολές (2)
  - Η Κιβωτός της Διαθήκης (3)
2. Τι ξέρετε για αυτά τα γεγονότα; Έχουν σημασία στη ζωή μας σήμερα;

Το ταξίδι του Ιωνά

Δραστηριότητα

1. Κοιτάξτε προσεκτικά την παρακάτω αφίσα του John Augustus Swanson:
  - Τι βλέπετε; Ποια ιστορία μπορεί να είναι;
  - Τι δεν καταλαβαίνετε μόνο από την εικόνα;
  - Τι άλλο θα θέλατε να μάθετε για την ιστορία;

Ο Ιωνάς ήταν ένας ευσεβής άντρας. Κάποια μέρα ο Θεός τού είπε: «Σήκω να πας στη Νινευή, τη μεγάλη πόλη. Εκεί να πεις στους κατοίκους ότι θα τους τιμωρήσω, γιατί είδα πόσο κακοί είναι». Ο Ιωνάς όμως φοβήθηκε να πάει στη Νινευή και δεν υπάκουσε. Πήγε σε ένα παραθαλάσσιο μέρος, βρήκε ένα πλοίο που πήγαινε προς την αντίθετη κατεύθυνση. Ήθελε να ξεφύγει από τον Θεό.

Ανεμοστρόβιλος όμως σηκώθηκε στη θάλασσα. Οι ναύτες τρόμαξαν και ζητούσαν τη βοήθεια του Θεού. Και για να ελαφρώσουν το πλοίο έριχναν το φορτίο του στη θάλασσα.

Νωρίτερα ο Ιωνάς είχε κατεβεί στο αμπάρι του πλοίου και κοιμόταν βαθιά. Ο πλοίαρχος τον πήλσασε και του είπε: «Σήκω και παρακάλεσε τον Θεό σου να μας βοηθήσει· ίσως μας λυπηθεί και σωθούμε».

Ο Ιωνάς όμως είπε: «Ο Θεός δεν θα με ακούσει. Εγώ φταίω για όλα. Δεν υπάκουσα στην εντολή του και ήθελα να ξεφύγω απ' αυτόν. Τότε έστειλε ο Θεός τη θαλασσοταραχή. Πάρτε με και ρίξτε με στη θάλασσα, κι αυτή θα ησυχάσει».

Οι ναύτες δεν ήθελαν να το κάνουν αυτό. Η θαλασσοταραχή όμως γινόταν ολοένα και χειρότερη. Τότε άρχισαν να προσεύχονται στον Θεό: «Αχ, Κύριε, μη μας τιμωρήσεις, επειδή θα ρίξουμε αυτόν τον άνθρωπο στη θάλασσα. Εσύ, Κύριε, εκείνο που θέλεις το κάνεις». Έπειτα σήκωσαν τον Ιωνά και τον πέταξαν στη θάλασσα. Κι αμέσως η θαλασσοταραχή σταμάτησε.

Τότε ένα μεγάλο ψάρι κατάπιε τον Ιωνά. Κι έμεινε ο Ιωνάς μέσα στην κοιλιά του ψαριού τρία μερόνυχτα. Από κει προσευχήθηκε στον Θεό. Τότε το ψάρι κοιλύπησε προς την ακτή και έβγαλε τον Ιωνά στη στεριά.

Για δεύτερη φορά είπε ο Θεός στον Ιωνά: «Σήκω να πας στη Νινευή. Εκεί να πεις στους ανθρώπους ότι θα τους τιμωρήσω».

Αυτή τη φορά ο Ιωνάς υπάκουσε. Πήγε στο κέντρο της πόλης και φώναξε: «Τρεις μέρες ακόμα, κι η Νινευή θα καταστραφεί!». Τότε οι κάτοικοι της Νινευή τρόμαξαν. Φόρεσαν πένθιμα ρούχα και προσευχήθηκαν στον Θεό να τους γλιτώσει. Σταμάτησαν τις κακές και άδικες πράξεις τους.

Όταν είδε ο Θεός πως οι Νινευίτες άφησαν την κακία τους αποφάσισε να μην καταστρέψει την πόλη. Ο Ιωνάς όμως κάθισε μπροστά στην πόλη και περίμενε να την καταστρέψει ο Θεός. Όταν όμως δε συνέβη τίποτε, ο Ιωνάς οργίστηκε και είπε στον Θεό: «Καλή έλεγα εγώ ότι αηλιάζεις εύκολα γνώμη. Έχεις πολύ μεγάλη υπομονή με τους ανθρώπους και είσαι πάντα πρόθυμος να αναστείλεις την τιμωρία τους. Γι' αυτό δεν ήθελα από την αρχή να πάω στη Νινευή».

Κι ο Θεός τού αποκρίθηκε: «Είναι σωστό να θυμώνεις, Ιωνά;».

Ο Ιωνάς ήθελε να φτιάξει ένα στέγαστρο και να καθίσει από κάτω. Ο Θεός πρόσταξε

τότε να φυτρώσει ένα φυτό, και να ψηλώσει γρήγορα πάνω από το κεφάλι του Ιωνά να του κάνει σκιά. Ο Ιωνάς χάρηκε πάρα πολύ γι' αυτό το φυτό. Νωρίς, την άλλη μέρα το πρωί, ένα σκουλήκι άρχισε να τρώει τις ρίζες του φυτού, κι έτσι αυτό ξεράθηκε. Όταν βγήκε ο ήλιος, το κεφάλι του Ιωνά έκαιγε κι αυτός ένοιωθε εξαντλημένος. Παραπονέθηκε, λοιπόν, στον Θεό.

Ο Θεός τότε τον ρώτησε: «Είναι σωστό να θυμώνεις, Ιωνά, εξαιτίας αυτού του φυτού; Εσύ ούτε κοπιάσες γι' αυτό το φυτό ούτε το φρόντισες για να μεγαλώσει. Κι όμως ηυπήθηκες γι' αυτό. Εγώ δεν έπρεπε να ηυπηθώ για τη Νινευή, μια πόλη τόσο μεγάλη, να ηυπηθώ τους ανθρώπους της και να μην τους αφήσω να πεθάνουν;».

Ιωνάς 1-4

Δραστηριότητα

1. Η ιστορία του Προφήτη Ιωνά έκανε μεγάλη εντύπωση σε όλες τις χώρες και τους ανθρώπους που την έμαθαν! Αναζητήστε εικονογραφήσεις της ιστορίας αυτής από διάφορους λαούς και δείτε όλοι μαζί τις ομοιότητες και διαφορές. Για παράδειγμα:

Ορθόδοξη εικόνα

Περσικό Κοράνιο

2. Από την Καινή Διαθήκη

Τα ταξίδια του Ιησού

Όταν έμαθε ο Ιησούς πως συνέλαβαν τον Ιωάννη, έφυγε για τη Γαλιλαία. Εγκατέλειψε όμως τη Ναζαρέτ και πήγε κι έμεινε στην Καπερναούμ, πόλη που βρίσκεται στις όχθες της λίμνης, στην περιοχή των φυλών Ζαβουλών και Νεφθαλείμ.

Ματθαίος 4, 12-13

Δραστηριότητα

1. Διαβάστε τα αποσπάσματα της Καινής Διαθήκης που ακολουθούν και σημειώστε τα μέρη από τα οποία πέρασε ο Ιησούς.
2. Με ποια μέσα μπορεί να έκανε τα ταξίδια του ο Ιησούς με τους μαθητές του; Σε ποιες γεωγραφικές και κλιματικές συνθήκες; Τι εφόδια θα τους ήταν απαραίτητα για να ταξιδεύουν; Γράψτε ή παίξτε θεατρικά μία σκηνή στην οποία ο Ιησούς και οι μαθητές του προετοιμάζουν το επόμενο ταξίδι τους.

Ο Ιησούς περιόδευε όλη τη Γαλιλαία [...] *Ματθαίος 4, 23*

Ο Ιησούς άφησε τον τόπο εκείνο κι αναχώρησε για την περιοχή της Τύρου και της Σιδώνας.

Ματθαίος 15, 21

Πάλι έφυγε ο Ιησούς από την περιοχή της Τύρου και της Σιδώνας και ήρθε στη λίμνη της Γαλιλαίας, περνώντας μέσα από την περιοχή της Δεκάπολης.

Μάρκος 7, 31

Πηγαίνοντας ο Ιησούς προς την Ιερουσαλήμ, περνούσε ανάμεσα από τη Σαμάρεια και τη Γαλιλαία.

Λουκάς 17, 11

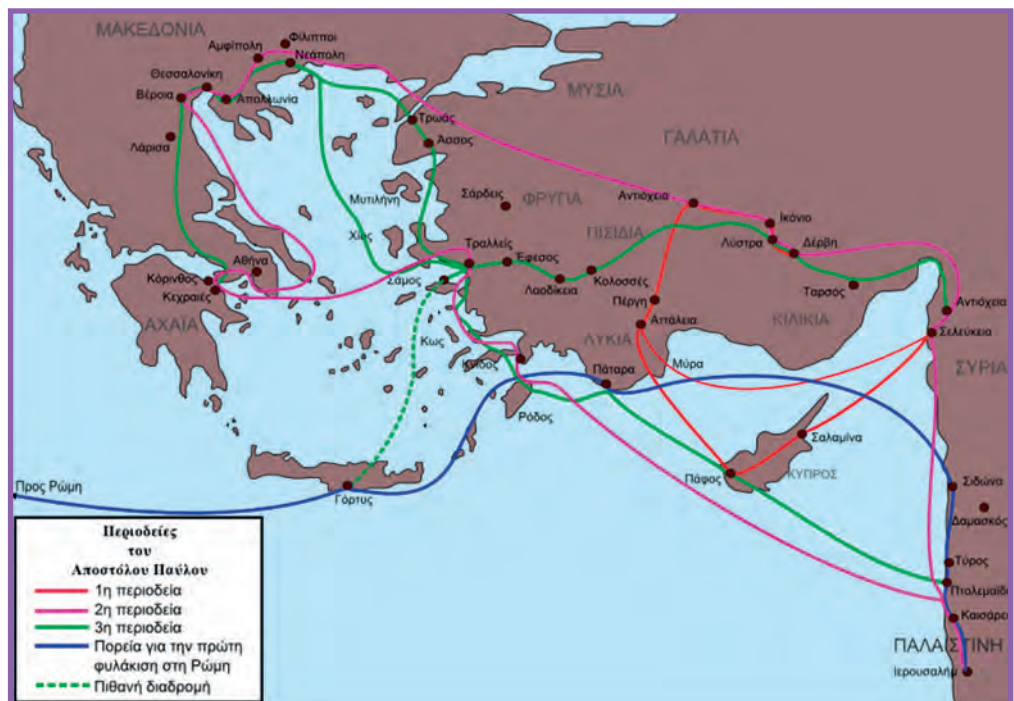
Όταν ο Ιησούς ταξίδεψε στη λίμνη της Γεννησαρέτ, συνάντησε τα αδέρφια Σίμωνα και τον Ανδρέα, που ήταν ψαράδες. Αυτοί άφησαν τα δίχτυα και ακολούθησαν τον Ιησού. Έγιναν έτσι από ψαράδες ψαριών, ψαράδες ψυχών!

Τα ταξίδια του Αποστόλου Παύλου

Ο γνωστότερος και πιο ξεχωριστός ταξιδευτής της Καινής Διαθήκης είναι ο Απόστολος Παύλος. Γεννημένος Εβραίος, ο Σαούλ, που εκθρευόταν πολύ τους Χριστιανούς, έζησε ένα μεγάλο θαύμα στη Δαμασκό όπου του φανερώθηκε ο Θεός. Από τότε, ο αλλαγμένος πλέον Παύλος κήρυττε την αγάπη Του όπου βρισκόταν. Μορφωμένος και γνώστης της Ελληνικής γλώσσας, ο Παύλος μίλησε για τον Θεό σε διάφορες πόλεις και λαούς στις τρεις του περιόδους. Η δράση του άγγιξε τόσους πολλούς ανθρώπους, που η Εκκλησία τον ονόμασε ισαπόστολο, δηλαδή ίσο σε αξία με τους ίδιους τους μαθητές του Χριστού!

Δεν ήταν μόνο με τα λόγια που μιλούσε ο Παύλος στις καρδιές και το μυαλό των ανθρώπων, αλλά και με τις Επιστολές, τα γράμματά του. Έστειλε γραπτά βοήθεια και συμβουλές στους νεοφώτιστους Χριστιανούς που είχε επισκεφθεί, για να βοηθήσει να στερεωθεί σωστά η πίστη τους.

Ακόμη και όταν η χριστιανική πίστη επικράτησε, το παράδειγμα του Παύλου φώτιζε πολλούς αφοσιωμένους χριστιανούς που γίνονταν ιεραπόστολοι και ταξίδευαν στα πέρατα της οικουμένης για να μεταφέρουν στους λαούς το μήνυμα της Αγάπης. Σήμερα, η Ορθόδοξη Εκκλησία συνεχίζει τις προσπάθειές της να μιλάει αλλά και να δείχνει έμπρακτα την αγάπη στους λαούς του Κόσμου.

Δραστηριότητα

1. Μοιάζουν οι σύγχρονοι ιεραπόστολοι με τον ταξιδευτή Παύλο; Βρείτε ιστορίες τους και συγκρίνετέ τις με αυτήν του Παύλου. Τι κάνουν ίδιο; Τι διαφορετικό;

Το ταξίδι δύο εθελοντών στην Αφρική

Δύο νεαρά αδέρφια, η Μαριλένα και ο Κωνσταντίνος Μαραγκός, αποφάσισαν να ταξιδέψουν στην Ουγκάντα με σκοπό να προσφέρουν βοήθεια σε άτομα όλων των ηλικιών, έχοντας στο επίκεντρο την εκπαίδευση.

Όπως ήνε και οι ίδιοι, το ταξίδι αυτό είναι μια καθαρά προσωπική πρωτοβουλία μιας ομάδας που ίδρυσαν οι ίδιοι. Η δράση τους δεν είναι χρηματοδοτούμενη, αλλά βασίστηκε στους ατομικούς πόρους των μελών της ομάδας. Έμπνευσή τους αποτέλεσε ο πατήρ Αντώνιος που βρίσκεται τα τελευταία δέκα χρόνια στην Ουγκάντα και έχει υπό την εποπτεία του τέσσερις ενορίες με σχολείο και ορφανοτροφείο.

«Ταξιδεύουμε συχνά με την αδελφή μου. Τα τελευταία χρόνια είχαμε επαφή με τον πατέρα Αντώνιο και σκεφτήκαμε ότι τώρα ήταν η κατάλληλη στιγμή να τοιμήσουμε αυτό το ταξίδι. Κλείσαμε τα εισιτήρια και σκεφτήκαμε πως θα μπορούσαμε να βοηθήσουμε με ουσιαστικό τρόπο αυτούς τους ανθρώπους», λέει ο Κωνσταντίνος Μαραγκός.

Λίγες μέρες πριν από το μεγάλο ταξίδι τους προς την Αφρική, ο Κωνσταντίνος και η Μαριλένα συγκέντρωσαν σε ειδική εκδήλωση δώρα μικρής αξίας, όπως μολύβια, στυλό, ξύστρες, χάρτες, χάρακες και τετράδια, προκειμένου να τα δώσουν σε μικρούς μαθητές. Δύσκολα όμως μπορούσαν να φανταστούν ότι ένα παιδί του νηπιαγωγείου ή του δημοτικού θα έκανε υπόκληση ευχαριστώντας αυτούς τους ανθρώπους για δώρα μικρής αξίας. «Μαθητές έμειναν έκπληκτοι όταν τους δείξαμε πως μπορούν να ξύνουν το μολύβι τους με μια ξύστρα και όχι με το μαχαίρι όπως είχαν μάθει να κάνουν», σημειώνει η Μαριλένα.

Τα δύο αδέρφια είχαν την ευκαιρία να αντιληφθούν ότι οι μαθητές της Ουγκάντα έχουν τις ίδιες ανησυχίες για το μέλλον τους με τα αντίστοιχα παιδιά στην Ελλάδα, αλλά δυστυχώς δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες.

Είδηση στις 26/7/2016

Δραστηριότητα

1. Συζητήστε στην τάξη και φτιάξτε μια λίστα με ταξίδια που κάνουμε με ιερό σκοπό, αλλά όχι σε ιερό τόπο.

3. Προσκυνήματα των Χριστιανών

Προσκυνήματα στην Ελλάδα

Άγιο Όρος / Το περιβάλλον της Παναγίας

Η αθωνική χερσόνησος χρωσάει το όνομά της στο όρος Άθως, που ορθώνεται στην άκρη της και ξεπερνάει τα 2.000 μέτρα. Οι προσκυνητές και οι επισκέπτες θαυμάζουν τη φυσική ομορφιά του τόπου, τη μεγαλοπρέπεια των μοναστηριών, την τέχνη των τοιχογραφιών και των τέμπλων, την αξία των κειμηλίων. Για τους ορθόδοξους όμως μοναχούς που ζουν εκεί, είναι ένας χώρος ψυχίας και προσευχής.

Από τα πολύ παλιά χρόνια, το Άγιο Όρος τράβηξε στα βράχια και τις απότομες πλαγιές του πολλούς ερημίτες μοναχούς. Ο πρώτος που έχτισε το 963 ένα μεγάλο μοναστήρι στην άκρη του Άθω, ήταν ένας σοφός ασκητής, ο Αθανάσιος ο Αθωνίτης, φίλος του αυτοκράτορα Νικηφόρου Φωκά. Αυτό το πρώτο μοναστήρι ήταν η Μεγίστη Λαύρα.

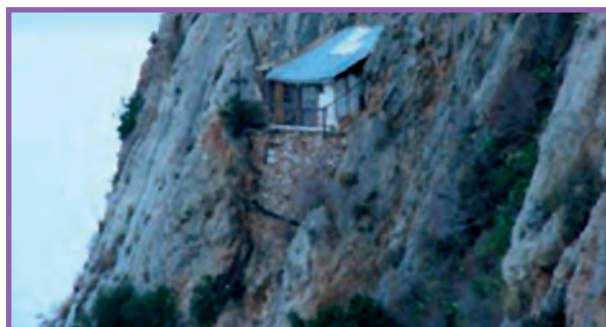
Αυτό το πρώτο μοναστήρι ήταν η Μεγίστη Λαύρα.

Στη διάρκεια των αιώνων είκοσι μεγαλόπρεπα μοναστήρια χτίστηκαν από βυζαντινούς αυτοκράτορες στις ακτές της αθωνικής χερσονήσου. Γύρω από τον Άθω, αλλά και σε άλλα μέρη της χερσονήσου, υπάρχουν οι σκίτες, που αποτελούνται από πολλά σκόρπια κελιά. Επίσης, σε απόμακρα μέρη

συναντάει κανείς καλύβια, καθίσματα και ψυχαστήρια, όπου λιγοστοί ασκητές ζουν μαζί μια αυστηρή ζωή με λιτή τροφή και με νερό της βροχής.

Στα αγιορείτικα μοναστήρια, οι καλόγεροι ζουν σύμφωνα με τον παραδοσιακό κοινοβιακό τρόπο. Δηλαδή, δεν έχουν προσωπική περιουσία και όλα είναι κοινά: στέγη, φαγητό, εργασία, προσευχή κ.λπ. Το κάθε μοναστήρι διοικείται από τον ηγούμενο, που εκλέγεται από την αδελφότητα των μοναχών.

Η καθημερινότητα των μοναχών μοιράζεται ανάμεσα στην προσευχή, την εργασία

και τη λιγοστή ανάπαυση.

Οι μοναχοί των μοναστηριών προσεύχονται καθημερινά στον ναό (το Καθολικό της μονής). Στις σκήτες, κάθε Κυριακή και γιορτή, όλοι οι μοναχοί συγκεντρώνονται από τα γύρω κελιά για να λειτουργηθούν στην κοινή εκκλησία τους, το Κυριακό. Αλλά κι ο καθένας χωριστά στο κελί του, προσεύχεται πολλές φορές την ημέρα.

Σε κάθε μοναστήρι, όλοι οι καλόγεροι αναλαμβάνουν από μία εργασία. Οι εργασίες αυτές λέγονται διακονήματα, γιατί κάθε εργασία είναι μια μορφή προσφοράς και αγάπης του καθενός προς τους άλλους.

Όσοι ασκτεύουν σε κελιά και καλύβες ασχολούνται με το εργόχειρό τους, φτιάχνουν, δηλαδή, λιβάνι, καντήλια, άμφια, κομποσκοίνια, ξυλόγλυπτα κ.ά.

Μετέωρα

Στους πέτρινους βράχους των Μετεώρων, έξω από την Καλαμπάκα, πριν από δέκα περίπου αιώνες βρήκαν καταφύγιο κάποιοι μοναχοί. Αργότερα κάποιοι μοναχοί, όπως ο άγιος Αθανάσιος ο Μετεωρίτης, ο Βαρλαάμ και άλλοι, έκτισαν μοναστήρια. Με τον καιρό σχηματίστηκε εκεί μια ολόκληρη μοναστική πολιτεία.

Οι μονές των Μετεώρων άρχισαν να οργανώνονται πιο πολύ από τον 14ο αιώνα. Σήμερα λειτουργούν έξι μοναστήρια. Σ' αυτά έχουν κτιστεί σπουδαίοι ναοί και έχουν συγκεντρωθεί αρχαία χειρόγραφα, άμφια και αναρίθμητα άλλα κειμήλια.

Μέχρι σήμερα, πολλοί τα επισκέπτονται και εξακολουθούν να εμπνέουν ευλάβεια σε κάθε προσκυνητή.

Πάτμος, το ιερό νησί της Αποκάλυψης

Ο αγαπημένος μαθητής του Χριστού Ιωάννης εξορίζεται το 95 μ.Χ. στην Πάτμο από τον αυτοκράτορα Δομντιανό. Εκεί με τη βοήθεια του μαθητή του Πρόχορου ο Ιωάννης έγραψε την Αποκάλυψη και ίσως το Δ Ευαγγέλιο. Το Σπήλαιο ανακαινίσθηκε από τον Όσιο Χριστόδουλο, όταν ήλθε στην Πάτμο

τον 11ο αιώνα.

Το Ιερό Σπήλαιο εντάσσεται σε ενιαίο συγκρότημα κτισμάτων και εκκλησιών, που ονομάζεται «Αποκάλυψη». Η Ιερά Μονή του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου άρχισε να κτίζεται το 1088 από τον Όσιο Χριστόδουλο τον Λατρηνό, στον οποίο ο αυτοκράτωρ του Βυζαντίου Αλέξιος Α΄ ο Κομνηνός, με χρυσόβουλλο, χάρισε το μικρό άγιο και άνυδρο νησί της Πάτμου και τα γύρω νησιά για να εγκατασταθεί. Μαζί του, ήρθαν και εγκαταστάθηκαν μοναχοί και πολίτες, κυρίως από την Κρήτη και τη

μικρά Ασία. Η Ιερά Μονή υπάγεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και είναι Πατριαρχική Εξαρχία με Πατριαρχικό έξαρχο τον ηγούμενο του, με ειδικά προνόμια. Με τα τεράστια 15 μέτρων ύψους, τείχη του, δεσπόζει σε όλο το νησί. Κατά τη διάρκεια των πειρατικών επιδρομών, οι κάτοικοι έβρισκαν προστασία μέσα σ αυτά. Η αρχική αρχιτεκτονική της Μονής έχει μορφή πλοίου, με πλήρη στο Ικάριο πέλαγος, η οποία αλλοιώθηκε λόγω των διαφόρων αναγκών που προέκυψαν. Τα κελιά των μοναχών είναι κτισμένα γύρω από το καθολικό. Η Μονή έχει δέκα παρεκκλήσια εκ των οποίων τα τέσσερα είναι στην αυλή. Στο Καθολικό της Μονής, υπάρχει τέμπλο μοναδικής τέχνης, έργο του 1820, φιλοτεχνημένο από 12 ξυλογλύπτες. Οι εικόνες και οι τοιχογραφίες του Καθολικού είναι αξεπέραστης ομορφιάς και τέχνης.

Παναγία Σουμελά

Το όρος Μελά βρίσκεται σε απόσταση 46 χιλιομέτρων από την Τραπεζούντα, πρωτεύουσα του Εύξεινου Πόντου. Το όνομα Σουμελά ετυμολογείται από το όρος μελά και του ποντιακού ιδιώματος «σού», που σημαίνει «εις το» ή «εις του». Έτσι το «εις του Μελά» έγινε «Σουμελά». Το 386 μ.Χ. οι Αθηναίοι μοναχοί Βαρνάβας και Σωφρόνιος ιδρύουν το μοναστήρι της Παναγίας της Αθηνιώτισσας, στο οποίο έζησαν εκατοντάδες μοναχοί και ασκητές μέχρι τον ξεριζωμό των Ελλήνων της Ανατολής. Μετά την πτώση της αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας, το μοναστήρι έγινε το σύμβολο και η ελπίδα των Ελλήνων που καταφεύγουν στην προστασία της και βρίσκουν παρηγοριά και ασφάλεια. Κάτω από

την προστασία της οι υπόδουλοι Έλληνες βρίσκουν τη δύναμη να αγωνιστούν ενάντια στις διώξεις, στα βασανιστήρια και στους εξισλαμισμούς. Κατά την τουρκοκρατία αποτέλεσε κέντρο γραμμάτων και παιδείας, εκπαιδύοντας ιερείς και δάσκαλους. Με τον ξεριζωμό του 1922 και την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, το εικόνισμα της Παναγίας θάφτηκε από τους τελευταίους μοναχούς στα αγιασμένα χώματα της. Το 1930, δύο εκλεκτά τέκνα του Πόντου, ο μητροπολίτης Ξάνθης Ποθύκαρπος Ψωμιάδης και ο υπουργός Λεωνίδας Ιασωνίδης ζήτησαν τη μεσοδιάβηση του πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου για τον εντοπισμό και την επιστροφή της εικόνας στους ξεριζωμένους Ποντίους. Μετά την έγκριση του αιτήματος από τον Τούρκο πρωθυπουργό Ισμέτ Ινονού, πήγε στον Πόντο ο αρχιμανδρίτης Αμβρόσιος, από τους τελευταίους μοναχούς της μονής. Ύστερα από αγωνιώδεις προσπάθειες, ο Αμβρόσιος βρήκε την εικόνα, τον πολύτιμο Σταυρό με το τίμιο ξύλο που είχε δωρίσει στο μοναστήρι ο αυτοκράτορας Τραπεζούντας Εμμανουήλ Γ΄ ο Κομνηνός και το χειρόγραφο Ευαγγέλιο του οσίου Χριστόφορου που είχαν ενταφιαστεί μαζί με την εικόνα, τα μετέφερε στην Αθήνα και τα παρέδωσε στον μητροπολίτη Τραπεζούντας και μετέπειτα αρχιεπίσκοπο Αθηνών Χρυσάνθο Φιλιππίδη. Τα ιερά αυτά κειμήλια φιλοξενήθηκαν για είκοσι χρόνια στο βυζαντινό μουσείο Αθηνών. Από εδώ και πέρα μια άλλη ιστορία γράφεται στον ελληνικό χώρο. Πρώτος ο Λεωνίδας Ιασωνίδης πρότεινε το 1931 την εγκατάσταση της Παναγίας Σουμελά σε κάποια περιοχή της Ελλάδας. Πράγματι, το 1951 ο Κρωμαίος οραματιστής και κτήτωρ Φίλων Κτενίδης έκανε πράξη την επιθυμία όλων των Ποντίων, με τη θεμελίωση της Νέας Παναγίας Σουμελά στις πλαγιές του Βερμίου στην Καστανιά της Βέροιας.

Δραστηριότητα

1. Χωριστείτε σε 4 ομάδες και βρείτε πληροφορίες για άλλα τέσσερα σημαντικότερα προσκυνήματα στην Ελλάδα: στην Ιερά Μονή Παναγίας Προυσσού, στην Ιερά Μονή Παναγίας της Χοζοβιώτισσας, στην Παναγία της Τήνου και στην Παναγία Σουμελά.
2. Δημιουργήστε πόστερ: πότε και πώς οι Χριστιανοί κάνουν προσκύνημα εκεί;

Άγιοι Τόποι (Παλαιστίνη)

Ο Ναός της Γέννησης

Οι τόποι όπου έζησε και δίδαξε ο Χριστός είναι γνωστοί ως Άγιοι Τόποι. Ήδη, από τα πρωτοχριστιανικά χρόνια επισκέπτονταν τις περιοχές αυτές χιλιάδες προσκυνητές από όλο τον κόσμο, που ήθελαν να γνωρίσουν από κοντά και να προσκυνήσουν τους τόπους όπου περπάτησε ο Χριστός. Στο διάβα των αιώνων, στους τόπους αυτούς κτίστηκαν δεκάδες ναοί, μοναστήρια και προσκυνήματα, που επισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοί προσκυνητές. Επίκεντρο όλων, είναι τα προσκυνήματα στα Ιεροσόλυμα και κυρίως ο ιστορικός Ναός της Ανάστασης, όπου βρίσκεται και ο Πανάγιος Τάφος του Χριστού.

Τα σπουδαιότερα προσκυνήματα στους Αγίους Τόπους είναι:

- Ο Ναός της Αναστάσεως και ο Πανάγιος Τάφος στα Ιεροσόλυμα.
- Ο Ναός της Γεννήσεως στη Βηθλεέμ.
- Ο Τάφος της Θεοτόκου στη Γεθσημανή
- Η Μονή του Αγίου Σάββα κ.ά.
- Επιπλήον, το όρος των Ελαιών, το όρος Θαβώρ, ο Ιορδάνης ποταμός κ.ά.

Ο Ιορδάνης ποταμός

Δραστηριότητα

1. Οργανώστε οδοιπορικό στους Αγίους Τόπους. Χωριστείτε σε τρεις ομάδες ευθύνης:

Ομάδα 1: Σειρά επίσκεψης σε τρεις τόπους και αιτιολόγηση της επιλογής της συγκεκριμένης σειράς.

Ομάδα 2: Ταξιδιωτικά έγγραφα, χάρτες, μετακινήσεις.

Ομάδα 3: Πληροφορίες ξενάγησης στις επισκέψεις, τρόποι επικοινωνίας με ντόπιους.

Συντονίστε τις γνώσεις σας και ετοιμαστείτε για αναχώρηση!

Θρησκευτικοί προορισμοί Ρωμαιοκαθολικών

Φάτιμα (Πορτογαλία)

Η Φάτιμα είναι πόλη της Πορτογαλίας που είναι διάσημη για τις εμφανίσεις της Παναγίας που λέγεται ότι έγιναν εκεί το 1917.

Εκείνη τη χρονιά, τρία μικρά παιδιά βοσκών -η Λουσία, ο Φρανσίσκο και η Ζασίντα- είδαν ένα όραμα. Μετέφεραν στους γονείς και συγχωριανούς τους ότι η Παναγία εμφανίστηκε μπροστά τους μέσα σ' ένα λαμπρό σύννεφο και τους είπε πως θα εμφανιζόταν στο ίδιο σημείο κάθε 13 του μήνα, έως τον

Οκτώβριο. Αυτό μαθεύτηκε σε όλη τη χώρα, και σε κάθε εμφάνιση της Παναγίας συγκεντρώνονταν όλο και περισσότεροι πιστοί, αν και την έβλεπαν μόνο τα τρία παιδιά. Για να πιστέψουν όλοι στο θαύμα, η Παναγία προανήγγειλε ότι στην τελευταία εμφάνισή της, στις 13 Οκτωβρίου, θα γινόταν ένα λαμπρό θαύμα. 70.000 άνθρωποι που έδωσαν το παρών υποστήριξαν ότι είδαν τον ήλιο να «χορεύει», αλλιάζοντας χρώματα που πλημμύρισαν τον ουρανό.

Σήμερα, εκατομμύρια πιστοί συρρέουν κάθε χρόνο στη Φάτιμα για να προσκυνήσουν στο μέρος όπου εμφανίστηκε η Παναγία. Στο σημείο έχει δημιουργηθεί και μία πηγή, στα νερά της οποίας λέγεται πως όποιος μπει θεραπεύεται από κάθε ασθένεια.

Παναγία της Λούρδης

Η Παναγία της Λούρδης είναι ένα από τα μεγαλύτερα προσκυνήματα των Καθολικών. Η διάδοση του προσκυνήματος ξεκίνησε όταν το 1858 μια μικρή κοπέλα, η Bernadette Soubirous, ανέφερε ότι της εμφανίστηκε η Παναγία σε μια σπηλιά έξω από την πόλη της Λούρδης. Πολλοί άνθρωποι και προσκυνητές του χώρου μιλούν για διάφορα θαύματα της Παναγίας.

Η Bernadette έχει αναγνωριστεί ως αγία από την Καθολική Εκκλησία, ενώ στη Λούρδη συρρέουν χιλιάδες πιστών για να προσκυνήσουν.

Η σπηλιά της Παναγίας

Σαντιάγο ντε Κομποστέλα (Ισπανία)

Το Σαντιάγο ντε Κομποστέλα είναι πόλη στο βορειοδυτικό μέρος της Ισπανίας, τη Γαλικία. Λέγεται ότι όταν, μετά την Πεντηκοστή, οι Απόστολοι Ιάκωβος και Ιωάννης θέλησαν να

διαδώσουν το Ευαγγέλιο στους λαούς. Ο Ιωάννης επέλεξε να στραφεί ανατολικά, ενώ ο Ιάκωβος, αφού πρώτα άρχισε να κηρύττει στην Ιουδαία και τη Σαμάρεια, τελικά βρέθηκε στη Δύση, όπου έφθασε μέχρι την Ισπανία. Εκεί δεν πέτυχε πολλά πράγματα και επέστρεψε στην Ιερουσαλήμ.

Λέγεται πως, όταν πέθανε, οι μαθητές του μετέφεραν το σώμα

του στην Ισπανία και πώς στον τόπο που τον έθαψαν έχτισαν και μια Εκκλησία. Το 813 μ.Χ. βρέθηκε με ένα θαύμα, ύστερα από αιώνες λησμονιάς, η εκκλησία και ο τάφος δίπλα της, από έναν ερημίτη μοναχό, τον Πελάγιο. Το προσκύνημα έγινε πολύ δημοφιλές από τον Μεσαίωνα μέχρι σήμερα.

Οι δρόμοι του προσκυνήματος προς το Σαντιάγο ντε Κομποστέλα παραμένουν ίδιοι από το Μεσαίωνα! Χριστιανοί τη Γαλλίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας διασχίζουν με τα πόδια εκατοντάδες χιλιόμετρα.

4. Προσκυνήματα θρησκειών του κόσμου

Ιερουσαλήμ: Μια ιερή πόλη

για τις τρεις αβρααμικές θρησκείες

Η Ιερουσαλήμ είναι η ιερή πόλη και των τριών μεγάλων μονοθεϊστικών θρησκειών του κόσμου: του Χριστιανισμού, του Ιουδαϊσμού και του Ισλάμ. Και στις τρεις αυτές θρησκείες ο Αβραάμ έχει σημαντική θέση, γι' αυτό και ονομάζονται αβρααμικές θρησκείες.

- Για τους εβραίους, η Ιερουσαλήμ καθιερώθηκε ως πρωτεύουσα από τον βασιλιά Δαβίδ, που τη μετέτρεψε σε θρησκευτικό κέντρο και φύλακα της Κιβωτού της Διαθήκης. Ιερή πόλη των Εβραίων θεωρήθηκε μετά την καταστροφή του Ναού του Σολομώντα από τον Ναβουχοδονόσορα, το 587π.Χ.
- Για τους χριστιανούς είναι η Αγία Πόλη όπου έζησε, δίδαξε, θαυματούργησε, έζησε τα τίμια Πάθη Του, σταυρώθηκε και αναστήθηκε ο Ιησούς Χριστός.
- Για τους μουσουλμάνους είναι το πρώτο σημείο προσανατολισμού για την προσευχή τους (κιμπλάχ). Επίσης, θεωρούν ότι από τον βράχο, που βρίσκεται κοντά στο τέμενος Αλ Ακσά, ο Μωάμεθ ανέβηκε νύχτα στον ουρανό (γεγονός που το ονομάζουν μιράτζ), όπου έλαβε από τον Θεό την εντολή για τον τρόπο της προσευχής.

Έτσι, η Ιερουσαλήμ έγινε σημείο προσκυνήματος για τους πιστούς και των τριών μεγάλων μονοθεϊστικών θρησκειών. Ένας τόπος που θα μπορούσε να δείξει στον κόσμο ότι μπορούν όλοι οι άνθρωποι να συνυπάρξουν ειρηνικά, χωρίς να γίνεται εμπόδιο η πίστη τους και η θρησκεία τους.

Δραστηριότητα

1. Ακούστε το τραγούδι «Yerushalayim Shel Zahav» και τον Αναστάσιμο Ύμνο: «Δεύτε από θέας, Γυναίκες ευαγγελίστριαι, και τη Σιών είπατε. Δέχου παρ' ημών, χαράς Ευαγγέλια, της Αναστάσεως Χριστού, τέρπου χόρευε, και αγάλληου, Ιερουσαλήμ, τον Βασιλέα Χριστόν, θεασάμενη εκ του μνήματος, ως νυμφίον προερχόμενον». Σκεφτείτε: Τι είδους σύμβολο είναι για καθεμία από τις δύο παραδόσεις η Ιερουσαλήμ;

Μέκκα: Ιερή αποδημία των μουσουλμάνων

Είναι η ιερή πόλη των μουσουλμάνων, και ο προορισμός του χατζ, δηλαδή της ιερής αποδημίας τους, και ο τόπος συνάντησης των μουσουλμάνων από όλο τον κόσμο κάθε χρόνο. Η ιερή αποδημία είναι ένα από τα πέντε βασικά θρησκευτικά καθήκοντα των μουσουλμάνων και γίνεται κατά τον δωδέκατο μήνα του μουσουλμανικού έτους. Ο μουσουλμάνος που έχει οικονομική άνεση είναι υποχρεωμένος να πραγματοποιήσει αυτό το ταξίδι τουλάχιστον μία φορά στη ζωή του.

Βασικός σκοπός του προσκυνήματος είναι η Κάαμπα, «ο αρχαίος οίκος», όπως λέει το Κοράνιο. Εκεί υπάρχει από πολύ παλιά, ένας μαύρος βράχος (*μέγας λίθος*), τμήμα από έναν μετεωρίτη, πιθανώς. Οι προσκυνητές γυρίζουν γύρω από αυτόν επτά φορές προσπαθώντας να τον ασπασθούν ή να τον αγγίξουν. Ακολουθεί μία πορεία λίγων ωρών ανατολικά από τη Μέκκα. Οι προσκυνητές επισκέπτονται, συνήθως, και τον τάφο του Μωάμεθ στη Μεδίνα. Φροντίζουν, επίσης, να προμηθευτούν νερό από το ιερό πηγάδι. Μετά την επιστροφή τους από το ιερό προσκύνημα μπορούν πλέον να πάρουν τον τίτλο του χατζή (έτσι χαρακτηρίζεται πλέον αυτός που πραγματοποίησε την ιερή αποδημία στη Μέκκα).

Δραστηριότητες

1. Ιδεοθύελλα στην τάξη: στα προσκυνήματα των χριστιανών, ποια είναι τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται συχνά; Ένα παράδειγμα είναι το κουραστικό περπάτημα όπου δείχνει την αφοσίωση του πιστού. Μπορείτε να βρείτε άλλα; Ποια είναι τα σύμβολα που χρησιμοποιούν οι πιστοί άλλων θρησκειών;
2. Γίνετε εκπρόσωποι ενός προσκυνήματος! Φτιάξτε ομάδες και παρουσιάστε από ένα προσκύνημα που σας έκανε εντύπωση σε ξεχωριστούς πάγκους-θρανία, προσπαθώντας να δείξετε τη σημασία και τη λαμπρότητά του. Οι συμμαθητές/τριες περνούν από όλα τα θρανία και αφού δουν όλες τις παρουσιάσεις ψηφίζουν σηκώνοντας το χέρι την πιο ενδιαφέρουσα.
3. Συζητήστε: τι μπορεί να σημαίνει για έναν άνθρωπο να γίνει προσκυνητής; Ποιες αλλαγές πρέπει να κάνει στη ζωή του;

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 6:

Χριστιανοί άγιοι και ιερά πρόσωπα άλλων θρησκειών

*Το θεοφόρο σύνταγμα των 57 Αγίων Γεωργίων.
Πολύ παραστατικά τονίζεται ότι Άγιοι υπάρχουν σε όλες τις εποχές.*

Με λίγα λόγια

Άγιοι υπάρχουν σε όλες τις εποχές. Άνθρωποι γεμάτοι αγάπη για τον Θεό και τους ανθρώπους, γεμάτοι αγάπη για τον υπέροχο κόσμο που δημιούργησε για μας ο Θεός.

Που έχουν τον Θεό στο κέντρο της ζωής τους και αντλούν από Αυτόν την αγιότητά τους. Είναι οι υπέροχοι εκείνοι άνθρωποι που κοντά τους νιώθουμε τη ζωή μας να γεμίζει με απέραντη γλυκύτητα και πρωτόγνωρη χαρά.

1. Ποιος είναι ο χριστιανός άγιος;

Δραστηριότητες

1. Ιδεοθύελλα στην τάξη! Σε τρία αυτοκόλλητα χαρτάκια που έχετε μπροστά σας, γράψτε από μια λέξη που σας έρχεται στο μυαλό όταν σκέφτεστε την ιδέα ενός «άγιου ανθρώπου». Κολλήστε τα χαρτάκια στον πίνακα ή στον τοίχο. Με τη βοήθεια της δασκάλας/ του δασκάλου σας, βάλτε τις λέξεις/ιδέες σας σε ομάδες. Φτιάξτε έναν αρχικό ορισμό: «Άγιος είναι.../Αγία είναι...»
2. «Θεμέλιος λίθος», δηλαδή απόλυτα απαραίτητη αρχή του Χριστιανισμού είναι η αγάπη. Τι θέση λήτε να έχει η αγάπη στη ζωή ενός χριστιανού αγίου; Εμπλουτίστε τις ιδέες σας διαβάζοντας τα επόμενα δύο κείμενα.

Πιστός στην αγάπη του Χριστού

Ο Χριστός στους μαθητές του

«Όπως με αγάπησε ο Πατέρας, έτσι σας αγάπησα κι εγώ· μείνετε πιστοί στην αγάπη μου. Και θα μείνετε πιστοί στην αγάπη μου, αν τηρήσετε τις εντολές μου, όπως εγώ τήρησα τις εντολές του Πατέρα μου και γι' αυτό μένω πιστός στην αγάπη του.

Σας τα είπα αυτά, ώστε η χαρά η δική μου να είναι μέσα σας, κι η χαρά σας να είναι ολοκληρωμένη. Αυτή είναι η δική μου εντολή: να αγαπάτε ο ένας τον άλλο, όπως εγώ σας αγάπησα. Κανείς δεν έχει μεγαλύτερη αγάπη από κείνον που θυσιάζει τη ζωή του για χάρη των φίλων του. Εσείς, είστε φίλοι μου, αν κάνετε αυτά που σας παραγγέλλω εγώ».

Ιωάννης 15, 9-14

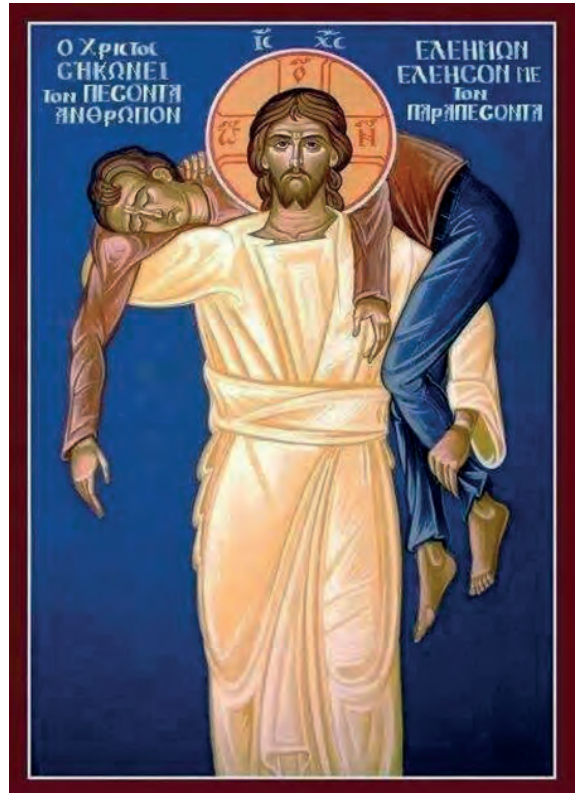
«Και γι' αυτό, καταβάλλοντας κάθε δυνατή προσπάθεια, προσθέστε στην πίστη σας την αρετή και στην αρετή προσθέστε τη γνώση. Στη γνώση προσθέστε την εγκράτεια, στην εγκράτεια την υπομονή, στην υπομονή την ευσέβεια, στην ευσέβεια την αγάπη των αδελφών και σ' αυτήν προσθέστε την αγάπη προς τον Χριστό και προς όλους».

Β' Πέτρου 1,5-7

Απεριόριστη αγάπη και προσφορά προς τον πλησίον

Η αληθινή αγάπη είναι χωρίς όρια αγάπη, είναι πέρα από ανθρώπινες διαιρέσεις και αντιπαλότητες. Είναι βασικό γνώρισμα της άγιας ζωής. Νικά το μίσος και την εμπάθεια. Υπερβαίνει τις προσωπικές πικρίες και απλώνεται σε όλη την ανθρωπότητα, χωρίς σκοπιμότητες και υστεροβουλίες. Αυτό μας δίδαξε ο Κύριος και αυτό οφείλουμε να πράττουμε: να μεριμνάμε, να φροντίζουμε και να «φυλάσσουμε» τους αδελφούς μας.

Ένας από τους γραμματείς πλησίασε και ρώτησε τον Ιησού: «Ποια είναι η σπουδαιότερη απ' όλες τις εντολές;». Του αποκρίθηκε ο Ιησούς: «Η πρώτη και σπουδαιότερη εντολή είναι: «Άκου Ισραήλ: ο Κύριος ο Θεός μας είναι ένας και μοναδικός Κύριος». Και «να αγαπάς τον Κύριο τον Θεό σου μ' όλη την καρδιά σου και μ' όλη την ψυχή σου και μ' όλο τον νου σου και μ' όλη τη δύναμή σου». Αυτή είναι η πρώτη εντολή.

Δεύτερη όμοια είναι αυτή: «Να αγαπάς τον πλησίον σου όπως τον εαυτό σου». Δεν υπάρχει άλλη εντολή μεγαλύτερη απ' αυτές».

Μάρκος 12, 28-31

Με τις λέξεις του Αποστόλου Παύλου

«Άηλωσε όλος ο νόμος συνοψίζεται σε μία φράση, στο ν' αγαπήσεις τον πλησίον σου σαν τον εαυτό σου».

Προς Γαλάτας 5, 14

«Μην αφήνετε κανένα χρέος σε κανένα, εκτός βέβαια από την αγάπη που οφείλετε πάντοτε ο ένας στον άλλο. Όποιος αγαπάει τον άλλο έχει τηρήσει το σύνολο των εντολών του Θεού».

Προς Ρωμαίους 13, 8

Δραστηριότητα

1. Διαβάστε δύο ιστορίες αγάπης, μια παλιά και μια σημερινή. Σε ποια σημεία μοιάζουν;

Ο Χουσεϊν Σβαϊχ είναι Σύρος πρόσφυγας 18 ετών. Μεταφέρει τον 7χρονο ξάδελφό του Σαϊήλ-φουαλάχ από όταν ξεκίνησαν το ταξίδι της προσφυγιάς από τη Δαμασκό. «Τα πόδια του ξαδέλφου μου είναι σπασμένα και πρέπει να τον μεταφέρω για μεγάλες αποστάσεις, είμαι τόσο κουρασμένος και δεν έχω ιδέα πού πηγαίνουμε» είπε ο Χουσεϊν στον φωτογράφο του Associated Press Muhammed Muheisen. (Η φωτογραφία τραβήχτηκε στις 11 Σεπτεμβρίου 2016 στα ουγγρικά σύνορα).

Ο Χριστός διηγήθηκε κάποτε την παραβολή του Καλού Σαμαρείτη.

Ο καλός Σαμαρείτης βοήθησε έναν πληγωμένο άνθρωπο, τον οποίο κανείς από όσους είδαν δε βοήθησαν, ούτε καν ένας Λευίτης (είναι κάποιος που πρόσφερε υπηρεσίες στον Ναό του Σολομώντα) που πέρασε. Ο Σαμαρείτης περιποιήθηκε τον πληγωμένο και τον έβαλε σε πανδοχείο μέχρι να συνέλθει και πλήρωσε για τα έξοδά του.

Βρείτε και διαβάστε ολόκληρη την παραβολή του Καλού Σαμαρείτη.

Σεβασμός και αγάπη προς όλη τη δημιουργία

Ο Άγιος Γεράσιμος και το Λιοντάρι

Σε τέτοια πνευματικά ύψη είχε φτάσει ο Άγιος Γεράσιμος, ώστε και αυτά τα άγρια θηρία ακόμη τον σέβονταν, τον υπάκουαν και τον υπηρετούσαν. Ο Άγιος Γεράσιμος τα είχε βρει τόσο καλά με τον Θεό και τον εαυτό του, που τον πλησίαζαν ζητώντας παρηγοριά μέχρι και τα άγρια ζώα.

Η μεγάλη χάρη που του είχε δώσει ο Θεός φαίνεται και από την ιστορία του Αγίου με το λιοντάρι.

Ο Άγιος εικονίζεται πάντοτε με ένα λιοντάρι.

Γιατί άραγε; Αυτό το άγριο λιοντάρι έζησε κοντά στον Όσιο Γεράσιμο και τον υπηρετούσε με θαυμαστό τρόπο, όσο καιρό ζούσε. Αλλά και όταν κοιμήθηκε ο Άγιος, τον ακολούθησε με παράδοξο τρόπο, αφού πέθανε πάνω στον τάφο του από υπερβολική λύπη.

Κάποια μέρα, ενώ ο Άγιος περπατούσε στην όχθη του ποταμού Ιορδάνη, συναντήθηκε με ένα λιοντάρι. Μόλις το θηρίο τον αντίκρισε, άρχισε να βρυχάται με παρακλητικό τρόπο και να ανασηκώνει με δυσκολία το ένα του πόδι. Τι είχε συμβεί; Ένα μυτερό κομμάτι καλαμιού του είχε μπηχθεί στο πόδι, με αποτέλεσμα αυτό να πρησθεί, να γεμίσει πύο και να μη μπορεί να περπατήσει από τους πόνους.

Όταν ο γέροντας είδε τη δύσκολη θέση στην οποία

βρισκόταν το λιοντάρι, το λυπήθηκε. Αφού το πλησίασε, κάθισε σε μια πέτρα, πήρε το πόδι του λιονταριού και το εξέτασε προσεκτικά. Το έσκισε με έναν σουγιά, έβγαλε το καλάμι μαζί με πολλή υγρά και πύο και καθάρισε καλά την πληγή. Μετά την έδεσε καλά με ένα πανί και έδωσε το λιοντάρι. Αυτό όμως δεν έφευγε. Αφού θεραπεύτηκε, έμεινε κοντά στον Άγιο, δεν τον άφησε ποτέ πια, ημέρευε σαν πρόβατο και τον ακολουθούσε σαν γνήσιος μαθητής του. Ο γέροντας θαύμαζε τη μεγάλη ευγνωμοσύνη του θηρίου, που πολύ σπάνια τη συναντάς στους ανθρώπους.

Από τότε ο γέροντας έτρεφε το λιοντάρι, δίνοντάς του ψωμί και βρεγμένα όσπρια. Το ονόμασε Ιορδάνη. Αυτό είναι ένα άλλο σημάδι της μεγάλης χάρις που πήρε από τον Θεό ο άγιός μας. Έδινε ονόματα στα άγρια θηρία και στα άλλα ζώα και συνομιλούσε μαζί τους. Αυτά με τη σειρά τους ήταν ήμερα μαζί του και υπάκουαν στα λόγια του, όπως στον Αδάμ, πριν από το προπατορικό αμάρτημα.

Μερικοί αναφέρουν ότι, όταν ο άγιος ελευθέρωσε τελείως το λιοντάρι, αυτό έκλινε το κεφάλι, αποχαιρέτησε τον άγιο και χάθηκε στην απέραντη έρημο. Όμως, μια φορά τη βδομάδα, ερχόταν στη Λαύρα και τον προσκυνούσε. Άλλοι λένε ότι ο Ιορδάνης έμεινε με τον Γέροντα πέντε χρόνια και άλλοι ότι δεν τον αποχωρίστηκε ποτέ. Άλλοι πάλι αναφέρουν ότι γύριζε μέσα και έξω από τη Λαύρα για άλλα τρία χρόνια, μέχρι που κοιμήθηκε ο Άγιος.

Όταν ο άγιος κοιμήθηκε, ο Ιορδάνης έτυχε να μην είναι στη Λαύρα. Μετά από λίγες μέρες ήρθε και ζητούσε να βρει τον γέροντα και να τον προσκυνήσει. Μάταια όμως. Ο μεγάλος ευεργέτης του δε φαινόταν πουθενά.

Μόλις ο Άγιος Σαββάτιος, ο μαθητής του Αγίου Γερασίμου, είδε το λιοντάρι να ψάχνει, το πήγε κοντά στον τάφο του Αγίου Γερασίμου. Το υπέροχο ζώο παρέμεινε εκεί περίλυπο κι άσιτο αρκετές ημέρες, μέχρι που πέθανε.

Ο Άγιος Πορφύριος Κausokaλυβίτης και το Αηδόνι

«Μια μέρα, ένα πρωινό, επροχώρησα μόνος μου στο παρθένο δάσος. Όλα, δροσισμένα από την πρωινή δροσιά, λαμπύριζαν στον ήλιο. Βρέθηκα σε μια χαράδρα. Την πέρασα. Κάθισα σ' ένα βράχο. Δίπλα μου κρύα νερά κυλούσαν ήσυχα και έλεγα την ευχή. Ησυχία απόλυτη. Τίποτα δεν ακουγόταν. Σε λίγο, μέσα στην ησυχία ακούω μια γλυκιά φωνή, μεθυστική, να ψάλλει, να υμνεί τον Πλάστη. Κοιτάζω, δε διακρίνω τίποτα. Τελικά, απέναντι σ' ένα κηλαδί βλέπω ένα πουλάκι, ήταν αηδόνι. Κι ακούω το αηδονάκι να κηλαδάει, να σχίζεται, μάηλιασε, που λέμε, η γλώσσα του, φούσκωσε απ' τους ηαρυγγισμούς ο λαιμός του.

Αυτό το πουλάκι το μικροσκοπικό να κάνει κατά πίσω τα φτερά του, για να έχει δύναμη και να βγάξει αυτούς τους γλυκύτατους τόνους, αυτή την ωραία φωνή και να φουσκώνει ο λάρυγγάς του: Πω. Πω, πω! Να' χα ένα ποτηράκι με νερό, για να πηγαίνει να πίνει και να ξεδιψάει!

Μου ήλθαν δάκρυα στα μάτια... Δεν μπορώ να σας μεταφέρω αυτά που ένιωσα. Αυτά που αισθάνθηκα. Σας φανέρωσα όμως το μυστήριο. Και σκεπτόμουν:

Γιατί το αηδονάκι να βγάξει αυτούς τους ηαρυγγισμούς; Γιατί να κάνει αυτές τις τρίλιες; Γιατί να ψάλλει αυτό το υπέροχο άσμα; Γιατί, γιατί, γιατί... γιατί να ξεηαρυγγιάζεται; Γιατί, γιατί, για ποιο σκοπό; Μήπως περιμένει να το επαινέσει κανείς; Όχι, βέβαια, εκεί κανείς δε θα το κάνει αυτό.

Μόνος μου φιλοσοφούσα... Πόσα δε μου είπε το αηδονάκι! Και πόσα του είπα μες στη σιωπή: «Αηδονάκι μου, ποιος σου είπε ότι εγώ θα περνούσα από δω; Εδώ κανείς δεν πλησιάζει. Είναι τόσο απρόσιτο το μέρος.

Πόσο ωραία κάνεις χωρίς διακοπή το καθήκον σου, την προσευχή σου στον Θεό! Πόσα μου λέγεις, αηδονάκι μου, πόσα με διδάσκεις! Θεέ μου, συγκινούμαι. Αηδονάκι μου μου δείχνεις με το κηλαδημά σου πώς να υμνώ τον Θεό, μου λες χίλια, ποηλά, πάρα ποηλά...».

Δεν είμαι καλά από υγεία, να τα πω όπως

τα νιώθω. Θα μπορούσε να γραφεί ένα ολόκληρο πεζογράφημα. Το αγάπησα πολύ το απδόνι. Το αγάπησα και μ' ενέπνευσε. Σκέφτηκα: «Γιατί εκείνο κι όχι κι εγώ; Γιατί εκείνο να κρύβεται κι όχι κι εγώ;». Και μου ήλθε στον νου ότι πρέπει να φύγω, πρέπει να χαθώ, πρέπει να μην υπάρχω. Είπα: «Είχε αυτό κόσμο μπροστά του; Ήξερε ότι ήμουνα εγώ και τ' άκουγα; Ποιος τ' άκουγε που ξεληρυγγιαζόταν; Γιατί πήγαινε σε τέτοια κρυφά μέρη;

Αλλά κι εκείνα τ' απδονάκια μες στον λόγγο, μες στη ρεματιά που βρισκόντουσαν τη νύκτα και την ημέρα, το βράδυ και το πρωί, ποιος τ' άκουγε που ξεληρυγγιαζόντουσαν όλη; Και γιατί το κάνανε αυτό το πράγμα; Και γιατί πηγαίνανε σε τέτοια κρυφά μέρη; Γιατί σπάζανε τον ήλιου γά τους; Ο σκοπός ήταν η λατρεία, το ψάλλισμο στον Δημιουργό τους, η λατρεία στον Θεό». Έτσι τα εξηγούσα. Όλα αυτά τα θεώρησα ότι ήταν του Θεού άγγελιοι, δηλαδή πουλιάκια που δοξάζανε το Θεό, τον Πλάστη των απάντων και δεν τ' άκουγε κανείς.

Ναι, κρύβονταν, να μην τ' ακούει κανείς, πιστέψτε με! Δεν τα ενδιέφερε να τ' ακούνε, απλά ποθούσαν μες στη μοναξιά, μες στην ησυχία, μες στην ερημιά, μες στη σιωπή να τ' ακούει, ποιος άλλος; Ο Πλάστης των απάντων, ο Δημιουργός του παντός. Αυτός που τους χάρισε ζωή και πνοή και φωνή».

Γέροντος Πορφύριου Κουσοκαλυβίτου,
Βίος και Λόγοι, απόσπασμα

Ο Άγιος Φραγκίσκος και τα ζώα

Τον καιρό που ο άγιος Φραγκίσκος έμενε στο Agobbio είχε παρουσιαστεί ένας άγριος λύκος που τρομοκρατούσε τους κατοίκους, γιατί δεν κατασπάραζε μόνον ζώα απλά και ανθρώπους. Ο Φραγκίσκος πήγε να τον βρει.

Ο λύκος στάθηκε να τον κοιτά, και κείνος του είπε: «Αδελφέ λύκε, εγώ ξέρω πως όλα αυτά που κάνεις, τα κάνεις γιατί πεινάς. Να έρχεσαι όμως κάθε μέρα να σου δίνουμε εμείς να τρως». Ο λύκος άκουσε τα λόγια του, πλησίασε τον Άγιο όπως ένας σκύλος, κι από τότε πήγαινε κάθε μέρα από πόρτα σε πόρτα και τον ταΐζανε, και τούτο κράτησε για χρόνια ως το τέλος της ζωής του.

Επίσης, ο άγιος Φραγκίσκος απαγόρευε στους μοναχούς του, όταν έκοβαν ξύλα να τα ξεριζώνουν (για να μπορούν να πετάξουν νέους βλαστούς), μάζευε από τον δρόμο τα μικρά σκουλήκια, για να μην ποδοπατηθούν, και ήθελε να δίνουν στις μέλισσες το καλύτερο μέλι και το καλύτερο κρασί για να μην πεθαίνουν από την πείνα κατά τη διάρκεια του κρύου χειμώνα.

Και για την ημέρα των Χριστουγέννων, ήθελε να ζητήσει από τον άρχοντα να εκδώσει ένα διάταγμα, με το οποίο όλοι όσοι είχαν τη δυνατότητα, να σκορπίσουν στους δρόμους στάρι και δημητριακά, έτσι ώστε σε μια τέτοια λαμπρή μέρα τα πουλιά να έχουν άφθονη τροφή.

Ο Άγιος Φραγκίσκος ετοιμαζόταν να κάνει το κήρυγμά του. Στην αυλή όμως τραγουδούσαν και θορυβούσαν πάρα πολλά χελιδόνια. Τότε εκείνος τα διέταξε

να σωπάσουν μέχρι να τελειώσει το κήρυγμά του και τα χελιδόνια τον υπάκουσαν.

Ισόβια αναζήτηση της σχέσης με τον άγιο Θεό

Πίστη σημαίνει σιγουριά γι' αυτά που ελπίζουμε και βεβαιότητα γι' αυτά που δε βλέπουμε. Μ' αυτήν απέκτησαν κι οι προπάτορές μας την καλή μαρτυρία.

Με την πίστη καταλαβαίνουμε ότι ο Θεός με τον λόγο του έφτιαξε το σύμπαν κι ότι, συνεπώς, κάθε τι που βλέπουμε δημιουργήθηκε από κάτι που δε φαίνεται.

Προς Εβραίους 11, 1-3

Δραστηριότητες

1. Τελικά, μετά από όσα διαβάσατε, τι σημαίνει να είναι κάποιος άγιος; Συμπληρώστε και τελειοποιήστε τον πρόχειρο ορισμό που φτιάξατε στην αρχή.
2. Καταγράψτε δρόμους, πηλατείες, πόλεις, χωριά, βουνά, νησιά με ονόματα αγίων και να τα σημειώστε τα στον χάρτη της τάξης.
3. Ποιος άγιος ή ποια αγία είναι πολιούχος του τόπου σας, ή προστάτης/προστάτιδά του; Έχετε κάποια μεγάλη πανήγυρη στη μνήμη κάποιου αγίου/αγίας; Συγκεντρώστε πληροφορίες και φτιάξτε όλοι μαζί ένα μικρό πόστερ.
4. Τα δημοτικά τραγούδια είναι γεμάτα με εικόνες από τη ζωή του λαού μας και γεννήθηκαν μέσα από τις εκδηλώσεις της ζωής αυτής. Έτσι, υπάρχουν δημοτικά τραγούδια όπου η προσευχή γίνεται τραγούδι και ζητείται βοήθεια από κάποιον άγιο. Βρείτε τραγούδια που μιλούν για αγίους και αγίες και ακούστε τα στην τάξη.

2. Άγιοι άνδρες και γυναίκες της Χριστιανικής Εκκλησίας

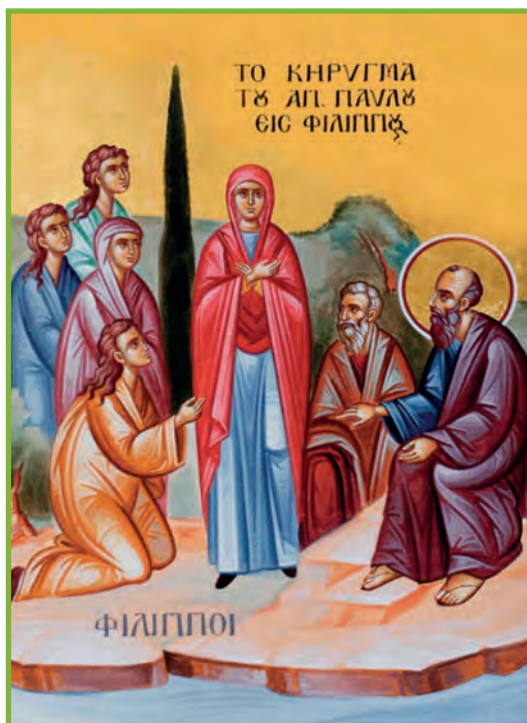
«Ζω δε ουκέτι εγώ, ζει δε εν εμοί Χριστός».

«Πλέον δε ζω εγώ αλλ' α ζει στο πρόσωπό μου ο Χριστός» τονίζει ο Απόστολος Παύλος. Και συνεχίζει: «Και η τωρινή σωματική μου ζωή είναι ζωή βασισμένη στην πίστη μου στον Υιό του Θεού, που με αγάπησε και πέθανε εκούσια για χάρη μου».

Γαλάτας 2, 16-20

Στην εικόνα αυτή των Αγίων Πάντων τονίζεται με υπέροχο τρόπο ότι η πηγή της αγιότητάς τους είναι η στενή σχέση τους με τον Θεό, που είναι το κέντρο της ζωής τους.

Αγία Λυδία η Φιλιππησία

Η Λυδία ήταν έμπορος πορφύρας και διέμενε στους Φιλίππους της Μακεδονίας. Η Λυδία αναζητούσε τον αληθινό Θεό. Τα χρόνια εκείνα ο Απόστολος Παύλος επισκέφθηκε τους Φιλίππους όπου και κήρυξε για τον Χριστό. Η Λυδία ήταν ανάμεσα σε όσους παρακολούθησαν το κήρυγμά του. Ενθουσιάστηκε, αποδέχθηκε αμέσως τη νέα διδασκαλία για τον Χριστό και ζήτησε να βαπτιστεί. Πράγματι, ο Παύλος τη βαπτίζει στα νερά του ποταμού Ζυγάκτη και, έτσι, η Λυδία γίνεται το πρώτο μέλος της πρώτης Εκκλησίας της Ελλάδας.

Η Λυδία η Φιλιππησία αναγνωρίζεται ως αγία τόσο από την Ορθόδοξη όσο και από την Καθολική Εκκλησία.

Αββάς Πινούφριος

Ο αββάς Πινούφριος ήταν ιερομόναχος και ηγούμενος ενός μεγάλου μοναστηριού που βρισκόταν κοντά σε μια πόλη της Αιγύπτου. Οι αρετές του τον έκαναν ονομαστό σε ολόκληρη τη γύρω περιοχή. Ο Πινούφριος επειδή θεωρούσε υπερβολική όλη αυτή την τιμή των ανθρώπων, κατέφυγε σε μια απόμακρη περιοχή, όπου υπήρχε το φημισμένο μοναστήρι των Ταβεννησιωτών. Χωρίς να πει ποιος είναι, ζήτησε από τους μοναχούς να μείνει στο μοναστήρι. Οι μοναχοί τον άφησαν να περιμένει για πολλές μέρες, δοκιμάζοντας αν η επιθυμία του ήταν πράγματι αληθινή. Τελικά, αφού τον δέχτηκαν, του ανέθεσαν τη θέση του βοηθού ενός νεαρού κηπουρού.

Ο Πινούφριος εκτελούσε με ταπείνωση όλα όσα τον πρόσταζε ο κηπουρός. Επιπλέον, τη νύχτα έκανε στα κρυφά διάφορες δουλειές που απέφευγαν να κάνουν οι άλλοι μοναχοί, επειδή τις βαριούνταν ή τις σιχαίνονταν. Βλέποντας το πρωί οι μοναχοί

τη δουλειά που είχε γίνει, απορούσαν για το ποιος άραγε την είχε κάνει.

Μετά από τρία χρόνια ήρθε τυχαία στη μονή ένας ξένος αδελφός που γνώριζε τον αββά Πινούφριο και τον αναγνώρισε αμέσως. Τα ρούχα όμως που φορούσε ο αββάς αηλιά και η ταπεινή του δουλειά τον έκαναν να διστάζει να τον πλησιάσει. Κάποια ημέρα, ωστόσο, όλες οι αμφιβολίες του διαλύθηκαν και έπεσε στα πόδια του.

Όλοι οι μοναχοί ήταν απαρνήγοι όταν ο ξένος αδελφός τους ενημέρωσε για το ποιος ήταν στ' αλήθεια ο Πινούφριος. Ότι δεν ήταν μόνο μοναχός, αηλιά και ιερέας! Έτσι, τον συνόδευσαν πίσω στο μοναστήρι του. Αηλιά και πάλι έμεινε εκεί για πολύ λίγο. Ενοχλημένος για μια ακόμα φορά από τις τιμές που του απέδιδαν και για τη θέση του ηγουμένου που του ξαναέδωσαν, έφυγε κρυφά και πέρασε στην Παλαιστίνη. Εκεί έγινε δεκτός ως δόκιμος και αρχάριος σε ένα μοναστήρι. Οι αρετές και η αξία του δεν έμειναν για πολύ κρυφές. Αφού και πάλι αποκαλύφθηκε η ταυτότητά του με τον ίδιο τρόπο, οδηγήθηκε για μια ακόμη φορά στο μοναστήρι του με τις πιο μεγάλες εκδηλώσεις σεβασμού και τιμής. Έτσι, αναγκάστηκε τελικά να δεχθεί να παραμείνει στη θέση του ηγουμένου που είχε.

Αχμέτ Κάλφας ο εξ Αγαρνών

Στην Κωνσταντινούπολη ζούσε ένας Τούρκος άρχοντας και λεβέντης και τον έλεγαν Αχμέτ και είχε υψηλή θέση στο παλάτι. Εκεί είχε μια Ρωσίδα σκλάβα που ήταν χριστιανή ορθόδοξη. Κάθε Κυριακή μια άλλη για σκλάβα, της έφερνε αντίδωρο και έτρωγε. Ο Αχμέτ τη ρώτησε τι τρώει κάθε Κυριακή πρωί και ευωδιάζει το στόμα της και εκείνη του μίλησε για τον Χριστό. Ο Αχμέτ πήγε στην εκκλησία να δει ο ίδιος με τα μάτια του τι συμβαίνει. Τότε είδε να βγαίνουν φωτεινές ακτίνες από τα χέρια του Πατριάρχη, όταν ευλογούσε τους πιστούς που έπεφταν επάνω στα κεφάλια τους. Εκείνο όμως, που πραγματικά τον συγκλόνισε, ήταν το ότι, οι ακτίνες φώτιζαν μόνο τα κεφάλια των Χριστιανών και δε φώτιζαν το δικό του κεφάλι. Αποφάσισε τότε να γίνει χριστιανός και βαπτίσθηκε κρυφά από τους συμπατριώτες του.

Κάποια μέρα, καθώς με άλλους Τούρκους έτρωγαν και έπιναν έπιασαν την κουβέντα

για το ποιο είναι το πιο σπουδαίο πράγμα πάνω στη γη. Τότε ρώτησαν και τον Αχμέτ. Κι αυτός απάντησε απ' την καρδιά του αυτό που πίστευε σ' αλήθεια: «Μεγαλύτερο απ' όλα είναι η πίστη των χριστιανών». Τότε οι Τούρκοι έπεσαν επάνω του, τον κτύπησαν, τον φυλάκισαν και στο τέλος, 3 Μαΐου του 1682, τον αποκεφάλισαν.

Άγιος Νικόλαος ο Πληνάς

Ο απλός και αγράμματος παπα-Νικόλας ήταν γέννημα-θρέμμα Ναξιώτης. Γεννήθηκε το 1851, είχε παππού ιερέα και από παιδί εκδήλωνε την αγάπη του για την Εκκλησία. Οι δυσκολίες της ζωής τον έφεραν με την οικογένειά του στην Αθήνα. Εκεί, πολύ νέος παντρεύτηκε αλλιά η γυναίκα του πέθανε μόλις γεννήθηκε το παιδί τους, που το μεγάλωσε μόνος.

Το 1879 χειροτονείται διάκονος στον ναό Μεταμορφώσεως της Πλάκας, και μετά από πέντε χρόνια, πρεσβύτερος στο ταπεινό εκκλησάκι του Αγίου Ελισσαίου, στο Μοναστηράκι. Για πενήντα περίπου χρόνια (ως το 1932), ήταν ιερέας και στον ναό του Αγίου Παντελεήμονος, κοντά στον Ιλισσό ποταμό, και της ακόμη φτωχότερης και απόμερης τότε εκκλησίας του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου του λεγόμενου «Κυνηγού», στη σημερινή οδό Βουλιαγμένης.

Ο παπα-Νικόλας ήταν άνθρωπος άκακος, απονήρευτος και βαθιά ταπεινός. Τις πρώτες γραπτές μαρτυρίες για τα χαρίσματα του παπα-Νικόλα που ήταν κρυμμένα κάτω από την απλότητα και την ταπείνωσή του, τις έχουμε από τον σύγχρονό του Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη, που ήταν ψάλτης του, στο εκκλησάκι του Αγίου Ελισσαίου: «Είναι ο ταπεινότερος των ιερέων και ο απλοϊκότερος των ανθρώπων..., είναι αξιαγάπητος, είναι απλοϊκός και

ενάρετος».

Όσα χρήματα περνούσαν από τα χέρια του, αμέσως τα διοχέτευε στην ελεημοσύνη. Ως και νεαρούς διάκους βοηθούσε να σπουδάσουν. Πολλές φορές δεν είχε ούτε μια πεντάρα πάνω του. Χωρίς να το προσέξει κάποτε πήρε ένα αμάξι να τον πάει σε κάποιο σπίτι. Όταν έφθασαν και θέλησε να πληρώσει... κοιτάζει για χρήματα, ξανακοιτάζει, τίποτα. Βρέθηκε σε αμηχανία. Τότε του λέει ο αμαξάς: «Δεν είσαι συ ο εφημέριος του Αγίου Ιωάννη, ο παπα-Νικόλας;» - «Ναι, παιδί μου, εγώ είμαι». - «Ε, δεν θέλω λεφτά, μόνον την ευχή σου!».

Σε μια άλλη περίπτωση κάποιος, που του διάβασε κάποτε παράκληση, του έδωσε ως πληρωμή κάποιο σεβαστό ποσό, μέσα σε κλειστό φάκελο. Μόλις ο παπα-Νικόλας πήρε τον φάκελο, αμέσως τον έδωσε κλειστό σε μια φτωχή, που τον περίμενε να τελειώσει την παράκληση. Ο άνθρωπος που του τον έδωσε, ενοχλήθηκε. «Μα τον ευλογημένο», έλεγε, «να μην κοιτάξει καν τι του έδωσα!».

Από το πρωί μέχρι το βράδυ παρέμενε στον ναό. Για τροφή του αρκούσε λίγο ψωμί και λίγα χόρτα, τα οποία μάζευε ο ίδιος, και κάποιες φορές, λίγο γάλα που του πρόσφεραν βοσκοί της ενορίας του. Έδειχνε μεγάλη υπομονή και αφάνταστη ψυχραιμία στις δοκιμασίες και τις δυσκολίες της ζωής.

Ο παπα-Νικόλας ζούσε μέσα στη χαρά της Θείας Ευχαριστίας, την οποία τελούσε ανελλιπώς κάθε ημέρα. Μεγάλη σημασία έδινε στην προσοχή και τη συγκέντρωση του νου κατά τη διάρκεια της προσευχής και της λατρείας. Στις διδασκαλίες του τόνιζε πολύ το σημείο αυτό.

Πέθανε το 1932 και ανακηρύχθηκε επισήμως ως άγιος το 1992. Εορτάζει στις 2 Μαρτίου.

Δραστηριότητες

1. Επισκεφθείτε τον ναό του/της πολιούχου αγίου/ας σας. Χωριστείτε σε δύο ομάδες: συγγραφείς και αγιογράφους. Εντοπίστε εικόνες με τη ζωή (και το μαρτύριο, αν υπάρχει) του αγίου ή της αγίας και με βάση αυτές συντάξτε το συναξάρι του (έτσι ονομάζει η Εκκλησία τη βιογραφία τους, «τον βίο και την πολιτεία τους», τη ζωή και το έργο των αγίων της, δηλαδή). Οι συγγραφείς θα γράψετε σύντομες ιστορίες, ενώ οι αγιογράφοι φτιάξτε με κολλήζ ή ζωγραφιές σκηνές από την ιστορία τους. Ενώστε τα και εκθέστε τα στο σχολείο!
2. Βρείτε την ιστορία του αγίου/της αγίας του οποίου/της οποίας το όνομα έχετε. Ταιριάζουν οι ζωές τους με τον ορισμό του αγίου που φτιάξατε στην τάξη;

3. Ιερά πρόσωπα στις θρησκείες του κόσμου

Μωάμεθ, ο απεσταλημένος του Αλλάχ

Ο Μωάμεθ είναι ο ιδρυτής της θρησκείας του Ισλάμ. Το όνομά του σημαίνει «ο ευλογημένος». Θεωρείται από τους μουσουλμάνους ο μεγαλύτερος και τελευταίος προφήτης.

Πέθανε το 632μ.Χ. στη Μεδίνα, αφού πρώτα είχε μεταμορφώσει τον ισλαμισμό σε μία φοβερή δύναμη. Είχε κατορθώσει να δημιουργήσει ένα θρησκευτικό κράτος που επεκτάθηκε με καταπληκτική ταχύτητα σε μια τεράστια έκταση.

Ραβίνος Ελιέζερ

Ο ραβίνος (δάσκαλος) Ελιέζερ (1700-1760) έζησε στην Πολωνία. Προσπάθησε να δώσει μια νέα πνοή στον Ιουδαϊσμό, ανανεώνοντας την ευσέβεια των απλών Ιουδαίων. Η προσπάθεια αυτή ονομάζεται Χασιδισμός (=ευσεβισμός) από τη λέξη χασίδ (=ευσεβής).

Τόνισε ότι είναι ανάγκη να ζει κάποιος ηθικά. Έδινε περισσότερη έμφαση στην εσωτερική στάση του ανθρώπου, στην προσωπική του σχέση με τον Θεό, παρά στη διανοητική επεξεργασία και κατανόηση της Ιουδαϊκής παράδοσης.

Μοιλονότι οι ραβίνοι είναι δάσκαλοι και δεν θεωρούνται άγια ή ιερά πρόσωπα στον Ιουδαϊσμό, πολλοί από αυτούς αποτελούν σεβαστά και ξεχωριστά πρόσωπα στην παράδοσή του.

Χασιδικοί εβραίοι σήμερα

Δραστηριότητες

1. Υπάρχουν ομοιότητες των χριστιανών αγίων με τα ιερά πρόσωπα των άλλων θρησκειμάτων; Υπάρχουν διαφορές; Φτιάξτε όλοι μαζί μία λίστα.
2. Σκεφτείτε σε δυάδες, μετά σε τετράδες, και μετά όλοι μαζί:
3. Γιατί οι άνθρωποι σε διάφορες χώρες και θρησκείες σέβονται κάποια πρόσωπα τόσο που τα ανακηρύσσουν «ιερά»;
4. Γιατί θαυμάζουμε τους ανθρώπους που ξεχωρίζουν κάνοντας καλές πράξεις;

4. Σύγχρονοι αγωνιστές για τον συνάνθρωπο, τη δικαιοσύνη, την ειρήνη, το περιβάλλον

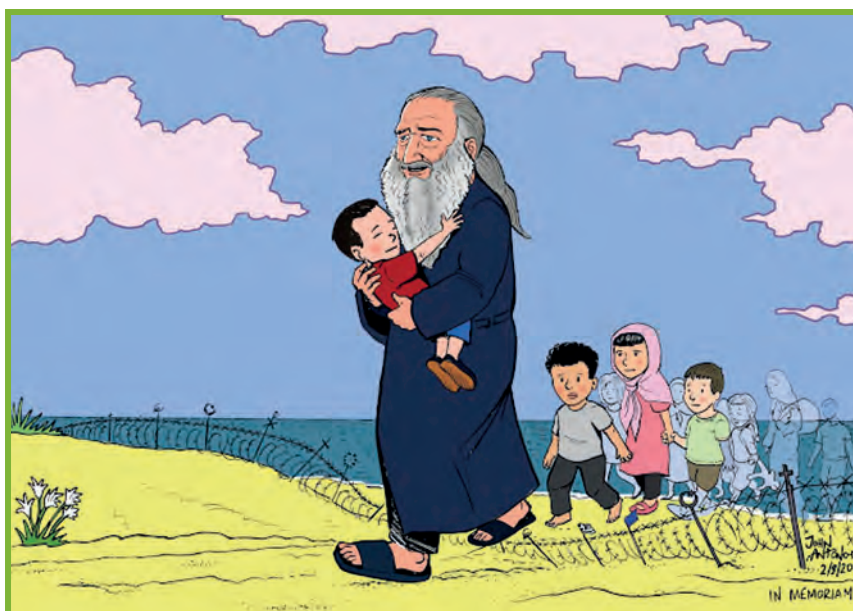
Ο παπα-Στρατής της Μυτιλήνης (1958-2015)

Ο παπά-Στρατής ήταν εφημέριος στον ναό του Αγίου Γεωργίου στο Κεράμι στην Καλλιηνή Λέσβου και η ψυχή της μη κυβερνητικής οργάνωσης «Αγκαλιά».

Ο παπά Στρατής είχε δημιουργήσει στην Καλλιηνή της Λέσβου ένα καταφύγιο για τους πρόσφυγες και μετανάστες που έφταναν στο νησί, προσφέροντάς τους ανακούφιση. Υπολογίζεται πως από το 2007 βοήθησε περίπου δέκα χιλιάδες ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένων μερικών ντόπιων που ήρθαν σε δυσχερή οικονομική θέση.

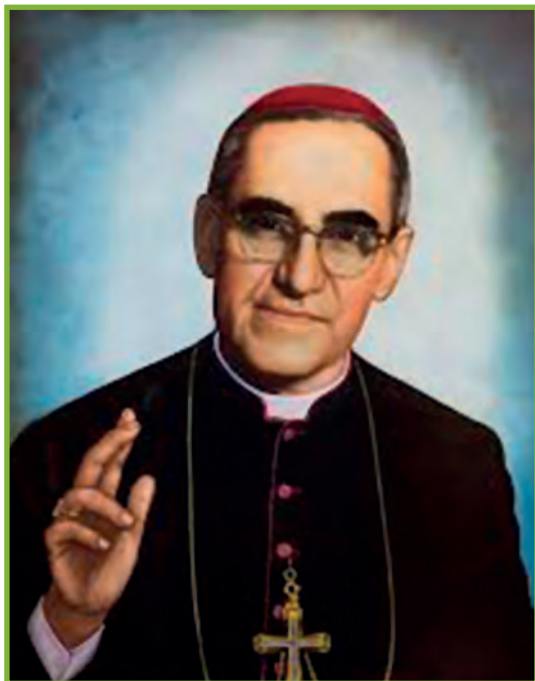
Έπασχε για χρόνια από μια αναπνευστική ασθένεια που τον ανάγκαζε να είναι μονίμως συνδεδεμένος με φιάλη οξυγόνου. Αυτό δεν τον εμπόδισε να βρίσκεται συνέχεια στους δρόμους της Λέσβου στηρίζοντας τους πρόσφυγες και μετανάστες. Η δράση του εξαπλώθηκε σε Ελλάδα και εξωτερικό.

«Έχω δει τα μικρά παιδιά με φουσκάλες στα πόδια τους και έγκυες γυναίκες που κρατούσαν τις κοιλιές τους και έκλαιγαν από τον πόνο», έλεγε θλιμμένος. «Αυτοί οι άνθρωποι δεν είναι μετανάστες, δεν επιλέγουν να έρθουν εδώ. Είναι τα παιδιά του πολέμου, που προσπαθούν να ξεφύγουν από τις σφαίρες», τόνιζε τους τελευταίους μήνες, καθώς στο νησί

κατέφθαναν καθημερινά εκατοντάδες πρόσφυγες και μετανάστες.

«Σας προτρέπω να αγωνίζεστε όσο μπορείτε καθημερινά, για την ειρήνη και την αγάπη. Μόνο έτσι λεγόμαστε άνθρωποι», ήταν τα τελευταία του λόγια στην προσωπική του σελίδα στο Facebook.

Όσκαρ Ρομέρο (1917-1980)

Αρχιεπίσκοπος της Καθολικής Εκκλησίας στο Ελ Σαλβαντόρ.

Στάθηκε δίπλα στον λαό του κηρύττοντας κατά της φτώχειας και της κοινωνικής αδικίας. Καταδίκασε τη βία των ένοπλων δυνάμεων και τις παραβιάσεις των ανθρώπινων δικαιωμάτων από το καθεστώς της χώρας του. Εκτελέστηκε με ριπές τουφεκιού σε ένα μικρό παρεκκλήσι νοσοκομείου την ώρα που τελούσε τη θεία Λειτουργία. Την παραμονή της εκτέλεσής του απευθυνόταν στους φαντάρους και στους αστυνομικούς λέγοντας:

«Πριν από την εντολή να σκοτώσετε που δίνει ένας άνθρωπος, πρέπει να επικρατήσει ο νόμος του Θεού που λέει "ου φονεύσεις". [...] Εν ονόματι του Θεού κι εν ονόματι τούτου του

βασανισμένου λαού, που τα δάκρυά του φτάνουν μέχρι τον ουρανό, σας εκλιπαρώ, σας ικετεύω, σας διατάσσω: Σταματήστε την καταπίεση».

Μάρτιν Λούθερ Κινγκ (1929-1968)

Μαύρος προτεστάντης πάστορας, ειρηνιστής, που δεν πίστευε στη βία αλλά στην πα-

θητική αντίσταση. Ήταν ο ηγέτης του αφροαμερικανικού κινήματος για τα πολιτικά δικαιώματα των μαύρων. Στις 28 Αυγούστου 1963, στη διάρκεια μιας εκδήλωσης, εκφώνησε ένα θυελλώδη λόγο, που συγκλόνησε τους χιλιάδες διαδηλωτές.

Ο λόγος αυτός, που άρχιζε με τη φράση «Έχω ένα όνειρο!», χαρακτηρίστηκε από πολλούς ένας απ' τους πιο εμπνευσμένους πολιτικούς λόγους όλων των εποχών.

Ο λόγος αυτός, αποτελεί έναν ύμνο στην ελευθερία, την ισότητα και την αδελφότητα των ανθρώπων.

«[...] Έχω ένα όνειρο! Ότι μια μέρα στους κόκκινους λόφους της Τζόρτζια, οι γιοι των πρώτων σκλάβων και οι γιοι των πρώτων ιδιοκτητών θα μπορέσουν να καθίσουν μαζί στο τραπέζι της αδελφότητας.

Έχω ένα όνειρο! Ότι μια μέρα ακόμη και η Πολιτεία του Μισισίπι, μια έρημη πολιτεία, πνιγμένη από τη λάβρα της αδικίας και της καταπίεσης, θα μεταμορφωθεί σε μια όαση ελευθερίας και δικαιοσύνης.

Έχω ένα όνειρο! Ότι τα τέσσερα παιδιά μου μια μέρα θα ζήσουν σε ένα έθνος, όπου δε θα κρίνονται από το χρώμα του δέρματος τους, αλλά από το περιεχόμενο του χαρακτήρα τους.

Έχω ένα όνειρο σήμερα!

Έχω ένα όνειρο! Ότι μια μέρα η πολιτεία της Αλαμπάμα... θα μεταμορφωθεί σε μια πολιτεία, όπου τα μικρά μαύρα αγόρια και κορίτσια θα μπορέσουν να πιαστούν χέρι με χέρι με τα μικρά λευκά αγόρια και κορίτσια και να περπατήσουν μαζί, αδελφές και αδελφοί. [...]».

Μαχάτμα Γκάντι (1869-1948)

Ινδός πολιτικός, στοχαστής και αρχηγός του κινήματος για την ινδική ανεξαρτησία. Εμπνεύστηκε και κήρυξε τη μέθοδο της αντίστασης κατά των καταπιεστών χωρίς τη χρήση βίας. Η διδασκαλία του επηρέασε το διεθνές κίνημα για την ειρήνη. Δολοφονήθηκε από έναν φανατισμένο, έναν εθνικιστή συμπατριώτη του.

«Η μη-βία είναι η μεγαλύτερη δύναμη με την οποία έχει προικιστεί ο άνθρωπος. Η αλήθεια είναι ο μοναδικός του σκοπός. Διότι ο Θεός δεν είναι παρά η αλήθεια. Όμως δεν μπορεί κανείς να φτάσει στην αλήθεια, παρά μόνο μέσω της μη -βίας.

Εκείνο που διακρίνει

τον άνθρωπο απ' όλη τα υπόλοιπα ζώα είναι ότι έχει τη δυνατότητα να μην είναι βίαιος. Μάλιστα, εκπληρώνει την αποστολή του μονάχα στον βαθμό που μπορεί να μην είναι βίαιος. Χωρίς αμφιβολία έχει προικιστεί με πολλά ακόμη χαρίσματα. Ωστόσο, εάν αυτά δεν τεθούν στην υπηρεσία του κεντρικού του σκοπού –που είναι η καλλιέργεια του πνεύματος της μη-βίας– τον έλκουν πάλι στην κατάσταση του ζώου, από την οποία μόλις πρόσφατα έχει κατορθώσει να απαλλαγεί [...]

Μια ένοπλη σύρραξη ανάμεσα στα έθνη γεμίζει τις ψυχές μας με τρόμο. Αλλά ο οικονομικός πόλεμος δεν είναι προτιμότερος από αυτήν. Η πρώτη μοιάζει με χειρουργική επέμβαση, ενώ ο δεύτερος με παρατεταμένο μαρτύριο. Και οι συνέπειές του δεν είναι λιγότερο καταστροφικές από εκείνης (της ένοπλης σύγκρουσης, δηλαδή). Απλώς δεν του δίνουμε πολλή σημασία, γιατί έχουμε συνηθίσει τα θανατηφόρα αποτελέσματά του...

Από τη σκοπιά μου, έχω παρατηρήσει ότι όταν δεν αγγίζω την καρδιά των ανθρώπων δε μπορώ να καταφέρω τίποτα. Επιπλέον, παρατηρώ πως αν δεν ξεριζωθεί το μίσος, σε όλες του τις μορφές, ούτε ειρήνη μπορεί να εδραιωθεί, ούτε ελευθερία με ειρηνικά μέσα να επιτευχθεί [...]

Πρέπει να αφεθούμε ολοκληρωτικά στον νόμο της Αγάπης [...] Ο πόλεμος μπορεί να σταματήσει μονάχα όταν η ανθρωπότητα θα αφυπνιστεί σε τέτοιο σημείο, που θα συνειδητοποιήσει τον υπέρτατο Νόμο της Αγάπης, σε όλους τους τομείς της ζωής.

Μερικοί λένε πως η ώρα αυτή δε θα έρθει ποτέ. Εγώ, πάλι, μέχρι να πεθάνω, δε θα πάψω να πιστεύω πως θα έρθει».

Κείμενο δημοσιευμένο στις 8-11-1926

Δραστηριότητα

1. Επιλέξτε ένα από τα ιερά ή σεβαστά πρόσωπα της ενότητας και πάρτε του συνέντευξη!
  - Χωριστείτε σε δύο ομάδες, δημοσιογράφων και ιερών ή σεβαστών προσώπων.
  - Οι δημοσιογράφοι γράφουν μια σειρά ερωτήσεις προς τα ιερά ή σεβαστά πρόσωπα.
  - Τα επιλεγμένα πρόσωπα ξαναδιαβάζουν τις «βιογραφίες» τους προσεκτικά.
  - Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, ο/η δημοσιογράφος κρατάει σημειώσεις, και μετά το τέλος της ελέγχονται από τα πρόσωπα.
  - Η δυάδα καλύτερου δημοσιογράφου - προσώπου ανακηρύσσονται το δημοσιογραφικό δίδυμο της ημέρας, καθαρογράφουν τη συνέντευξη σε ένα πόστερ και την κρεμούν στην τάξη!

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 7:

Ιερά βιβλία

Λατινική Βίβλος με μινιατούρα 1100 μ.Χ.

Με λίγα λόγια

Τα κείμενα της Αγίας Γραφής αφηγούνται τον συναρπαστικό διάλογο και τη σχέση Θεού και ανθρώπου. Η σχέση αυτή κορυφώνεται στο πρόσωπο και στο έργο του Χριστού. Η Παλαιά Διαθήκη είναι η προϊστορία της Εκκλησίας και η Καινή Διαθήκη είναι η ζωντανή ιστορία της, που είναι ανοικτή μέχρι τα έσχατα της ιστορίας, για να συμπεριλάβει και ολοκληρή τη δημιουργία.

Θρησκευτικά κείμενα υπάρχουν και σε άλλες θρησκείες του κόσμου. Θα επιχειρήσουμε να αναγνωρίσουμε τα ιερά τους κείμενα.

1. Αγία Γραφή: Ιερό βιβλίο των Χριστιανών

Ανοίγοντας την Αγία Γραφή είναι σα να μπαίνουμε σε μια μικρή βιβλιοθήκη! Τόσο πολλά βιβλία και με περίεργα ονόματα! Και τα δύο μέρη της Αγίας Γραφής, η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη, είναι γεμάτα τίτλους και ονόματα που μας μεταφέρουν σε άλλα μέρη και εποχές.

Δραστηριότητα

1. Ησαΐας... Αββακούμ... Κατά Ματθαίον... Αποκάλυψη Ιωάννη...

Ανοίξτε μια Βίβλο και φτιάξτε μια λίστα με τα ονόματα που βλέπετε.

- Ποια από αυτά τα έχουν άνθρωποι της σημερινής εποχής στην Ελλάδα;
- Ποια ονόματα ήταν πιο συνηθισμένα παλιότερα;
- Ποια ονόματα είναι πιο συνηθισμένα σε άλλους τόπους, εκτός Ελλάδας;

Τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης που γράφτηκαν πριν τον ερχομό του Χριστού είναι 49.

Τα βιβλία της Καινής Διαθήκης που γράφτηκαν μετά Χριστόν είναι 27.

Μια ολόκληρη βιβλιοθήκη που μιλάει για το θέλημα το Θεού και τις δύο συμφωνίες (διαθήκες) που έκανε με τον Άνθρωπο, το δημιούργημά του.

Άλλα βιβλία είναι μεγάλα κι άλλα μικρά. Άλλα είναι γραμμένα σαν ιστορίες και άλλα σαν ποιήματα ή επιστολές που στέλνουμε σε αγαπητά μας πρόσωπα.

Δραστηριότητες

1. Η Βίβλος περιέχει διάφορα είδη γραφής: Ιστορίες, ποιήματα, νόμους, παροιμίες, και προφητείες.

Χωριστείτε σε 5 ομάδες. Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει ένα είδος (για παράδειγμα προφητείες). Έχετε μπροστά σας ένα μικρό πόστερ, χωρισμένο στα δύο. Σε αυτό, βάλτε τίτλο το είδος που αναλάβατε και χωρίστε το υπόλοιπο χαρτί στα δύο. Συμπληρώστε στα δύο κενά, τα παρακάτω:

Βρείτε, με τη βοήθεια του δασκάλου/της δασκάλας σας αυτό το είδος μέσα στη Βίβλο. Σε ποια Διαθήκη το συναντάμε περισσότερο; Σε ποιο βιβλίο της;

Σαν ομάδα, σκεφτείτε και γράψτε ένα παράδειγμα του είδους που αναλάβατε, αυτή τη φορά για την τάξη σας. Για παράδειγμα, μια ιστορία από την τάξη σας, ένα ποίημα, μια επιστολή.

2. Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα από την Αγία Γραφή. Σε ποιο είδος ανήκει το καθένα;

- **Να, έρχονται ημέρες και θα ανεγείρω στον Δαβίδ έναν δίκαιο βλαστό και θα βασιλεύσει ένας δίκαιος βασιλιάς και θα ευημερήσει και θα εκτελέσει κρίση και δικαιοσύνη επάνω στη γη. (Ιερεμίας, Π. Διαθήκη)**
- **Οι ειδωλολατρικοί λαοί, τους οποίους εσύ (λαέ) θα κληρονομήσεις, θέλουν να ακούουν και να συμβουλευούνται σημάδια και μαντείες. Σε εσένα όμως δεν εδίδαξε ούτε επιτρέπει ο Κύριος ο Θεός σου τέτοιες μαγείες. (Δευτερονόμιο, Π. Διαθήκη)**
- **Εγώ ο Ιωάννης, ο αδελφός σας και συμμετοχος μέσα στη θλίψη και στη βασιλεία και στην υπομονή με τον Ιησού, ήμουν στο νησί που καλείται Πάτμος, εξαιτίας του λόγου του Θεού και της μαρτυρίας για τον Ιησού. Ήρθα σε πνευματική έκσταση κατά την ημέρα του Κυρίου και άκουσα πίσω μου φωνή μεγάλη σαν σάλπιγγα να λέει: «Ό,τι βλέπεις γράψε το σε βιβλίο και στείλε το στις επτά εκκλησίες: στην Έφεσο και στη Σμύρνη και στην Πέργαμο ... (Η Αποκάλυψη του Ιωάννη, Κ. Διαθήκη)**

Ποια είδη κειμένων της Αγίας Γραφής αναφέρονται σε πραγματικά γεγονότα, και ποια σε μη πραγματικά;

3. Παλιότερα αλλιώς και σήμερα, όταν οι άνθρωποι ήθελαν να αμφισβητήσουν κάτι που άκουγαν, ρωτούσαν «αυτό που το είδες γραμμένο;». Γιατί οι άνθρωποι ειδικά παλαιότερων καιρών έδιναν τέτοια σημασία σε πράγματα που έβλεπαν γραμμένα;

Ιδεοθύελλα στην τάξη! Γιατί έχει σημασία οι κανόνες μιας θρησκείας να υπάρχουν σε γραπτή μορφή, σε ιερά βιβλία; Γιατί να μην είναι προφορικοί ή ζωγραφισμένοι;

Για τους χριστιανούς η Αγία Γραφή είναι το ιερό τους βιβλίο. Ωστόσο δεν είναι μόνο οι χριστιανοί που τη διαβάζουν. Πολλοί πιστοί και άληλων θρησκειών τη θεωρούν ως ένα σπουδαίο βιβλίο που το σέβονται και το μελετούν.

Όποιο μουσείο κι αν επισκεφτούμε στην Ελλάδα, στην Ευρώπη αλλά και σ' όλο τον κόσμο θα διαπιστώσουμε ότι πολλοί καλλιτέχνες έχουν εμπνευστεί από τις ιστορίες και τα πρόσωπα της Αγίας Γραφής. Το ίδιο ισχύει και για άλλα είδη τέχνης: τη λογοτεχνία, τη μουσική, το θέατρο, τον κινηματογράφο. Για όλους τους λαούς της Ευρώπης η Αγία Γραφή μπορεί να θεωρηθεί όχι μόνο κοινή πολιτιστική τους κληρονομιά, αλλά και πηγή του πολιτισμού τους.

Συχνά, χρησιμοποιούμε γι' αυτήν τη λέξη «Βίβλος». Η λέξη προέρχεται από το όνομα μιας πόλης της Φοινίκης, της Βύβλου, όπου γινόταν επεξεργασία και εμπόριο παπύρου, πάνω στον οποίο οι άνθρωποι εκείνης της εποχής έγραφαν τα κείμενά τους. Έτσι, κατέληξε το όνομα της πόλης να σημαίνει στα ελληνικά «βιβλίο» και η λέξη «Βίβλος» να σημαίνει το «βιβλίο των βιβλίων», δηλαδή την Αγία Γραφή.

Το Ευαγγέλιο που ανήκε στον Ρώσο Τσάρο Ιβάν τον Τρομερό, 1571

Ο Θεός δημιουργεί τον Αδάμ, Μιχαήλ Άγγελος, 16ος αι.

Δραστηριότητες

1. Αναφέρετε στην τάξη και γράψτε στον πίνακα ονόματα έργων τέχνης εμπνευσμένα από την Αγία Γραφή.
Χωριστείτε σε ομάδες η καθεμία από τις οποίες θα επικεντρωθεί σε ένα είδος τέχνης, π.χ. γλυπτική ή χρυσοχοΐα. Σε ένα πόστερ φτιάξτε ένα κολλάζ με εικόνες ή αποσπάσματα από τα έργα που σας έκαναν μεγαλύτερη εντύπωση!
2. Συζητήστε στην τάξη: Ποιοι ήταν οι λόγοι για τους οποίους πολλοί μεγάλοι καλλιτέχνες αναφέρθηκαν στην Αγία Γραφή στα έργα τους;
3. Μελετήστε την περίπτωση του Μιχαήλ Αγγέλου, του μεγάλου αναγεννησιακού ζωγράφου, του οποίου τα περισσότερα έργα ήταν απεικονίσεις από την Αγία Γραφή.

Τετραευάγγελο 12ου αι μ.Χ.
από τις Σέρρες

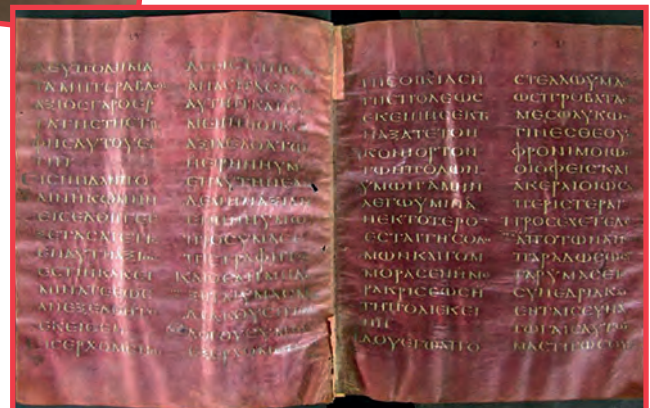

Μικρο-βιβλίο
των Ψαλμών
(38x 32 χιλιοστά),
Γαλλία, 850-875 μ.Χ.

Γιγαντόβιβλος (58x39 εκ.),
περίπου 25 κιλά, 1135, Αγγλία.

Βυζαντινός Πορφύρος κώδικας
(Καινή Διαθήκη) με ασημένα
γράμματα, 6ος αι μ.Χ.

Δραστηριότητες

1. Πριν την εφεύρεση της τυπογραφίας, τα βιβλία ήταν γραμμένα και φτιαγμένα στο χέρι. Αναζητήστε πληροφορίες για τα γραφεία βιβλίων ή σκριπτόρια στα μεγάλα μοναστήρια.
2. Το πρώτο βιβλίο που εκτύπωσε ο εφευρέτης της τυπογραφίας, ο Γκούτενμπεργκ, ήταν η Αγία Γραφή. Ποιοι λόγοι τον οδήγησαν σε αυτή την επιλογή;

2. Η Αγία Γραφή μιλάει για τον Θεό και τη σχέση του με τον άνθρωπο

Ο Θεός: δημιουργός του κόσμου και του ανθρώπου

Στην αρχή ο Θεός δημιούργησε τον ουρανό και τη γη. Πριν από τη δημιουργία του ουρανού και της γης δεν υπήρχε τίποτα. Υπήρχε μόνο η παντοδυναμία και η απέραντη αγάπη του Θεού.

Στη συνέχεια ο Θεός διατάζει να γίνει το φως: «Γεννηθήτω φως!» Και έγινε το φως. Ύστερα χώρισε τη γη από τα άλλα ουράνια σώματα, καθώς και τις στεριές από τις θάλασσες. Διέταξε να φυτρώσουν τα φυτά, να φανεί ο ήλιος, το φεγγάρι, τ' αστέρια. Ύστερα είπε και δημιουργήθηκαν τα ψάρια και τα άλλα υδρόβια ζώα, καθώς και τα πουλιά και όλα τα ζώα της στεριάς. Σε όλα αυτά τα δημιουργήματα του Θεού, που έγιναν από το τίποτα, έπαιξε ρόλο μονάχα ο λόγος του, η δημιουργική του φωνή. Είπε κι έγιναν!

Την έκτη μέρα, τελευταίο απ' όλα τα πλάσματα, δημιούργησε ο Θεός τον άνθρωπο. Χωρίς αυτόν έβλεπε πως ο κόσμος είναι άδειος. Σαν να μην είχε νόημα. Έτσι γεννήθηκε από την αγάπη του Θεού ο άνθρωπος.

Ενώ για τα άλλα δημιουργήματα ο Θεός χρησιμοποίησε μόνο τον λόγο, δηλαδή έγιναν όλα με μια διαταγή του, για τον άνθρωπο έσκυψε με στοργή ο Θεός, έφτιαξε πηλό και τον έπλασε. Ύστερα του φύσηξε στο στόμα του «πνοή ζωής» και ο άνθρωπος έγινε μια ζωντανή ύπαρξη με ψυχή και πνεύμα. Όλοι οι άνθρωποι έχουν ένα κομμάτι από την αναπνοή του Θεού μέσα τους.

Ύστερα ο Θεός πήρε από την πλευρά του ανθρώπου κι έπλασε τη γυναίκα, γιατί δεν ήθελε να τον αφήσει μόνο μέσα σε όλη αυτή την απέραντη και θαυμάσια δημιουργία.

Τον άντρα τον ονόμασε ο Θεός Αδάμ, που θα πει χωμάτινος, πηλίνος. Τη γυναίκα Εύα, που θα πει ζωή. Αυτοί οι δύο άνθρωποι, οι πρωτόπλαστοι όπως ονομάστηκαν, ήταν το τελειότερο δημιουργήμα του Θεού, «εικόνα και ομοίωσή» του Θεού.

Ο Θεός ευλόγησε όλα του τα δημιουργήματα. Ιδιαίτερα ευλόγησε τους ανθρώπους, που τους είχε προικίσει με το λογικό και την ελευθερία να κάνουν το καλό. Τους αγάπησε βαθιά και δεν τους άφησε μονάχους στην τύχη τους. Τους έφερε για να ζήσουν στον Παράδεισο, ένα απέραντο μαγευτικό περιβάλλον.

Η δημιουργία του Αδάμ, ψηφιδωτό του 12ου αι μ.Χ., Παλήρμo

Σπίνος, Παραδοσιακό τραγούδι

Σε φουντωμένο δέντρου κλώνάρι
κάθεται σπίνος και κελαϊδεί
τόση ακούει τέρψη και χάρη
και πλησιάζει ένα παιδί

Σπίνε, μ' αρέσει το ψάλλισμό σου
τα λήγεις όλα, όλα καλὰ,
μα ποιος είναι διδάσκαλός σου,
που σου μαθαίνει τα μουσικά;

Μάθε παιδάκι διδάσκαλός μου
που μου μαθαίνει τη μουσική
είναι ο Πλάστης όλου του κόσμου
η Πρόνοιά Του η πατρική.

Είπα στη μυγδαλιά: «Αδερφή, μίλησέ μου για το Θεό».
Κι η μυγδαλιά άνθισε.

Ν. Καζαντζάκης, *Ο Φτωχούλης του Θεού*

Δραστηριότητες

1. Ακούστε το παραδοσιακό τραγούδι «ο σπίνος». Χωριστείτε σε τρεις ομάδες ψαλλτών:
  - ομάδα αφηγητή
  - ομάδα παιδιού
  - ομάδα σπίνου,
 και τραγουδήστε το τραγούδι. Δε μοιάζει με ψαλλμό; Τέτοιου είδους τραγούδια λέγονται και ψαλλτοτράγουδα.
2. Σε δυάδες διαβάστε και συζητήστε το απόσπασμα του Καζαντζάκη για τη μυγδαλιά. Τι μπορεί να σημαίνει; Πείτε την άποψή σας σε όλη την τάξη.
3. Φέρτε στο μυαλό σας το σπουδαιότερο πράγμα που έχετε δημιουργήσει: ένα ποίημα, μια ζωγραφιά, ένα αντικείμενο, ή ό,τι άλλο.
Δώστε φωνή στο δημιούργημά σας. Τι θα έλεγε σε εσάς, τον/τη δημιουργό του; Γράψτε ένα μικρό κείμενο, ποίημα, τραγούδι.
Ο άνθρωπος με ποιους τρόπους μιλά στον Θεό, τον Δημιουργό του;

Ο Θεός δίπλα στον άνθρωπο

Ποιμένας μου ο Κύριος
και δεν θα στερηθώ.
Σε πράσινα λιβάδια με αναπαύει,
με πάει σε νερά δροσιστικά.
Ανανεώνει τη ζωή μου,
στον δρόμο το σωστό με οδηγεί
για να δοξάζεται το όνομά του.
Αν πορευτώ μες σε θανατερό σκοτάδι,
κακό κανένα δε φοβάμαι,
γιατί μαζί μου, Κύριε, είσαι εσύ·
η γκλήτσα και το ρόπαλό σου
μου δίνουν σιγουριά.
Τραπέζι μπρος μου ετοιμάζεις
αντίκρυ στους εχθρούς μου·
μυρώνεις το κεφάλι μου με λάδι,
και ξεχειλίζει το ποτήρι μου.
Ναι, η καλοσύνη κι η αγάπη
θα 'ναι μαζί μου όλες τις μέρες της ζωής μου·
και στου Κυρίου θα κατοικώ τον οίκο παντοτινά.

Ψαλμός 23

Δραστηριότητες

1. Και η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη είναι γεμάτες εικόνες απέραντης αγάπης. Μια χαρακτηριστική τέτοια εικόνα είναι η εικόνα του ποιμένα, του βοσκού δηλαδή, με τα πρόβατά του. Όπως και στον καιρό του Δαβίδ, στην Ιουδαία της εποχής του Ιησού αυτή ήταν μια εικόνα που θα γνώριζαν όλοι οι άνθρωποι που τον άκουγαν:

Είπε ο Ιησούς: «Εγώ είμαι ο ποιμένας ο καλός. Ο ποιμένας ο καλός τη ζωή του θυσιάζει για χάρη των προβάτων. Εγώ είμαι ο ποιμένας ο καλός, και γνωρίζω τα δικά μου και με γνωρίζουν τα δικά μου, καθώς με γνωρίζει ο Πατέρας κι εγώ γνωρίζω τον Πατέρα. Και τη ζωή μου θυσιάζω για χάρη των προβάτων. Και άλλα πρόβατα έχω που δεν είναι από την αυλή αυτή. Κι εκείνα πρέπει να φέρω, και τη φωνή μου θα ακούσουν, και θα γίνουν ένα ποίμνιο, ένας ποιμένας. (Κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο)

Πολύ συχνά ο Ιησούς εικονίζεται με ένα αρνάκι. Τι συμβολίζει;

2. Εκτός από την εικόνα του βοσκού, ποιες άλλες παρομοιώσεις ή εικόνες υπάρχουν στην Αγία Γραφή για τον Θεό; Διαβάστε τα επόμενα κείμενα (3 ως 7) και υπογραμμίστε τις βασικότερες. Συζητήστε όλοι μαζί: γιατί επέλεξαν αυτές οι συγγραφείς;

Η ανάγκη του ανθρώπου να πλησιάσει τον Θεό

Σαν που διψάει το μικρό ελαφάκι
στα νερά κοντά και τρέχει,
έτσι ποθεί κι εσένα η καρδιά μου, Κύριε.
Δίψασε η ψυχή μου το Θεό,
Εσένα που είσαι η ζωή και το φως.
Πότε θ' ανοίξω ένα πρωί τα μάτια μου
και θα δω το πρόσωπό Σου;
Αυτός ο πόθος και η δίψα μου η μεγάλη να
Σε δω
γεμίζουν δάκρυα τα δυο μου μάτια.
Κι αυτά τα δάκρυα πολλές φορές είναι το
ψωμί που τρώγω.
Θέλω να Σε δω, Κύριε,
έτσι καθώς φορείς για ιμάτιο το φως,
έτσι καθώς απλώνεις τον ουρανό από πάνω
μας σαν στέγη.
Τα παλάτια Σου θα 'ναι ακουμπισμένα
και θεμελιωμένα πάνω σε νερά.

Και γι' άρμα Σου τα σύννεφα θα 'χεις.
Οι φτερούγες των ανέμων θα Σε μεταφέρουν
στις απέραντες εκτάσεις του κόσμου.
Κοντά και γύρω από τον θρόνο Σου
Σε υπηρετούν πυρός φλόγα οι άγγελοί Σου
...
Α, Κύριε, Κύριε ... η νεανική καρδιά μου
Σε ποθεί.
Τρέχει και λαχταράει να ξεδιψάσει
σαν το μικρό το ελάφι στα νερά κοντά ...

Ψαλμός 43

Η παρουσία του Θεού δίπλα στον άνθρωπο

Τότε ο Κύριος είπε στον Ηλία: «Βγες έξω και στάσου στο βουνό ενώπιόν μου» -εκείνη τη στιγμή θα διάβαινε ο Κύριος.
Μεγάλος άνεμος και δυνατός έσχιζε τα βουνά και σύντριβε τους βράχους στο πέρασμά του, αλλήλ ο Κύριος δεν ήταν σ' εκείνον τον άνεμο.
Μετά τον άνεμο έγινε σεισμός, αλλήλ ούτε στον σεισμό ήταν ο Κύριος.
Μετά τον σεισμό ήρθε φωτιά, αλλήλ ούτε στη φωτιά ήταν ο Κύριος.
Και μετά τη φωτιά ακούστηκε ένας ήχος από ελαφρό αεράκι.
Μόλις το άκουσε ο Ηλίας, σκέπασε το πρόσωπό του με τον μανδύα του και βγήκε και στάθηκε στην είσοδο της σπηλιάς. Τότε άκουσε μια φωνή να του λέει: «Τι ζητάς εδωπέρα, Ηλία;».

Α΄ Βασιλέων 19, 11-13

Δραστηριότητα

1. Τι συναισθήματα προκαλούν η θύελλα, ο σεισμός και η φωτιά; Ποια το αεράκι; Γιατί ο Θεός δεν επέλεξε να φανερωθεί με τα τρία πρώτα, αλλήλ με το αεράκι;

Ο Θεός σαν πατέρας και προστάτης

Θα θυμηθώ Κύριε, τις καλοσύνες σου,
εκείνες που μας κάνουν να σε υμνούμε·
όλα όσα έπραξες για μας,
την πλούσια αγαθότητα που έδειξες στον Ισραήλ
χάρη στο έλεός σου,
που ευεργεσίες σκορπίζει.
Είπες: «Αλήθεια είναι λαός μου αυτοί,
είναι παιδιά μου που δε θ' απιστήσουν».
Κι έτσι έγινες σωτήρας μας...
Εσύ είσαι ο Πατέρας μας.
Αλήθεια, ο Αβραάμ δεν μας γνωρίζει,
κι ο Ιακώβ δεν μας αναγνωρίζει.
Εσύ είσαι, Κύριε, ο Πατέρας μας!
Απ' τους αιώνες τ' όνομά σου, είναι
«ο Λυτρωτής μας».

Ησαΐας 63, 16

Ο Χριστός ως φως του κόσμου

Τότε ο Ιησούς τούς μίλησε πάλι και τους είπε: «Εγώ είμαι το φως του κόσμου· εκείνος που με ακολουθεί δε θα πλανιέται μέσα στο σκοτάδι, αλλήλα θα έχει το φως που φέρνει στη ζωή».

Ιωάννης 8, 12

Δραστηριότητα

1. Ιδεοθύελλα στην τάξη! Σε ποιες περιστάσεις της ζωής των χριστιανών χρησιμοποιείται το φως; Γεμίστε τον πίνακα με ιδέες!

Η ζωή των χριστιανών κατά το παράδειγμα του Χριστού

(Γράφει ο Απόστολος Παύλος): Γεμίστε την καρδιά μου με χαρά ζώντας με ομόνοια, έχοντας την ίδια αγάπη μεταξύ σας, έχοντας όλοι μία ψυχή, ένα φρόνημα. Μην κάνετε τίποτα από ανταγωνισμό ή από ματαιοδοξία, αλλήλα με ταπεινοφροσύνη ως θεωρεί ο καθένας ανώτερό του τον άλλον. Ας μη φροντίζει ο καθένας σας μόνο για ό,τι ενδιαφέρει τον ίδιο, αλλήλα και για ό,τι ωφελεί τους άλλους. Να υπάρχει μεταξύ σας το ίδιο φρόνημα που είχε κι ο Ιησούς Χριστός...

Φιλιππησίου 2, 2-5

Η ΤΕ.ΝΑ.ΚΑ.

(Τανάκ) των Εβραίων (Νόμος, Προφήτες, Αγιόγραφα)

Η ιερή γραφή των Εβραίων αποτελείται από τα είκοσι τέσσερα βιβλία της Βίβλου και είναι γνωστή ως ΤΑΝΑΚ* από τα αρχικά των τριών ενοτήτων από τις οποίες αποτελείται. Οι ενότητες αυτές είναι οι εξής:

- α) η Τορά που περιέχει τα πέντε πρώτα βιβλία της Βίβλου, την Πεντάτευχο ή τον Νόμο,
- β) τα βιβλία των Προφητών και
- γ) τα υπόλοιπα βιβλία, τα λεγόμενα Αγιόγραφα.

Η Τορά, σήμερα, αντιπροσωπεύει ολόκληρη την εβραϊκή διδασκαλία, από την αρχή της Βίβλου ως τις μέρες μας.

* Στα εβραϊκά: «*Τοράχ νέμπι'ιμ βε κετουβίμ*» (εν συντομία ΤΑΝΑΚ), δηλαδή στα ελληνικά «ο Νόμος, οι Προφήτες και οι Γραφές».

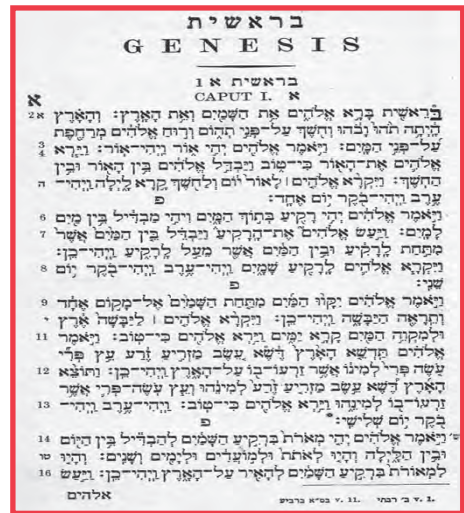
Όλα τα βιβλία της Τανάκ σε πάπυρο, όπως υπάρχουν στις συναγωγές

Γραφέας ελέγχει αντίγραφο της Τορά

Ραββίνος διαβάζει την Τορά στη συναγωγή

Η Γένεση στα εβραϊκά

Δραστηριότητα

1. Κάντε μια σύντομη έρευνα σε βιβλία ή στο διαδίκτυο:

- Ποια άλλα ιερά βιβλία υπάρχουν στις θρησκείες του κόσμου;
- Υπάρχουν θρησκείες χωρίς ιερό βιβλίο; Τι έχουν αντί για αυτό;

3. Τα ιερά βιβλία θρησκειών του κόσμου

Το Κοράνιο των Μουσουλμάνων

Η λέξη Κοράνιο προέρχεται από τη λέξη καράα, που σημαίνει «διαβάζω, αφηγούμαι», δηλαδή Κοράνιο= αφήγηση, ανάγνωση. Για τους μουσουλμάνους αποτελεί τον λόγο του Θεού, που μεταδόθηκε από τον αρχάγγελο Γαβριήλ στον προφήτη Μωάμεθ. Το Κοράνιο πέτυχε να δώσει στους Άραβες την ευκαιρία να γίνουν μια κοινωνία που ανήκει στην κοινότητα «των λαών του βιβλίου» (των Εβραίων με την Τορά και των Χριστιανών με το Ευαγγέλιο).

Το Κοράνιο θεωρείται από τους Μουσουλμάνους ότι είναι αντίγραφο από το ουράνιο βιβλίο, το οποίο βρίσκεται πάντοτε μπροστά στον Θεό και περιέχει το θέλημά του. Είναι γεμάτο με πρακτικές οδηγίες και νόμους που ρυθμίζουν όλες τις πλευρές της οικογενειακής και κοινωνικής ζωής.

Είναι γραμμένο στα Αραβικά, και μάλιστα σε επίσημα Αραβικά παλιότερης εποχής.

Μικρογραφία
σε περσικό χειρόγραφο του 1337.

Ο Αρχάγγελος Γαβριήλ παραδίδει
το Κοράνιο στον Μωάμεθ.

Οι εικονίσεις του Προφήτη στα βιβλία είναι σπάνιες
και συχνά το πρόσωπό του είναι καλυμμένο

Μικρογραφία σε τουρκικό χειρόγραφο του 17ου αιώνα.

Δραστηριότητα

1. Τα αραβικά γράφονται από τα δεξιά στα αριστερά, αντίστροφα, δηλαδή, από τα ελληνικά και τις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες. Δοκιμάστε να γράψετε το όνομά σας και τη σημερινή ημερομηνία αντίστροφα!

Πηγές εικόνων και άλλου υλικού

- Ο Αγιασμός στο σχολείο μας,
Πάτερ ημών στα Αγγλικά
Ψαλμοί
Πάτερ ημών στα Τούρκικα
Ποτάμι
Επτάφωτη Άλχινια
Στίχοι από το Κοράνι
Παναγία η Παραμυθία
«Μπτέρα και παιδί», G. Klimt
«Μητρική στοργή» Γ. Ιακωβίδης
«Μπτέρα, παιδιά και πορτοκάλι» Π. Πικάσο
«Παναγία η Γλυκοφιλούσα», Φ. Κόντογλου
«Γυναίκα με μωρό», A. Modigliani
Μπτέρα με μωρό
Ιωακείμ και Άννα
Γέννηση Θεοτόκου
Ευαγγελισμός
Παναγία Εκατονταπυλιανή
Εικόνες της Παναγίας από όλο τον κόσμο
Παναγία Συμμελιά
Παναγία Βλαχέρνα
Κοίμηση Θεοτόκου
Η μπτέρα του Χριστού στο Κοράνιο
Αφιείτε τα παιδιά...
Αβραάμ και Ισαάκ
Η φιλοξενία του Αβραάμ
Οι Ισραηλίτες στην Αίγυπτο
Η σωτηρία του Μωυσή (Ραφαήλ-16ος αιώνας)
Φλεγόμενη βάτος
Φλεγόμενη βάτος
Φλεγόμενη βάτος
Η χρήση του Δαυίδ από το Σαμουήλ
- Ο Βασιλιάς Δαυίδ
- Δαυίδ και Γολιάθ
Δαυίδ και Γολιάθ
Ο Βασιλιάς Δαυίδ
Ο Βασιλιάς Δαυίδ με τη λύρα του
Ο Ζαχαρίας, η Ελισάβετ και ο μικρός Ιωάννης
Ο Ιωάννης ενήλικος
Το γενέθλιο του Ιωάννη Πρόδρομου
Οι επτά παίδες Μακαβαίοι
Τα εισόδια της Θεοτόκου, Kost' Markovych
Ιωακείμ και Άννα, βαστάζουν τη μικρή Μαρία
Τα εισόδια της Θεοτόκου
Η αγία Ιουλίττα και ο άγιος Κύρικος
Ο άγιος Μάμας
Παιδί με αμαζίδιο (φωτο)
Μικρός δρομέας με τεχνητά μέλη
Σχέδιο με παιδιά που χορεύουν
Παιδί μεταφέρει σάκκο μεγάλο
Παιδιά μεταφέρουν πέτρες
Παιδί που συλλέγει βαμβάκι
Παιδί στο σιδηρουργείο
Οικογενειακή σύγκρουση
«Δεν μπορώ να ακούω άλλο»
Ο Μότσαρτ παιδί
Προσφυγόπουλα ασυνόδευτα σε κέντρο
Προσφυγόπουλα ασυνόδευτα
Το κλάμα του μικρού πρόσφυγα
Ναός Αγίου Δημητρίου Θεσ/κns,
Παραβολή των ταλάντων
Αγιασμός υδάτων,
Αγ. Δημήτριος,
Αγ. Γεώργιος,
Αγ. Αικατερίνα,
Πεντηκοστή
Παιχνίδι με μπαλόνια
Βάπτιση του Δομ. Θεοτοκόπουλου,
Προσκυντές Lindisfarne
Το μαύρο ψαράκι
- Θρησκευτικά Γ Δημοτικού, Ο Θεός στη ζωή μας, διδ.εβ. 1, ΥΠ.Ε.Π.Θ.- Π.Ι., Αθήνα 2006
ανάκληση 14/2/2017 από <http://www.catholicplanet.com/catholic/our.htm>
ανάκληση 14/2/2017, από <http://www.perivolipaganias.blogspot.com/2015/02/50.html>
ανάκληση 14/2/2017 από <http://www.imth.gr>
ανάκληση 17/2/2017, από <http://www.yiotalessons-worldpress.com>
ανάκληση 17/2/2017, από <http://www.wikipedia.gr>
ανάκληση 17/2/2017, από <http://www.slideshare.net>
<http://stamatis-skliris.gr/>
<https://gr.pinterest.com/emilywphoto/mother-child-art/>
<https://el.wikipedia.org>
<www.pinterest.com>
<http://www.orthodoxos.com.gr/phpBB3/viewtopic.php?t=1618>
<https://www.wikiart.org/en/amedeo-modigliani/gypsy-woman-with-a-baby-1919>
<www.pinterest.com>
<misha.pblogs.gr>
<fdathanasiou.wordpress.com>
«ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ» ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ
<mazimagazine.gr>
<www.wga.hu>
Υλικό ΙΕΠ
Υλικό ΙΕΠ
<www.saint.gr>
http://authoringtools2011.blogspot.gr/2016/08/blog-post_63.html
<http://romanosthalassios.blogspot.gr/>
http://www.agioskosmas.gr/calendar.asp?cal_id=2712
http://aktines.blogspot.gr/2015/09/blog-post_33.html
http://www.fotolog.com/relatos_biblicos/45031637/
http://alliotikathriskeytika.blogspot.gr/2012/02/blog-post_724.html
<https://www.pemptousia.gr/2011/07/theoptis-mois-ke-theoptia/>
http://users.sch.gr/aiasgr/Eikonografia/Palaia_Diathikh/Mwushs_o_Theopths_3.htm
<https://www.pemptousia.gr/2011/07/theoptis-mois-ke-theoptia/>
<http://www.christies.com/lotfinder/Lot/francisco-antolinez-y-chocha-c1645-c1700-david-1710583-details.aspx>
<http://www.peripatits.net/products/a1010-%CF%80-%CF%87-%CE%B4%CE%B1%CF%85%CE%AF%CE%B4/>
<http://www.garrisonpublishing.com/jed.shtml>
http://users.sch.gr/aiasgr/Biblos/Proswpa_Palaias_Diathikhs_1/Goliath.htm
http://users.sch.gr/aiasgr/Eikonografia/Palaia_Diathikh/Profthts_David_2.htm
<http://www.diakonima.gr/2013/12/25/>
<http://synaxipalaiochoriou.blogspot.gr/2014/09/5.html>
<http://www.kountouris.com.gr/>
<http://www.saint.gr/622/saint.aspx>
<http://poimin.gr/>
<https://gr.pinterest.com/pin/332703491205261695/>
<https://el.orthodoxwiki.org/>
http://synodoiporia.blogspot.gr/2012/11/blog-post_3252.html
<http://www.diakonima.gr/2009/07/15/>
<https://www.sansimera.gr/biographies/943>
<http://www.infokids.gr/to-pto-thematiko-parko-gia-atoma-me-ei/>
<https://gr.pinterest.com/pin/337558934546301228/>
<http://www.healthweb.gr/2016/08/paidi-me-anapiria-sto-spitiko-mas/>
<https://in.pinterest.com/pin/301389400041379364/>
<http://paidikh-ergasia.weebly.com/sigmaupsilonnuepsilonionpiepsiloniotaepsilonsigma.html>
<https://gr.pinterest.com/compassionatee/child-labor-forced-labor-human-trafficking/>
<https://hamomilaki.blogspot.gr/2013/08/paidiki-ergasia-stolen-childhoods.html>
<http://www.boro.gr/37576/oikogeneiak-esygykroyseis-pws-prepei-na-tis-xeirizomaste>
<http://www.anapnoes.gr/prosochi-sto-keno-metaxy-goneon-ke-pedion/>
<http://www.debop.gr/deBlog/paidi-stin-poli/15-lepta-me-ton-motsart>
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=424893>
<http://www.cretalive.gr/world/sok-apo-biasmoys-prosyfygopoylon-se-kataylismo>
<http://tvxs.gr/news/ellada/dyo-mines%E2%80%A6ebdominta-eksi-ailan>
ανάκληση 17/2/2017, από <http://www.dogma.gr>
http://41dimotikoher.blogspot.gr/2013/04/blog-post_6360.html
ανάκληση 23/2/2017, από <http://www.ArcadiaPortal.gr>
ανάκληση 24/2/2017, από <http://www.Pentapostagma.gr>
ανάκληση 24/2/2017, από <http://www.el.wikipedia.gr>
ανάκληση 24/2/2017, από <http://www.cosmopoliti.com>
<http://www.agioskosmas.gr/themata.asp?issue=76&artid=4870>
<https://sites.google.com/site/teamworkgames/>
ανάκληση 24/2/2017, από <http://www.historical-museum.gr>
<www.independent.co.uk/Baflitces:www.porcupine-kilkiss.blogspot.gr>
<www.blog.public.gr>

Το μεγάλο ταξίδι του Μελένιου	www.public.gr
Καραβάκι	www.liaskos.eu
Καβάφης	www.frapress.gr
Υπογραφή Καβάφη	www.wikimedia.commons.org
Διάβαση Ερυθράς Θάλασσας	www.pinterest.com
Μαριάμ	Υλικό ΙΕΠ
Οι Ισραηλίτες συλλέγουν μάννα, Poussin	www.tovima.gr
Χάρτης Εξόδου	www.users.sch.gr
Ιωάνς, J. A. Swanson	www.pinterest.com/ιωάνς
Ορθόδοξη εικόνα Ιωάν	Υλικό ΙΕΠ
Ιωάνς στο Κοράνιο	www.artbible.info
Χάρτης Παλαιστίνης	www.users.sch.gr
Ιησούς, Ανδρέας και Πέτρος	www.diakonhama.gr
Περιοδείες Παύλου	www.el.wikipedia.org
Μαριλένα και Κων/νος Μαραγκός	www.peoplegreece.com
Χάρτης Αγίου Όρους	www.orthodoxwiki.org
Μεγίστη Λαύρα	www.monasOria.gr
Σκήτη Αγ. Όρος	www.fdathanasiou.wordpress.com
Μετέωρα	www.discovergreece.com
Ναός Γέννησης	Υλικό ΙΕΠ
Ιορδάνης	Υλικό ΙΕΠ
Παιδιά-Φάτιμα	www.mixanitouxronou.cy
Αγαλήμα Φάτιμα	www.enr8list.com
Ψηφιδωτό Παναγίας Λούρδης	hWp://365rosaries.blogspot.gr
Σπηλιά Παναγίας Λούρδης	www.en.wikipedia.org
Σαντιάγο ντε Κομποστέλα	www.spain.info
Δρόμοι προσκυνήματος Σαντιάγο	www.thedancingpilgrim.wordpress.com
Προσκυντές Σαντιάγο	www.espanja.com/επουσαλήμ
Μέκκα	Υλικό ΙΕΠ
Προσκυντές Μέκκα	www.aljazeera.com
Πάτμος	http://www.kathimerini.gr/771352/article/ta3idia/sthn-ellada/h-patmos-apokalypsetai
Παναγία Σουμελιά	http://www.pontos-news.gr/timeline/109023/panagia-soymela
Το θεοφόρο σύνταγμα των Αγίων Γεωργίων	http://agiosgeorgios57.blogspot.gr/2013/03/blog-post_7.html
Οι μαθητές του Χριστού	http://www.diakonima.gr/2014/06/29/
Ο Χριστός σηκώνει τον πεσόντα άνθρωπο	http://istologio.org/?p=6617
Ο καλός σμαρείτης	http://apantaortodoxias.blogspot.gr/2011/11/blog-post_6550.html
Ο άγιος Γεράσιμος και το λιοντάρι	http://agiosgeorgiosfragkoudi.blogspot.gr/2016/03/blog-post.html
Ο άγιος Γεράσιμος και το λιοντάρι	https://www.pemptousia.gr/2014/03/o-os-gerasimos-iordanitis-to-pligomen/
Ο άγιος Γεράσιμος και τα ζώα	http://choratouaxoritou.gr/?p=37738
Ο άγιος Πορφύριος ο διορατικός	http://www.porphyrrios.net/
Ο άγιος Πορφύριος και το απδόνι	https://simeiakairwn.wordpress.com/2016/03/01/
Ο άγιος Φραγκίσκος και ο λυκος	https://gr.pinterest.com/brotherjoshua/saint-francis/
Άγιος Φραγκίσκος της Αοίτζης	http://rappelestedeutschsalfremdsprache.blogspot.gr/p/blog-page.html
Άγιοι Πάντες	http://www.saint.gr/609/saint.aspx
Το κήρυγμα του Απ. Παύλου στους Φιλιππούς	http://blogs.sch.gr/kavvalosmi/?p=1127
Η αγία Λυδία	http://elafosdorkas.blogspot.gr/2012/05/blog-post_19.html
Η ταπείνωση του αββά Πινούφριου	https://iliaxtida.wordpress.com/2014/03/26/%CE%AF-%CE%AC-%CE%AF-2/
Ο άγιος Αχμέτ	http://www.saint.gr/870/saint.aspx
Άγιος Νικόλαος Πλανάς	https://paraklisi.blogspot.gr/2016/03/blog-post.html
Τριπλή φωτογραφία με τον Αγ. Νικόλαο Πλανά	http://logia-tou-aera.blogspot.gr/2015_07_19_archive.html
Μωάμεθ	http://booksjournal.gr/slideshow/item/1097
Παπα-Στρατής	http://www.protothema.gr/greece/article/505564/lesvos-efuge-o-papa-stratis-o-kalos-samareitis-tis-elladas/
Παπα-Στρατής (σκίτσος)	http://www.topontiki.gr/article/141345/o-papa-stratis-kai-o-ailan-syantithikan-s-ena-skitso-photo
Όσκαρ Ρομέρο	https://bhubesi.blogspot.gr/2015/05/fr-gustavo-gutierrez-on-blessed-oscar.html
Ο Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ στην ιστορική ομιλία του	https://youtu.be/IzPJrN_Ff8U
Ο Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ και ο αρχιεπίσκοπος Ιάκωβος Γκάντι	http://news.in.gr/features/article/?aid=1231390436
Ο Θεός δημιουργεί τον Αδάμ	http://www.awakengr.com/40-frasis-tou-machatma-gkanti-symvolo-ke-orosimo-tis-filosofikis-dianoisis-tou-20ou-eona/
Τετραευαγγέλιο 12ου αι.	www.ekto1969.blogspot.com
Γιγαντόβιβλος	www.byzantinemuseum.gr
Μικροβιβλίο	www.metmuseum.org
Πορφυρός κώδικας	www.library.osu.edu
Η δημιουργία του Αδάμ, ψηφιδωτό	www.diakonhama.gr
Σπίνος	Υλικό ΙΕΠ
Ο Δίκαιος Δαβίδ	www.xeimwniatikiliakada.wordpress.com
Ο Καλός Ποιμήν	www.wikimedia.org
Ελσαφάκι	www.kalospoimhn.gr
Ησαΐας	www.inspiremykids.com
Το ιερό Κοράνιο	www.saint.gr
Μικρογραφία σε περσικό χειρόγραφο	Υλικό ΙΕΠ
Μικρογραφία σε τουρκικό χειρόγραφο	Υλικό ΙΕΠ
Οι μουσουλμάνοι διαβάζουν το Κοράνιο	www.tes.fr
Το αρχαιότερο Κοράνιο	Υλικό ΙΕΠ
Πάπυροι Τανάκκ	www.in.gr
Γραφέας ελέγχει την Τορά	www.scrolls4all.org
Ραββίνος διαβάζει την Τορά	www.faithnotblind.com
	www.wikivisually.org

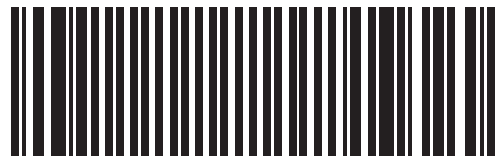
Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0199
ISBN 978-960-06-5522-3

ITYE
"ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ"
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ

(01) 000000 0 10 0199 0